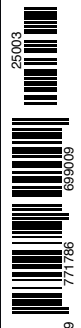

Színpad

1400 Ft

XXI. évfolyam 3. szám 2025. szeptember

Előadóművészetek technikája

Örkény 20
Országos Színházi Találkozó
In memoriam Robert Wilson

TÖBB MINT

25 ÉVE

A MAGYAR SZÍNHÁZAK
ÉS KULTURÁLIS INTÉZMÉNYEK
SZOLGÁLATÁBAN!BIZTONSÁGOS MEGOLDÁSOK,
BIZTONSÁGOS ÜZEMELÉS!

Kik vagyunk?

A Színpad- és Emelőgéptechnika Kft 1998-as alapítása óta Magyarország és a Kárpát-medence egyik legismertebb színháztechnikai beszállítója.

A sok helyen csak "Színpadtechnikások" néven ismert csapatunk tapasztalt tervezőkből, projektvezetőkből és technikus kollégákból áll.

Az elmúlt 25 év referenciái alapján, az időszak legnagyobb színháztechnikai projekteivel a hátunk mögött, régi és új megrendelőink is biztonságos és professzionális szolgáltatást várhatnak tőlünk.

Miben segíthetünk?

Fő tevékenységünk egyedi színháztechnikai gépek tervezése és gyártása. Beszállítói hálózatunknak és saját műhelyünknek köszönhetően az ország egész területére szállítunk függönyöket, színpadokat, köteleket, bilincseket, súlyzárakat és mindent ami színpadra való!

Szolgáltatásaink

Tervezés

Saját tervezőcsapatunknak köszönhetően, házon belül lehetőségünk van új gépek, díszletelemek, vagy díszletmozgatások tervezésére.

Javítások

Hibabejelentést követően gyorsan reagálunk, felmérjük a hibákat és (ha lehetőség van rá) akár a helyszínen azonnal javítjuk azokat.

Karbantartás

Országsszerte már több mint 80 intézménynél végzünk rendszeres karbantartást. Rendszeres karbantartással a színpadtechnikai eszközök és gépek biztonságosan üzemeltethetők!

KAPCSOLAT

+36 20 426 1610

info@szinpadtechnika.com

www.szinpadtechnika.com

4 A színház ereje az ember (GÖTZ ESZTER)

ÖRKÉNY 20

5 Bátorsággal folytatni. Interjú Gáspár Mátéval, az Örkény Színház új igazgatójával

SZÍNHÁZI TALÁLKOZÓ

10 Országos Színházi Találkozó 2025

Idén Szolnok városa volt a házigazdája az Országos Színházi Találkozónak. A június 10. és 16. között megrendezett programsorozat a magyar színházi élet legszélesebb spektrumát vonultatta fel. A találkozó célja, hogy bemutatkozási lehetőséget biztosítson a hazai és határon túli magyar nyelvű színházak legkiemelkedőbb előadásainak, ezzel párhuzamosan pedig fórumot teremtsen a szakmai párbeszédnek.

ZENEAKADÉMIA 150

11 Zeneakadémia – A zene forrása 150 éve. Közel másfél évszázad a harmónia szolgálatában, oktatásában (LAKATOS GERGELY)

2025-ben kerek évfordulót ünnepel a magyar zenei élet: 150 éve alapították magyar zenei élet meghatározó intézményét, a Magyar Királyi Zeneakadémiát, a mai Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem jogelődjét, közismertebb nevén a Zeneakadémiát. A falai között generációk zenész őrásai nőttek fel, akik közül sokan nemcsak a koncerttermeket, de a színházi színpadokat is meghódították.

HAZAI HÍREK

15 Hírek a hazai színházi világból

18 Búcsú Bárdy Margit díszlet- és jelmeztervezőtől (1929–2025) (SZEGŐ GYÖRGY)

OISTAT

20 Jövőt tervezünk. OISTAT MOST 5.0 – Nemzetközi párbeszéd a látványtervezés és színpadtechnika oktatásának jövőjéről

(NAGY FRUZZSINA, BALÁZS JULI)

Az OISTAT Magyar Központ által szervezett MOST konferenciasorozat a színházi látványtervezés és színpadtechnika aktuális kérdéseit vizsgálja, a szakma jövőjét formáló gondolatok és együttműködések mentén. 2025. május 30-án a Jurányi Ház színháztermében került sor az ötödik alkalommal megrendezett konferenciára, *Jövőt tervezünk! – Előadóművészeti látványtervező és technikus képzések itthon és külföldön* címmel.

SZÍNHÁZTÖRTÉNET

22 Színházromokról a Budapest arcultatai konferencián (DR. SIRATÓ ILDIKÓ)

2025. április 14-én került sor a Budapesti Történeti Múzeum és a Magyar Fotótörténeti Társaság szervezésében a *Budapest arcultatai* című konferenciára, melynek központi időköre a Kádár-kor (1957–1989) volt.

24 „Bakó, ügyes légy” (KADELKA LÁSZLÓ)

Emlékezés Bakó József díszlettervező-szenikusra az 1965-ben a Szegedi Szabadtéri Játékokon bemutatott *Az ember tragédiája* előadás 50. évfordulója kapcsán.

KÜLFÖLDI HÍREK

26 Showlight 2025

26 Az Obsidian bemutatta a NXW kompakt világításvezérlőt

27 A PunQtum bemutatta kétesaternás intercom külső állomását

27 A Brompton megoldás megújítja a Rentex LED-paneljeit

27 A Robe hatalmas megrendelést kapott az észt színházak LED-es átállására

28 In memoriam Robert Wilson (1941–2025) (GÖTZ ESZTER)

Elment a kortárs színház legnagyobb mágusa: Robert Wilson, a színpadi idő és tér örökifjú felfedezője július 31-én, 83 éves korában elhunyt.

29 Velencében a nyár. 53. Velencei Nemzetközi Színházi Biennálé

A turistákkal elárasztott Velence idén május 31. és június 15. között rendezte meg a színházi biennálét, amelynek programját a fesztivál művészeti igazgatója, Willem Dafoe állította össze.

LÁTVÁNYTERVEZÉS

31 Úton (JÁSZAY TAMÁS)

Kálmán Eszter a Szolnokon megrendezett Országos Színházi Találkozón megkapta a legjobb díszletért járó díjat a budaörsi Latinovits Színház *Az igazság gyertyái* című előadásához tervezett teréért. Emellett beszélgettünk a díjak belső és külső megítéléséről, bőrrondó változó házikókról, meg a MALÁT elnökeként eltöltött elmúlt közel két évről is.

SZÍNHÁZÉPÍTÉS

36 Szaúd-Arábia első operaháza

2028-re készül el a Szaúd-Arábia fővárosában, Rijádban épülő hatalmas operaház, a Royal Diriyah Opera House, melyet a világszerte kulturális célú épületeiről híres norvégiai Snøhetta tervezőiroda munkatársai terveznek.

PR

37 Innovatív színházkialakítás PC-alapú vezérléssel a Világkereskedelmi Központ negyedében

40 Ecler VIDA

SZÍNHÁZTECHNIKA

42 Kalandjaim az immerzív vagy inkább a hiperrealisztikus hangosítás világában, avagy fejesugrás az ismeretlenbe (DITZMANN TAMÁS)

48 Hosszú Puska, avagy egy nyurga lámpa (SIMON OTTÓ)

52 Világhírű diva koncertjén az MVM Dome-ban (KISS PÉTER PEPE)

TECHNIKAI ÚJDONSÁGOK

55 A Lysis-Projekt és a Chromasound újdonságai

SZÍNHÁZI GAZDASÁG

56 A színházak várható jövője (DR. VENCZEL SÁNDOR)

KIÁLLÍTÁSOK, KÖNYVEK

58 Szenvedély és hivatás (TURNAI TÍMEA)

2025. július 5-én nyílt meg Mohorán, a Tolnay Klári Emlékházban Jánoskúti Márta jelmeztervező kiállítása.

59 Szinetár 3. (GÖTZ ESZTER)

60 „Nekem is volt életem a deszkákon” Jókai a Vigadóban (JÓZSA ÁGNES)

A színház ereje az ember

A nyár a kőszínházak számára a pihenés ideje, ilyenkor a fesztiváloké, koncerteké, szabadtéri produkcióké a főszerep. Az idei nyár is bővelkedett ezekben, de másfajta izgalmaiban is. Május végén egy fantasztikus színház-koncerten megtöltötte a Budapest Arénát az Örkény Színház közönsége, ezzel ünnepelte a színház fennállásának 20. évfordulóját. Aki ott volt, tudja, hogy felejthetetlen pillanatoknak lehetett tanúja. A Magyar SzínházTechnikai Szövetség idén szeptemberben először rendezte meg a *SzínházTechnikai Évadnyitó és konferencia 2025* című rendezvényét az Eiffel Műhelyházban, ahol a szakmai előadások felölelik a színpadvilágítás, a hangtechnika és a színpadgépészet területeit, valamint a színpadi karbantartás és a biztonságtechnika témáit. Reméljük, hasznos eszmecsereket fog hozni a találkozó. És hamarosan kezdődik az a programsorozat, amellyel az idén 150 éves Zeneakadémia várja a zenészerető közönséget. Mindezekről olvashatnak lapunk mostani számában. Beszámolunk a Velencei Színházi Biennáléről is, ahol idén „a test, jelenléte, az általunk nem irányítható intelligenciája, a színház dobogó szíve”, azaz a színpadra álló színésznek a virtualitás korában is pótolhatatlan szerepe került a középpontba.

Fontos ezt hangsúlyozni, hiszen életünk egyre nagyobb területét hódítja meg a mesterséges intelligencia. Már nemcsak a színpadi látvány bizonyos részeinek háttérében dolgozik együtt az emberi kreativitással, hanem képes olyan színpadi jelenéseket is létrehozni, ahol az élő embert holografikus „szereplőkkel” helyettesíti, mint ahogy 2022-ben az ABBA együttes fél évszázados indulását ünneplő londoni koncerten a négy zenész-énekes fizikailag nem volt jelen a színpadon – a közönség mégis úgy élhette meg, mintha személyesen őket látná, hallaná. Évek óta egyre több avatár sorakozik fel az eleven színészek, előadók mellett, elbűvölve a nézőket, megindítva a képzeletüket. De vajon az egyszéri találkozás, a színház ősi, örök titka nem tűnik-e el a technikai bravúrok mögött? Nem válik-e háromdimenziós filmmé a színház a mesterséges intelligenciával előállított jelenetek révén?

Nem hinném, hogy a színház csodáját féltetni kellene, ahogy a televízió vagy az internet sem sorvasztotta el a filmművészetet. Értő és a közönség valódi igényeire érzékeny alkotók kezében a technológia csupán eszköz marad, ami szolgálja, nem uralja a színházat. Ahogyan szolgálják a színészek, rendezők, tervezők és az összes színházi háttérszakmában dolgozók is, estéről estére megtapasztalva, milyen ereje van a közönséggel való közös, egyszéri élménynek. A színház közösséget teremt, világokat alkot és világokat alakít át. Nehéz időszakokban, háborúkkal, konfliktusokkal terhelt korszakokban különösen fontos a szerepe. A néhány hete elhunyt Robert Wilson, korunk egyik legnagyobb színházszínháza – róla is megemlékezünk a következő oldalakon – egy magyar újságírónak adott interjújában 2021-ben így vallott: *„Szilárdan hiszem, hogy a művészet és a kultúra újraegyesíthet minket. Az a legfontosabb, hogy mi, művészek továbbra is dolgozzunk, és megmutassuk a munkánkat. (...) A művészet összefog, a politika és a vallás mindig megoszt minket. Nézze meg a mai újságokat, hemzsegek a politikai és vallási konfliktusoktól. A művészet képes összehozni minket, és ez azon kevés dolgok egyike, ami örökké megmarad. Ha visszamegyünk ötven évvel az időben, és megnézzük a görög, egyiptomi, kínai vagy maja kultúrát, mit látunk? A művészet hatásait. A művészet az idő lenyomata, egyben ablak a világ felé.”*

A Színpad folyóirat az előadóművészetek technikáinak orgánuma. Ezek a technikák azonban nemcsak gépek, technológiai megoldások: egy bábművész mozdulatai, egy prózai társulat közös koncertje, egy sztárenekes profi csapatának hibátlan együttműködése ugyanúgy a színpadi élmény egészét szolgálja. A Robert Wilson által megfogalmazott „ablak a világ felé” lehet tizenvalahány férőhelyes kis stúdió vagy tízezres sportcsarnok, a lényeg ugyanaz: az előadók és a közönség által közösen átélt, csak ott és csak akkor létrejött, egyszéri, megismételhetetlen kölcsönhatás. Ez a kölcsönösség hatja át a legjobb színházi hagyományokat. A közönség a világjárvány idején sem szakadt el a színháztól, a kőszínházak szolidaritást vállalnak a nehéz helyzetbe jutott független társulatokkal, a színházak jótékonyági műsor bevételeivel segítik a színházi háttérszakmák dolgozóinak családját. Ez a kölcsönösség olyan erő, amit semmilyen technológia nem képes utolérni.

Götts Eszter
főszerkesztő

Színpad
Előadóművészetek technikája

XXI. ÉVFOLYAM 3. SZÁM
2025. SZEPTEMBER

A Magyar SzínházTechnikai Szövetség
szaklapja

Megjelenik:
negyedévente
(március, június, szeptember, december hónap)

Kiadja:
a Magyar SzínházTechnikai Szövetség
(1138 Budapest, Madarász Viktor u. 43. fsz., www.msztsh.hu)

Felelős kiadó:
Lakatos Gergely, az MSZTSZ elnöke

Alapító főszerkesztő (2005–2022):
Szabó-Jilek Iván

Főszerkesztő:
Götts Eszter
szinpad@msztsh.hu

Szerkesztik:
Böröcz Sándor, Lakatos Gergely, Simon Ottó

Szerkesztőség:
Magyar SzínházTechnikai Szövetség titkársága
1138 Budapest, Madarász Viktor utca 43. fszt.

Tel./fax: 329-0841

Korrektor:
Schäffer Zsuzsa

Tördelőszerkesztő:
Lusztig Tibor

Nyomdai munkák:
Keskény és Társai 2001 Kft.

Terjesztés:
előfizetéssel.
A Szövetség tagjai ingyen kapják.
Ár: 1400 Ft/példány

Előfizethető:
a szerkesztőség címen vagy a
www.msztsh.hu honlapon lévő megrendelőlap.
A 2025. évi teljes évfolyam ára 5400 Ft.
A postaköltséget felszámítjuk.
Régebbi lapszámok – korlátozott számban – még kaphatók.

Kéziratokat, ábrákat, fotókat nem őrzünk meg
és nem küldünk vissza.
Szerkesztőségünk a hirdetések és a PR-cikkek
tartalmáért nem vállal felelősséget.

A közölt cikkek tartalma nem minden esetben tükrözi
a szerkesztőség véleményét.

ISSN 1786-6995 (nyomtatott)
ISSN 2732-0073 (online)

Címlapon:
Szabó Magda: Az ajtó, Örkény Színház,
rendező: Gáspár Ildikó, diszlet: Antal Csaba,
jelmez: Szabados Luca, fénytervező: Baumgartner Sándor,
fotó: Horváth Judit

A Színpad – Előadóművészetek
technikája megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap támogatja

Bátorsággal folytatni

Interjú Gáspár Mátéval, az Örkény Színház új igazgatójával

Mácsai Pál húsz év után leköszönt az Örkény Színház igazgatói posztjáról, és a most induló évadtól Ön kapott vezetői kinevezést. Ez egy nagy váltás: egy művész igazgató után egy kulturális menedzser irányítja a színházat. Milyen elvárásokkal, milyen célokkal és tervekkel vágnak bele a következő időszakba?

Nagy horderejű a változás, hiszen itt minden magán viseli a színházat alapító és azóta irányító Mácsai Pál kézjegyét, a szó fizikai és átvitt értelmében is. Ráadásul eddig egyetlen igazgató vezette a színházat, mostantól viszont három: én mint ügyvezető, Polgár Csaba mint művészeti vezető és Bagi Andrea mint gazdasági igazgató. Polgár Csaba másfél évtizede a társulat tagja, és azon túl, hogy nagyszerű színész és sikeres rendező, az elmúlt években a Stúdió művészeti programját is ő állította össze. A feladatköre most jelentősen kitágul: az egész színház művészeti irányvonalát kell képviselnie. Úgyhogy nemesak változás van, de a kontinuitás is erős. Mácsai azzal indokolta az igazgatói poszttól való megváltását, hogy úgy látja, új korszakhoz érkezünk, amihez más szemléletmód, más dinamika kell, mint amit ő az elmúlt húsz évben képviselt. És az, hogy bennem, egy olyan emberben látta meg a folytatás lehetőségét, aki nem a színpad felől közelít, hanem a menedzsment felől, tudatos döntés volt a részéről. Amióta színházzal foglalkozom, az 1990-es évek második felétől, azóta nagyon izgat, hogy melyek a jó színházvezetői képességek, és mi az, ami elősegíti, hogy egy szervezet egészséges maradjon és fejlődni tudjon. Persze ilyen szempontból óriási különbség van a kőszínházak és a független színházak között, ahol a pályámat kezdtem.

Ahogy az egyes korszakok között is.

Valóban, teljesen más volt az ezredforduló, mint a 2020-as évek. Természetesen a színház profilja is meghatározza, milyen vezető kell oda. Egy művész-színháznál tényleg újdonság, hogy nem művész igazgatója van, hiszen itt a sikert elsősorban a minél kontúrosabb művészeti arcél biztosítja, a minél eredetibb és autentikusabb alkotásmód, aminek a letéteményese a magyar színházi tradíció szerint a rendezői kar.

Az igazgatói pályázatából azt lehet kiolvasni, hogy Ön ezt az arcélt a korábbinál is szélesebbre kívánja nyitni.

A koncepció nem csupán az enyém, mivel Polgár Csabával és Bagi Andreával közösen dolgoztuk ki, és tucatnyi kolléga véleményét is beleépítettük. De valóban arra jutottunk, hogy az Örkény viszonylag fiatal színház, amelyik rugalmasabban képes reagálni a változó világra, mint mondjuk egy évszázados örökséggel bíró intézmény. Mácsai Pál is azt kérte, bátran nyúljunk hozzá bármihez, jöjjenek a provokatív, új javaslatok, határozott gesztusokkal nyitni kell, ne arra figyeljünk, hogy mi volt tegnap vagy ma, hanem arra, hogy mit sejtethünk meg a holnapból. A fő cél, hogy a színház, ami egyszerre művészeti alkotóműhely és szervezet, aktív és jelen idejű tudjon maradni.

A színházunk elhelyezkedése kivételes: a fővárosnak szó szerint a közepén van, azt mondanám, hogy kikerülhetetlen, ezáltal egy központi találkozhely, mind fizikai, mind szellemi értelemben; olyan fórum lehet, ahol összegyűlünk

Fotó: BEUCZA László

Gáspár Máté

megbeszélni közös dolgainkat. A színháznak ez az eredeti funkciója. A mai magyar valóságban erre különösen nagy szükség van, talán azt is mondhatjuk, hogy jelenleg ez hiányzik a legjobban. Sokféle igényt kiszolgál a mai színházi kínálat, de olyan kőszínházról nem tudok, amelyik kifejezetten azt a szerepet vállalná föl, hogy bátran tematizálja napjaink jelenségeit a saját eszközeivel, és ehhez partnernek hívja a közönséget. Az én megközelítésem nyilván merít abból társadalmilag elkötelezett szemléletmódból és kísérletező praxisból, amit az ezredforduló táján a Krétakörrel az elsők között képviseltünk itthon. De azóta eltelt 20-25 év, ideje, hogy nyissunk és újragondoljuk a kőszínházak misszióját is Budapesten.

Ez a szerep Magyarországon hagyományosan a független színházaké. Csakhogy az utóbbi néhány évben a függetlenek egyre inkább veszélybe kerültek az állami támogatási rendszer átalakítása miatt, és sok kőszínház megmozdult, egyrészt szolidaritási akeiókkal, másrészt az erőforrásaik megosztásával. Az Örkény például évek óta lehetőséget ad független társulatoknak, hogy behozzák a produkeioikat.

A szolidaritás, az odafigyelés régóta jellemző az Örkényre, mivel sok a személyes kapcsolódás, több kollégánk aktívan részt vesz független produkeiókban,

Fotó: Merész Márton

Örkény 20 koncert, Budapest Sportaréna

- ▶ van élő átjárás. Amit az Örkény kínálni tud, az lehet anyagi támogatás, kommunikációs együttműködés, vagy a szolidaritásnak valamilyen szimbolikus gesztusa, és azon vagyunk, hogy térrel, technikával, előadások bemutatásának lehetőségével is rendszeresebben tudjunk együttműködni. A nézőket nem lehet becsapni, ők tudják, hogy a kőszínházak és a független színházak világa valójában nem kettő, hanem egy. És minél egyedibb a kettő találkozása, annál izgalmasabb színházat hoz létre. A kettészakítás nem valóságos, az viszont nagyon is, hogy kinek mennyi erőforrás jut a munkájához.

II Milyen további változások várhatók az Örkényben?

Az imént azt mondtam, hogy a főváros közepén kivételezett helyzetünk van. Ezzel azonban együtt jár egy csomó korlátozó tényező is. A színpadunk, ahogy Mácsai Pál többször is megfogalmazta, kicsi és ügyetlen, egy társasházba ékelt hajdani mozi terem. A színház szorosan össze van építve a ház infrastruktúrájával, a lakossági és az ipari funkciók keverednek, és mindkettő rohamosan öregszik. Ebből következően rengeteg praktikus problémával kell megküzdenünk, amely föl sem merül egy olyan épületben, amit eleve színháznak terveztek. Mi viszont a speciális adottságok miatt mindig három lépéssel hátrábbról futunk neki a munkának. Ha a két liftből, ami az utcáról a színpadra juttatja a díszletet, az egyik elromlik – pont az évad végén volt ilyen eset –, akkor minden megáll. Azon múlik, hogy lesz-e előadás és mikor, hogy milyen gyorsan jön a szerelő. Az Örkényben díszlet tervezők pontosan tudják, hogy itt mindent kétféle darabokra kell felszetelelni, mert különben nem fér be a liftbe. Szóval nagyon meghatározó az infrastruktúra. Ebből én két következtetést vontam le. Az egyik az, hogy a látvány szempontjából az elmúlt időszakban elmentünk a lehetséges határokig, olyan ambíciójú és igényességű tervek valósultak meg, amelyekkel már-már túlfeszítettük a lehetőségeket. Vissza kellett találnunk egy

olyan típusú színházhoz, ami szembe menve a mai trendekkel, nem a látvány túlsúlyára építi a nézői élményt. Az Örkény a fizikai adottságainál fogva nem képes ezen a téren versenyezni. Ezért olyan előadásokat, programokat, olyan művészeti gondolkodásmódot keresünk, ami visszamegy a kimondott szó és a színészi jelenlét erejéhez, emellett pedig újfajta látványelemekkel kísérletezik, ideértve a digitális technológiákat is.

A másik következménye ennek a gyakorlatnak, hogy egy ilyen színházban az amortizáció is sokkal erőteljesebb. Úgyhogy azon kezdünk dolgozni, hogy megkíméljük az eszközeinket és a munkatársainkat, ennek pedig az egyik lépése az, hogy tömbösíteni fogjuk az előadásokat, amivel elkerülhető a mindennapos építés és bontás. Természetesen repertoárszínház maradunk, de kiszámíthatóbb és kevésbé terhelt üzemeltetési gyakorlatot szeretnénk bevezetni.

Fotó: MERESZ MÁRTON

Örkény 20 koncert, Budapest Sportaréna

Fotó: HÖRVIÉNY JUDIT

Színházak Éjszakája, 2023

A pályázatában komoly fejezetet szánt a fenntarthatóságnak. A színházi gyakorlatban ez a szó eddig jószerivel az újrahasznosítás, nem kidobás, szelektív hulladékkezelés körül szokott forogni. Az Ön koncepciójában a munkatársak fenntartható munkája is része ennek.

Persze, én az egészet így tekintem. A végzettségemet tekintve magyar-francia szakos tanár vagyok, és a legnagyobb élvezetet mindig azokban a munkáimban láttam, amelyek valamilyen módon a neveléssel vagy a fejlesztéssel vol-

tak kapcsolatosak. Vezetőként is ez az alapvető célom, és ilyen szemlélettel tekintek a fenntarthatóságra. Még mielőtt kineveztek, az évad előtt mindenkinek felajánlottam, hogy beszéljünk meg egymást, ne akkor mutatkozzunk be egymásnak, amikor már igazgató leszek. A művészeti titkár mondta ezen a beszélgetésen, hogy szerinte a színházak jövőjét az határozza meg, hogy meg tudja-e tartani a műszakot. Tökéletesen igaza van. Úgy kell átgondolni a működésünket, hogy senki ne érezze kizsigerelve magát, vagy az állandó túlmunkától, a rosszul tervezett folyamatok stresszétől idő előtt kiégjen. A stressz persze nem vehető ki a képletből, hiszen a színházban mindenki a bőrét viszi a vásárra.

|| Csakhogy a háttér dolgozók láthatatlanok.

Igen, ők a színészeknél kevesebb közvetlen megerősítést kapnak, pedig az elismerésre mindenkinek szüksége van. Szóval erre nagyon figyelniünk kell, ha nemcsak a mában, hanem a holnapban is gondolkodunk. Azzal is szembe kell néznünk, hogy egy mai fiatalnak egészen más az elképzelése a munkavégzésről, mint a korábbi generációknak. Több szabadságra, nagyobb önállóságra vágnak. Ez nem szakmaspecifikus jelenség, de a színházakat is érinti.

|| Emellett a színházi háttér szakmák képzése is gyakorlatilag megszűnt.

Egyáltalán nincsen valós eredményeket felmutató, jól hasznosítható képzés, a legtöbb területen nincs hova nyúlni utánpótlásért. Kereshetünk közönség-szervezőt, scenikust, gazdasági ügyintézőt vagy színházi titkárt, nem az a kérdés, hogy kit válasszunk, hanem hogy egyáltalán van-e bárki, aki hajlandó és képes egy ilyen speciális üzembe beilleszkedni.

Fotó: MERÉSZ MÁRTON

Örkény 20 koncert, Budapest Sportaréna

► **A klasszikus módszer, hogy az ember fiatalon bekerül valahova és megtanulja a mellette dolgozóktól a szakmát, ilyen előadásszámmal, ilyen pörgésben nem életszerű.**

Egyrészt kérdéses, hogy van-e kapacitás a betanításra, másrészt az, hogy elég gyors, elég alkalmazkodókép-e az illető, mert itt szeptembertől júniusig tényleg megállás nélkül dübörög az üzem. Engem az is érdekel, hogyan lehet ezt a tempót egy kicsit ésszerűbbé tenni, hogy legyen idő a betanulásra, vagy akár a munkatársak továbbtanulására, új dolgok kipróbálására, kísérletezésre. Egészségtelen, hogy a túlfeszített rutin ezt nem engedi meg. Lehet, hogy elégedettek leszünk a következő hónap vagy évad teljesítményével, de a rendszer nem lesz kézben tartható. Az a vezetői elvem, hogy teremtsünk konszenzust arról, hogy kik vagyunk, mit csinálunk, hogyan csináljuk, és ebben a folyamatban kinek mi a dolga, ki milyen tudást hoz be, ki mit akar megtanulni, mik a hiányosságaink. Nem szégyen, ha valaki valamit nem tud, az a baj, ha valakiben nincs ambíció a fejlődésre. Vezetőként az is a feladatom, hogy tudjam, kiben mit szunnyad, és kinek mire lehet szüksége ahhoz, hogy a csapat teljesítménye fenntartható, sőt egyre jobb legyen.

|| **Idén tavasszal az Örkény csatlakozott az Európai Színházi Konvencióhoz. Mit hoz ez a gyakorlatban?**

Egyrészt komoly adósságot törlesztünk azzal, hogy megint van magyar tagja ennek a több mint 80 tagszervezetet tömörítő európai hálózatnak. Az összes szomszédos országot képviseli sok román, horvát, szlovák társulat, tehát ez nem egy nyugati elit klub, hanem olyan platform, ahol intenzív és jól működő kelet-nyugati párbeszéd zajlik a különböző színházi tradíciók között. Másrészt igen komoly és konkrét programkínálatuk van. Három nagy területen valósíta-

nak meg együttműködési programokat. Az egyik a színház és digitalizáció, ami-ben izgalmas kísérletek zajlanak, a másik a fenntarthatóság, ennek égisze alatt jelentették meg az első *Színházi Zöld Könyvet*, és most készül a második. A harmadik a mobilitás és a szakembercseré, ami nemcsak a művészekre, hanem a háttér dolgozókra is vonatkozik: workshopokra, tanulmányutakra van lehetőség. Ehhez jönnek hozzá az európai szintű pályázatok. Még be sem léptünk hivatalosan, amikor már felkértek minket egy kilen tagú konzorciumban való részvételre, amelyik egy Kreatív Európa pályázatot nyújtott be. Ha nyer, akkor egy hároméves, nagyon izgalmas projektben a színház és az oknyomozó újságírás kapcsolatát dolgozzuk fel: lesz benne közös tanulás, koprodukció, turné, szóval csupa olyasmi, amire egyedül esélyünk sem lenne. Úgy érzem, hogy a csatlakozással belekerültünk egy európai színházi áramlatba, amelynek megbízható magyar hídfőállásává válhatunk. Ez nekünk is jót tesz, de talán a városnak is.

|| **A színpadtechnikai-műszaki eszköztár milyen állapotban van a színházban?**

Ráférne egy alapos frissítés. Bővíteni csak saját forrásból tudunk, céltámogatást utoljára 2017-ben a nézőtér felújítására, majd 2022-ben az ÖrkényKÖZ kialakítására kaptunk. Amit azóta újítottunk, azt mind saját tartalékból, eredményből tettük. Ezen a nyáron is több tízmillió forintot költünk különböző karbantartásokra, beszerzésekre.

|| **De tervszerűen így nem lehet frissíteni, ugye?**

Van egy nagyon hosszú lista, ami évek óta görgetünk magunk előtt, néha bizonyos dolgok előre kerülnek, amit muszáj megbeszálni. Amikor tavaly egy hangpult felmondta a szolgálatot, azonnal venni kellett másikat. De a szeré-

Fotó: MÉRÉSZ MÁRTON

Örkény 20 koncert, Budapest Sportaréna

Fotó: HORVÁTH JUDIT

Sokszor nem halunk meg, rendező: Gáspár Ildikó, látvány: Szabados Luca, világítás: Balogh Csaba Ándor

nyen összerakott igény is legalább a tízszerese annak, mint amit ki tudunk gazdálkodni a saját forrásainkból. Most nyáron a stúdió színpadpadlóját teljesen ki kellett kicserélni, mert annyira nyekergett, hogy már zavarta a színészt és a nézőt is. A nagyszínpad padlózatát is ki kellene cserélni, ami már nagyobb szerkezeti átalakítással fog járni. De említhetném a gépészetet is: a kazán, a légbefúvó rendszer mind a hatvanas években voltak utoljára korszerűsítve.

II Úgy tudom, a színház honlapja is hamarosan megújul.

Igen, az arculattal együtt. Több kolléga bevonásával, workshopok során táltuk ki, hogy milyen irányban változtassunk. Végigvettük, hogy kik és mire használják a honlapot, ne elégedjünk meg azzal, ha kitesszük az éppen friss információinkat. Nagyon tanulságos és izgalmas volt huszonévesekkel dol-

gozni, akik rákérdeztek mindarra, ami számunkra magától értetődőnek tűnik. Megpróbáltuk a közönség igényeihez szabni a szerkezetet, és az arculatot is fiatalosabbá, izgalmasabbá tenni.

II Hogyan indul az évad, milyen bemutatókat terveznek?

A folytonosság és az újítás egyszerre lesz jelen, hiszen a társulat is, a közönség is ugyanaz. De behozunk egy új vonalat is: korábban nem voltak nálunk a családokat megeéltző előadások, most ilyen is lesz, Polgár Csaba rendez Michael Ende *Momo* című regényéből. Mácsai Pál büszkén mondta az előző évad beharangozóján, hogy sok ősbemutatóval készül, de most azt mondhatjuk, hogy az összes új produkción ősbemutató lesz. És jönnek olyan alkotók, akikkel még nem dolgoztunk korábban, tehát izgalmas találkozások lesznek a társulatnak is, a nézőknek is.

Végül beszéljünk a 20. jubileumot köszöntő, hatalmas koncertről május végén az Arénában. Gondolták volna, hogy az Örkény közönsége egyetlen estén megtölt egy tízezres csarnokot?

Voltak előzetes elképzeléseink, de amikor ott voltunk és körbenéztünk, az tényleg felemelő érzés volt. Óriási bátorság volt Mácsai Pál részéről, hogy felvállalta ezt az eseményt. Számomra inspiráló tanulság, ahogy kitarott az elképzelése mellett, hisz én óvatosabb vagyok, sokszor végiggondolom, mi reális és mi nem az. Ő álmódzóbb típus, azt mondta, hogy ez az egyszeri koncert ajándék azoknak, akik követték az Örkény elmúlt 20 évét. Van egy 15-20 ezres törzsközönségünk, ők a mi barátaink, és bízunk abban, hogy ha elhívjuk őket egy különleges születésnapra, akkor megtelhet az Aréna. Így is lett, emlékezetes este, óriási siker volt.

Országos Színházi Találkozó 2025

Idén Szolnok városa volt a házigazdája az Országos Színházi Találkozónak. A június 10. és 16. között megrendezett programsorozat a magyar színházi élet legszélesebb spektrumát vonultatta fel. A találkozó célja, hogy bemutatkozási lehetőséget biztosítson a hazai és határon túli magyar nyelvű színházak legkiemelkedőbb előadásainak, ezzel párhuzamosan pedig fórumot teremtsen a szakmai párbeszédnek.

Fotó: Éder Vera / MISKOLCI NEMZETI SZÍNHÁZ

Ivanov, Miskolci Nemzeti Színház, rendező: Szabó Máté

A Színházművészeti Szövetség 1982-ben hívta életre az országos találkozót, amelyen minden év nyarán az elmúlt évad legjobbnak ítélt előadásai vonultak fel. A fesztivált 1986-ig Budapesten rendezték meg, és csak vidéki színházak előadásai szerepeltek a repertoáron. A műsort a társulatok előzetes javaslatai alapján állították össze, és a díjakat az előzsűri javaslatai alapján egy kilenc tagú szakmai zsűri ítélte oda. 1986 és 1991 között már fővárosi produkciók is szerepeltek a műsorban. 1992-től minden évben más vidéki város látta vendégül, és egyetlen személy volt a válogató. 2001-től egészen 2019-ig Pécs volt a helyszíne a Pécsi Országos Színházi Találkozónak, ismert nevén a POSZT-nak. 2020-ban a koronavírus-járvány miatt szünet következett, majd megszűnt, és csak tavaly éledt újra, ismét az eredeti elnevezéssel és mindig más helyszínen: az első alkalommal Kaposvárott rendezték meg, idén Szolnok következett, 2026-ban pedig Debrecen fogja vendégül látni a fesztivált.

A 2025-ös versenyprogramot Horányi László, L. Simon László, Papp Tímea, Peremartoni Krisztina és Elek Tibor válogatták, a díjakat elbíró zsűri tagjai Antal Csaba díszlet- és jelmeztervező, Bazsányi Sándor irodalomtörténész, Lőkös Ildikó dramaturg, Molnár László színművész és Szabó K. István rendező voltak. A záróprogramban hirdették ki a találkozó nyerteseit.

Legjobb előadás: *Ivanov* (Miskolci Nemzeti Színház)

Legjobb rendezés: **Alföldi Róbert** – *Az igazság gyertyái* (Budaörsi Latinovits Színház)

Legjobb női főszereplő: **Pálos Hanna** – *Mély levegő* (Orlai Produkció és Füge Produkció)

Legjobb férfi főszereplő: **Harsányi Attila** – *Ivanov* (Miskolci Nemzeti Színház)

Legjobb női mellékszereplő: **Újhelyi Kinga** – *A Bábjátékos* (Csokonai Nemzeti Színház Debrecen, Maladype Színház, MAZSIHISZ)

Legjobb férfi mellékszereplő: **Nagypál Gábor** – *Stuart Mária* (Stúdió K Színház)

Legjobb díszlet: **Kálmán Eszter** – *Az igazság gyertyái* (Budaörsi Latinovits Színház)

Legjobb jelmez: **Németh Anikó** – *A Bábjátékos* (Csokonai Nemzeti Színház Debrecen, Maladype Színház, MAZSIHISZ)

Nívódíj: Budapest Bábszínház Alkotóműhely *Peer Gynt* című előadása

Szolnoki Szigligeti Színház díj: Kolozsvári Állami Magyar Színház – *Janovics*

A Színházi Dolgozók Szakszervezete (SZÍDoSZ) a legjobb 35 év alatti színésznőnek járó Básti Lajos-díjat **Hartai Petrának** a Budaörsi Latinovits Színház *Az igazság gyertyái* című előadásban nyújtott alakításáért, a legjobb 35 év alatti színésznek járó díjat **Gedő Zsolt**nak a Kolozsvári Állami Magyar Színház *Janovics* című előadásában nyújtott szerepformálásáért adta át.

A MASZK és a SZÍDoSZ által közösen felállított színészszerű döntése alapján díjazták a szemleprogramban résztvevő előadások legjobb férfi-, illetve női színészét. **Berekméri Katalin**, a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulatának művészeti igazgatója és színésznője a *Ház*

Mély levegő, Orlai Produkció és Füge Produkció, színpadra alkalmazta: Zsigó Anna és Pálos Hanna

A Bábjátékos, a Csokonai Nemzeti Színház Debrecen, a Maladype Színház és a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége közös produkciója, rendezte: Balázs Zoltán

Janovics, Kolozsvári Állami Magyar Színház, rendezte: ifj. Vidnyánszky Attila

Janežič: 1981, Újvidéki Színház, rendezte: Tomi Janežič

a *blokkok között* című előadásában, **Hajdú Tibor** a Győri Nemzeti Színház *Szentivánéji álom* című előadásában nyújtott alakításáért kapta a szakmai elismerést.

Gratulálunk a díjazottaknak!

Az intézmény első otthona a Hal téren (ma Március 15. tér), ahol a Zeneakadémia első néhány éve zajlott, 1875

Forrás: FORTEPAN / BUDAPEST FŐVÁROS LEVÉLTÁRA, KLÓSZ GYÖRGY FELVÉTELE

Zeneakadémia – A zene forrása 150 éve

Közel másfél évszázad a harmónia szolgálatában, oktatásában

„A zene a szívek nyelve. Ahol zene szól, ott otthon van a lélek.”
(Liszt Ferenc)

2025-ben kerek évfordulót ünnepel a magyar zenei élet: 150 éve alapították a magyar zenei élet meghatározó intézményét, a Magyar Királyi Zeneakadémiát, a mai Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem jogelődjét, közismertebb nevén a Zeneakadémiát. A falai között generációk zenész óriásai nőttek fel, akik közül sokan nemcsak a koncerttermeket, de a színházi színpadokat is meghódították. A jubileum alkalmat ad arra, hogy megemlékezzünk az intézmény születéséről, végigkövessük korai éveit, a magyar színháztörténethez fűződő kapcsolatait, és azt az utat, amely a mai Liszt Ferenc téri Zenepalotához vezetett.

Az 1870-es évek Magyarország a kiegyezés utáni gazdasági és kulturális lendületben élt. A főváros gyorsan fejlődött, a polgárosodó nemzet kulturális élete pedig európai mércével mérve is pezsgővé vált. Ebben a közegben az ifjú gróf Apponyi Albert karolta fel a politikai döntéshozók felé az ötletet: szükség van egy állami fenntartású, magas színvonalú zeneoktatási intézményre. Az ügy szakmai spiritus rectora a magyar kultúra világsztárja, Liszt Ferenc volt, aki nem csupán névleg, hanem aktív közreműködőként – első számú vezetőként és tanárként – is hozzájárult a Zeneakadémia létrejöttéhez. A működését 1875. november 14-

én megkezdő Magyar Királyi Zeneakadémia első elnökeként Liszt nemcsak tekintélyt és rangot adott az intézménynek, hanem a nemzetközi zenei vérkeringésbe is azonnal bekapcsolta azt: vendégprofesszorokat hívott, és a frissen született akadémiát európai szinten is versenyképessé, vonzóvá tette. A korabeli *Vasárnapi Ujság* 1875. november 21-i száma így számolt be az eseményről: „Liszt Ferenc, a világhírű művész, hazánk díszé, most újabb szolgálatot tett a magyar zenének: Budapesten megalapított a Magyar Királyi Zeneakadémia.” Liszt szervezőkészségét jól mutatja, hogy közvetlen munkatársaként korának legelismertebb,

szervezőként, adminisztrációs vezetőként is tehetséges magyar zenészt, zeneszerzőként a magyar nemzeti opera megteremtőjét, Erkel Ferencet kérte fel igazgatónak.

A Zeneakadémia korai története nem a ma ismert Liszt Ferenc téri épület falai között kezdődött. Az indulás szerényebb körülmények között zajlott; az első tantermek és irodák a belvárosi Duna-parti Hal tér 4. szám alatti bérházban kaptak helyet. Ez a ma már nem létező helyszín, bár nem kifejezetten zenei-oktatási célra tervezték, mégis a magyar zenei felsőoktatás bölcsőjévé vált. A szűk termekben olykor egyszerre zajlott zongoraóra és énekpróba

– nem véletlen, hogy Liszt gyakran a saját lakásán fogadta növendékeit. A *Budapesti Hírlap* 1876-ban tréfásan jegyezte meg: „*Aki a Hal téri Zeneakadémián átmegy, két lépés alatt végighallgatja a zene egész történetét: egyik szobájában Bach, a másikkban Verdi, a harmadikban csárdás.*”

A növekvő diáklétszám és az egyre szélesedő képzési kínálat miatt pár éven belül új helyre költözött az intézmény. A később az Operaház, számos színház, köztük az európai híró Fellner és Helmer híres bécsi építészek tervei alapján megépült, később Operettszínházként ismertté váló épületet is befogadó, s ezzel a hazai zenei-színházi élet központjává váló Terézvárosban, az Andrássy út és a Vörösmarty utca sarkán épült ingatlanban folytatták az akadémiai munkát. Itt már nagyobb oktatótermek és egy, Liszt akadémiai lakásából nyíló, orgonával felszerelt kis koncertterem állt rendelkezésre, de a nagyobb szabású koncertek és nyilvános vizsgák számára még mindig külső helyszíneket kellett bérelni.

Liszt Ferenc akadémiai lakása a Vörösmarty utca sarkán álló épületben egyszerre volt munkahely és szalon: itt fogadta tanítványait, vendégeit, sőt időnként jeles külföldi muzikusokat is. Az orgonával felszerelt kis koncertteremben gyakran tartottak házi hangversenyeket, amelyekről a korabeli sajtó úgy írt, mint „a pesti művészvilág legbensőségesebb összejövetelei”.

Ezekre az évekre eredeztethető a Zeneakadémia és a magyar színháztörténet összefonódása. Az alapítás körüli éveknek ugyanis volt egy kevésbé ismert, ám színes fejezete is: a Zeneakadémia rövid ideig a Színészeti Iskolával közös igazgatás alatt működött. Az 1880-as évek elején az Andrássy úti épületben nemcsak zenei, hanem színpadi képzés is zajlott, így a növendékek szó szerint egy fedél alatt tanulhattak zenét és színjátszást. A közös munka kölcsönösen gazdagította a két intézmény életét: a zenészek betekintést nyertek a színpad világába, a színészhallgatók pedig élő zenével dolgozhattak a próbákon.

A 19. század végén zene és színház közös ritmusban fejlődött, a magyar zenei és színházi élet szinte elválaszthatatlan volt egymástól. Az operajátszás virágzott, Erkel Ferenc munkássága révén pedig a magyar opera nemzetépítő üggyé vált. Erkel Ferenc, az Akadémia első igazgatója egyben a Nemzeti Színház főzeneigazgatója is volt. Mindemellett a Zeneakadémia növendékei és tanárai közül sokan aktív szereplői voltak a színházi életnek. A hallgatók rendszeresen kaptak kiegészítő zenekari feladatokat a színházakban, ahol közvet-

lenül tanulhattak a kor legnagyobb karmestereitől és énekeseitől; ekkor a Zeneakadémia növendékei gyakran voltak vendégei a Nemzeti Színház és a Városi Színház színpadának, kísérve énekeseket, vagy közreműködve operaelőadásokban. Az első fakultások között megalakult ének tanszak növendékei számára pedig az opera és az operett természetes gyakorlóterepe volt – a színház pódiuma itt nemcsak karrierlehetőség, hanem a tanulmányok szerves része volt.¹ Az 1884-ben megnyílt Operaház közelsége az Andrássy úti épülethez természetes együttműködést teremtett. Számos hangszeres növendék az Operaház zenekarában kezdte pályáját, a fiatal énekesek pedig statisztaként, kórustagként vagy kisebb szerepekben mutatkoztak be a közönségnek. A századforduló idején a Király Színház, a Népszínház és a frissen kialakuló „pesti Broadway” zenés produkciói is vonzották az akadémistákat – nem egy hallgató itt tette meg első lépéseit az operett világában. A *Fővárosi Lapok* 1889-ben például így dicsérte egy növendék előadását: „*A kis primadonna – akit a Zeneakadémia növendékeként ismerünk – a Városi Színházban oly kedvesen éneklé szerepét, hogy*

A Hal térti épület 1907-ben. Forrás: *Vasárnapi Ujság*, 1907. május 12.

nem csupán szakmai gyakorlat volt, hanem kulturális háló: a zenei és színházi élet résztvevői ugyanazokban a kávéházakban, szerkesztőségek-

A „rég Akadémia” az Andrássy úton. A Hal térti időszak után a Zeneakadémia 1879-től ide költözött, az épületben napjainkban – néhány oktatóterem mellett – egy kamara-hangversenyterem, valamint a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont működik. Forrás: *Vasárnapi Ujság*, 1907. május 12.

a közönség tapsviharban tört ki.” A zeneszerzés tanszak hallgatói közül többen írtak kísérezzenét prózai darabokhoz, sőt Koessler János tanítványai közül néhányan már diákként színpadi művekkel jelentkeztek. Ezzel a Zeneakadémia nemcsak az operajátszás, hanem a könnyedebb zenés színházi műfajok utánpótlását is biztosította. Még ennyi év távlatából is jól érzékelhető, hogy ez a kapcsolat

ben, műhelyekben találkoztak, inspirálták egymást.

A 20. század elejére a Zeneakadémia már komoly nemzetközi hírnévnek örvendett, és a továbbra is dinamikus növekvő képzési kínálat, a hallgató- és oktató létszám miatt újra új, nagyobb, méltó otthonra vágyott. A választás az akkori Gyár utca – ma Liszt Ferenc tér – építési telkére esett.

¹ Ez az élő kapcsolat a mai napig fennmaradt: számos jelenlegi operaezenész és színházi zeneszerző egykori vagy jelenlegi hallgató, vagy oktató a Zeneakadémián.

Forrás: FORTÉPAN / SOMLAI TIBOR

A Zeneakadémia 1907-ben épült ikonikus főépülete 1940-ben

Fotó: Hapó József

A Zeneakadémia főépületének homlokzata ma

Az új épület nyertes pályázati terveit a nemzetközi színházépítészeti kitekintéssel is bíró Korb Flóris és Giergl Kálmán² készítették, a belső díszítéseken pedig a magyar szecesszió legnagyobb mesterei dolgoztak, többek között Teles Ede, Körösfői-Kriesch Aladár és Róth Miksa. A Liszt Ferenc téri új otthon építését élénk szakmai és közéleti érdeklődés kísérte. A tervpályázaton győztes építések nemcsak a tantermek és a koncerttermek elrendezésére, hanem a legmodernebb technikai felszerelésre is figyelmet fordítottak: az épületbe például a kor még ritkaságnak számító technikai vívmányait, berendezéseit, egyenáramú villamos világítást, központi porszívóberendezést, a Nagyterembe elektropneumatikus koncertorgonát, a Kisterembe zenekari árkot és színpadtechnikát építettek be, amelyről a korabeli sajtó külön is megemlékezett. A *Pesti Napló* 1907. május 13-án

így írt róla: „A magyar zene temploma felépült. E falak között a művészet szól majd a legtisztább hangon.”

Az 1907-ben megnyílt Zenepalota nemcsak az ország első számú zenei felsőfokú tanintézete, hanem – nagyobb befogadóképességű koncertterem hiányában – koncertközpontja is lett. Nagyterme azóta is a magyar zenei élet egyik szentélye, akusztikája világszerte elismert. A színház történeti kapcsolatok itt is éltek tovább; a Zenepalota falai között a zenei oktatáshoz tartozó operapróbák mellett számos ünnepi és jótékonysági est, zenei és irodalmi esemény zajlott, ahol színészek és zenészek közösen léptek fel, valamint több színházi zene bemutatója is itt szólalt meg először. Ezek az események erősítették a személyes és szakmai kapcsolatokat, amelyek révén az intézmény szervesen kapcsolódott a színházi vérkeringéshez. Sokak számára a Zenepalota színpada volt az első nagy nyilvános fellépés helyszíne, amely után a színházi világ kapui is megnyíltak.

A két világháború idején az Akadémia élete nehéz időszakokon ment keresztül, de működését soha nem állította le. A háború utáni években a magyar színházi élet újjászervezésében kulcsszerepet vállaltak a Zeneakadémia tanárai és növendékei: kórusokat, zenekarokat szerveztek,

segítették az Operaház és a színházak újranyitását. Az 1970-es évektől kezdve a Zeneakadémia színpadi kapcsolatai új formát öltöttek: zeneszerző-hallgatók írtak kísérőzenét prózai darabokhoz, míg az énekes növendékek egyre több kísérleti, kortárs opera és egyéb műfajú zenei produkcióban szerepeltek. A Nagyterem falai között tartottak ünnepi hangversenyeket, jótékonysági esteket, és gyakran szerveztek irodalmi-zenés esteket. A pódiumon így találkozhatott például egy fiatal hegedűművész az akkori Nemzeti Színház vezető színészeivel, vagy egy énekesnövendék a Vígszínház primadonnájával.

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem ma egyszerre nemzeti kulturális intézmény és nemzetközi hírű, élvonalbeli művészeti felsőoktatási központ.³ Az elmúlt 150 év során számos olyan világhírű művész került ki falai közül, aki nemcsak a magyar, hanem a nemzetközi színház- és zenetörténet meghatározó alakja lett – a koncertpódium és a színpad között húzódó határvonal gyakran elmosódott. Az évforduló nem csupán egy dátum: emlékeztet arra, hogy a művészetek, legyen szó zenéről vagy színházról, közös nyelvet beszélnek. A Zeneakadémia pedig immár másfél évszázada ennek a nyelvnek az egyik legnemesebb tolmácsa.

Lakatos Gergely

² Giergl pályáját az Fa. Gropius & Schmieden cégnél kezdte, melynek vezető tervezője Martin Gropius (1824–1880), a lipcsei Gewandhaus tervezője volt, akitől nagybátyja, Karl Wilhelm Gropius festőművész, díszletfestő révén a színházi világ, látásmód sem állt távol.

³ A Zeneakadémia 2025-ben a Quacquarelli Symonds (QS) friss szakterületi világranglistáján előadó-művészeti kategóriában 24. helyezést ért el, ezen belül a zenei kategóriában pedig 12. lett, amelyek révén a magyar felsőoktatási intézmények közül a legmagasabb pozícióban található.

Hírek a hazai színházi világból

Színháztechnikai konferencia

A Magyar SzínházTechnikai Szövetség idén szeptemberben először rendezi meg a *SzínházTechnikai Évadnyitó és konferencia 2025* című rendezvényét. Az Eiffel Műhelyház Hevesi termében szeptember 8-án megtartandó eseményen 13 szakmai előadás hangzik el, melyek felölelik a színpadvilágítás, a hangtechnika és a színpadgépészet területeit, de színpadi karbantartási és biztonságtechnikai témák is szerepelnek az előadások között. Idei utolsó számunkban részletes beszámolót fogunk közölni a rendezvényről, ezen felül több előadás írott változatát is közreadjuk, hogy a rendezvényen valamilyen okból részt venni nem tudó kollégák is információhoz juthassanak.

Székelly Kriszta lesz a budapesti Katona József Színház új igazgatója

A Fővárosi Közgyűlés szavazása alapján Székelly Kriszta rendező kap igazgatói kinevezést a budapesti Katona József Színház élére, ő váltja majd a tizenöt év után leköszönő Máté Gábort.

Herezeg T. Tamás a Békéscsabai Jókai Színház új igazgatója

A leköszönő Seregi Zoltán két ciklust, azaz tíz évet töltött a vidéki teátrum igazgatói székében, nem kívánt újra indulni. A pozícióra egyetlen pályázat érkezett, Herezeg T. Tamásé, melyet Békéscsaba város közgyűlése elfogadott.

Dolhai Attila lesz a székesfehérvári Vörösmarty Színház új igazgatója

2025. augusztus 1-től Dolhai Attila Jászai Mari-díjas színművész, musicalénekes veszi át a székesfehérvári Vörösmarty Színház vezetését a korábbi igazgatótól, dr. Szikora Jánostól.

Együttműködés az MTA és a színházak között

A Magyar Tudományos Akadémia az alapításának kétszáz éves jubileuma kapcsán hirdette meg a *Tudomány éve a színházban* programot. A Nemzeti Színházzal együttműködésben megvalósuló programorozatban hazai és külföldi magyar teátrumok, elsősorban a nemzeti színházak tudományos témát feldolgozó bemutatói kapnak helyet.

Pályázatot írnak ki a Pécsi Nemzeti Színház élére

Lipics Zsolt, a jelenlegi igazgató megbízatása 2026. február 15-én lejár. A pályázatokat egy újonnan felálló grémium bírálja majd el, amelynek az egyik alpol-

gármester, egy bizottsági elnök, egy minisztériumi delegált, a színházművészeti bizottság által delegált négy, valamint egy-egy, a színház szakszervezetéből és a társulatból egyszerű többséggel megszavazott személy lesz a tagja. A pályázat nyertese 2026. február 16-tól öt éven át töltheti be a tisztséget.

Nem támogatja a minisztérium az Örkény Színház pedagógus továbbképzését

Miniszteri jóváhagyás nélkül, az eddigi hivatalos kereten kívül folytatja az Örkény Színház a pedagógusok továbbképzését. Szeptembertől ismét évadkövető tanári programmal és tréningekkel várják a színház tanári közössége korábbi és újonnan csatlakozó tagjait, és létrehozzák az Örkény Színház Pedagógustanácsát.

Átfogó kutatás készült az előadóművészeti intézmények fenntarthatósági helyzetéről

Először készült átfogó kutatás a magyarországi előadóművészeti intézmények fenntarthatósággal kapcsolatos helyzetéről, kihívásairól. A kiemelkedően magas számú visszajelzésből kitűnik: az elvi szándék megvan, a cselekvési lehetőségek azonban korlátozottak. A fenntarthatóság kérdése az elmúlt években a kulturális szektorban is megkerülhetetlen tényezővé vált. A ReStageGroup által indított, a Magyar Turisztikai Program Alapítvány megbízásából készített országos alapozó kutatás célja, hogy feltárja a magyarországi kulturális intézmények fenntarthatósághoz való viszonyát, kihívásait és gyakorlatait. A május 20-án megrendezett *ReStart 2025* konferencián bemutatott eredmények alapján a 83 válaszadó intézmény alapvetően fontosnak tartja a fenntarthatóságot, azonban a gyakorlati megvalósítás még esetleges, nem rendszerszerű. Sok esetben a fenntarthatóság fogalma sem egyértelmű, és nem világos, hogyan illeszthető be a művészeti és szervezeti célok közé. A legtöbben pénzügyi támogatás mellett szakmai tanácsadást és képzéseket is szükségesnek tartanak.

Jótekonysági est a színházi háttér dolgozók támogatására

A Színházi Dolgozók Szakszervezete nyolcadik alkalommal rendezte meg jótekonysági előadását. A június 19-i gálaesten húsz hazai teátrum százánál több művésze lépett színpadra a Vígszínházban, de reflektorfénybe álltak a háttér szakmák képviselői is. A jegyértékesítéséből befolyt 6,5 millió forintból a szakszervezet Segítsünk Alapítványa nyújt szociális támogatást a színházi háttér dolgozók számára.

Közösségi díjat alapít Király Levente emlékére a Szegedi Nemzeti Színház

A Szegedi Nemzeti Színház Barnák László főigazgató kezdeményezésére 2025-ben új díjat alapított Király Levente, a társulat örökös tagja, Kossuth-díjas művész, a nemzet színésze emléke előtt tisztelve. A Király Levente-díj célja, hogy elismerjen egy, az adott évadban kimagasló művészi teljesítményt nyújtó, példamutató közösségi hozzáállású színművészt. A díj több, mint szakmai elismerés: a közösség díja, amely a drámatagozat tagjainak szavazatai alapján nyerhető el. A kiválasztás során nemcsak a színészi játék minősége, hanem az adott művész társulaton belüli együttműködése, emberi hozzáállása is mérvadó.

Elhunyt Kovács Dezső színikritikus

69 évesen elhunyt Kovács Dezső színikritikus, esztéta, újságíró, az ART7 művészeti portál alapító főszerkesztője, a *Kritika* folyóirat egykori rovatvezetője. Kovács Dezső 1956-ban született Csornán, gimnáziumi tanulmányait Győrben végezte, diplomáját az ELTE Bölcsészettudományi Kar magyar-esztétika szakán szerezte meg. 1981-től 2016-ig a *Kritika* kulturális folyóirat rovatvezetője, szerkesztője, 2014-től az ART7 művészeti portál alapító főszerkesztője volt. 1978 óta rendszeresen jelentek meg írásai elsősorban a színházesztétika és a színháztudomány témakörében. 2001 és 2003 között óraadó volt a Veszprémi Egyetem Színháztudományi Tanszékén, 2000–2012 között pedig az Apor Vilmos Katolikus Főiskola drámapedagógiai tanszékén. Sok színházi szemle mellett a Pécsi Országos Színházi Találkozó, azaz a POSZT szakmai zsűrijének is tagja volt. Élete során több kötete jelent meg, legutóbb 2023-ban a *Magyar táncok 2.0*, amelyben színészportréit gyűjtötte össze.

Elhunyt Krum Ádám színművész

A 75 évesen elhunyt művészt pályájának első szakasza a kaposvári Csiky Gergely Színházhoz kötötte, 1991 óta pedig szabadúszóként a pécsi közönség előtt játszott számtalan kimagasló karakter szerepében. A Pécsi Nemzeti Színház 1999-ben Szendrő József-díjjal ismerte el magas színvonalú színművészi tevékenységét, 2006-ban pedig Aase-díjat kapott, melyet az epizód szerepek kiemelkedő alakításáért ítél oda a Színészakadémiára.

Elhunyt Varga Zoltán színművész

Hosszú betegség után, 64 éves korában meghalt Varga Zoltán Jászai Mari-díjas színművész, a miskolci és a kecskeméti színház egykori tagja. Varga

► Zoltán 1986-ban végezte el a Színház- és Filmművészeti Egyetemet, ezután a Katona József Színházhoz került. Filmekben, sorozatokban is szerepelt, például ő alakította József Attilát az *Eszmélet* című tévésorozatban. 1995-ben Jászai Mari-díjat kapott. 2014 és 2020 között a miskolci színház társulatának tagja volt. Utoljára a kecskeméti Katona József Színház előadásaiban láthatta őt a közönség.

Underground Nemzetközi Színházi Fesztivál

A június 20-29. között megrendezett Underground több tucat művészt és színházi embert hozott össze Romániából, Magyarországról, Grúziából, Ukrajnából, Angliából, Olaszországból és a Moldovai Köztársaságból, huszonhat társulat csaknem harminc előadását láthatta a közönség. A fesztivál nagydíját az Aradi Kamaraszínház *Kean* című előadása nyerte.

Magas francia állami kitüntetést kapott Antal Csaba

A Művészetek és Irodalom Érdemrend lovagi fokozatával tüntette ki a francia kulturális miniszter Antal Csaba díszlet- és jelmeztervezőt. Antal Csaba 1986 óta dolgozik Franciaországban, alkotott a párizsi Odéonban, a Comédie-Française-ben, a Strasbourgi Nemzeti Színházban, a Théâtre du Rond-Point-ban, a Grand Théâtre de Bordeaux-ban, a Corum de Montpellier-ben. 1991-től 1994-ig a strasbourgi színházi főiskola, 1998 és 2000 között a Conservatoire de Paris, 2004 és 2007 között a lyoni ENSATT (L'École Nationale Supérieure des Arts et Techniques du Théâtre) tanára lett. 1989-ben a Giorgio Strehler vezette Európai Színházak Uniójának alapító tagja lett.

Antal Csaba az elmúlt csaknem 40 évben azon dolgozott, hogy a két ország kulturális kapcsolatait erősítse.

Új Örökös Tagok a Halhatatlanok Társulatában

Idén is a közönség választhatta ki azt a nyolc művészt, akik a Halhatatlanok Társulatának új tagjai lehetnek. A díjazottak lábnymát szeptember 13-án 14 órakor helyezik majd el az Operettszínház előtti Halhatatlanok sétányán. A Halhatatlanok Társulatát 1996-ban az egykori *Stúdió* című televíziós kulturális hetilap alkotói, Érdi Sándor és Szegvári Katalin alapították. Az Alapítvány kuratóriumának többi tagja Németh S. Szilárd, Kauzál Márton, Nagy Márta és Rónai Egon, valamint az elnök, Szinetár Miklós. A kezdeményezést 2020-ban, öt év kihagyás után az ATV keltette újra életre, és vállalta a szavazás lebonyolítását. A jelölteket idén a kuratórium mellett egy neves művészekből álló Művészeti Bizottság szavazta meg. A négy kategóriában – színész, színésznő, táncművész, operaénekes – négy jelölt közül két-két jelöltet választottak ki a szavazók. A Halhatatlanok Társulatának tagjai lettek 2025 júniusától **Reviczky Gábor** és **Hirtling István** színművészek, **Kováts Adél** és **Kiss Mari** színésznők, **Barta Dóra** és **Balázs Gergő Ármán** táncművészek, valamint **Sümei Eszter** és **Bátori Éva** operaénekesek.

Az MMA Művészeti Ösztöndíjprogram idei nyertesei

A 2018-ban indult – programszerű, három évre szóló – ösztöndíj célja az alkotó- és előadóművészeti, valamint művészetelméleti tevékenység támogatása,

a magas színvonalú művészi és művészetelméleti tevékenységek anyagi feltételeinek megteremtése mellett az ösztöndíjasok szakmai kapcsolatainak bővítése, alkotásaik népszerűsítése, életpályájuk dokumentálása. Az MMA 2025–2028. évi művészeti ösztöndíjprogramjára színházművészet kategóriában ösztöndíjat nyertek: **Botos Bálint**, **Góbi Rita**, **Grecsó Zoltán Szaboles**, **Dr. Gyürky Katalin Ibolya**, **Kovács Krisztina**, **Széman Emese Rózsa**, **Vályi-Nagy Enikő** és **Varsányi Péter**.

Tizenöt fiatal színész ösztöndíja a Vidéki Színházigazgatók Egyesülete pályázatán

A Vidéki Színházigazgatók Egyesülete április elején hirdetett pályázatot színművészeti ösztöndíj elnyerésére a vidéki színházakban dolgozó fiatal színművészek számára. Céljuk a vidéki teátrumokban tevékenykedő tehetséges, pályakezdő művészek anyagi támogatása, szakmai fejlődésük elősegítése, a fővároshoz képest korlátozottabb munkalehetőségekből adódó hátrányok kompenzálása. Az ösztöndíjra minden, legfeljebb harmincadik életévét betöltött színművész pályázhatott, aki színművészeti egyetemi diplomával rendelkezik, és legalább két éve magyarországi vidéki teátrumnál áll alkalmazásban. Az ösztöndíjat az alábbi színművészek nyerték el: **Ács Petra** (Szegedi Nemzeti Színház), **Csabai Csongor** (Jászai Mari Színház, Népház, Tatabánya), **Cseke Lilla Csenge** (Szolnoki Szigligeti Színház), **D. Varga Ádám** (Hevesi Sándor Színház, Zalaegerszeg), **Farkas Laura** (Csíky Gergely Színház, Kaposvár), **Gyulai-Zékány István** (Weöres Sándor Színház, Szombathely), **Hege**

 SZÍNPAD
AUTOMATIKA

www.sinpadautomatika.hu

SOKÉVES TAPASZTALAT
A SZÍNHÁZTECHNIKÁBAN

automatizálás

tervezés

telepítés

karbantartás

Veronika (Zenthe Ferenc Színház, Salgótarján), **Katona Levente** (Pécsi Nemzeti Színház), **Mechle Christian** (Kecskeméti Nemzeti Színház), **Mészöly Anna** (Miskolci Nemzeti Színház), **Móczán Bence** (Győri Nemzeti Színház), **Pálóczi Bence** (Csokonai Nemzeti Színház Debrecen), **Szedzerjesi Teodóra** (Veszprémi Petőfi Színház), **Törő Gergely Zsolt** (Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza), **Varga Levente** (Soproni Petőfi Színház).

A Staféta pályázat közönségsvavazata

Lezárult a Budapest Főváros Önkormányzata által meghirdetett Staféta pályázat részeként bemutatott előadások közönségsvavazása. A díjakat a Jurányi Ház évadzáró piknikén adták át. A március 27. és június 1. között tartó közönségsvavazás során 838 szavazat érkezett a jelöltekre. A közönségdíjat a legtöbb szavazatot kapó *1,5 ezrelék* című előadás alkotói, **Al-Farman Petra**, **Haragonics Sára**, **Kabdebon Dominik** és **Milovits Hanna** nyerték. A csapat a díj mellett a Füge Produkció támogatói által 1 millió forintos produkciós támogatásban részesül. A Fidelio különdíját **Szilvay Máté**, a *Rakéták, szintik, istenek* című előadás rendezője, a radiocafé különdíját **Dohy Balázs** és **Somorjai Réka**, a *Bojz* című előadás alkotói vehették át.

UNITER Fesztivál

Május 26-án tartották a 33. UNITER Fesztivált lezáró gálaműsort a craiovai Marin Sorescu Nemzeti Színházban. A romániai színházi élet legfontosabb szakmai díjátadóján több magyar vonatkozású jelölés is volt. A legjobb előadásért járó díjat a Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulatának előadása, a *III. Richárd* kapta. A legjobb világítás díját **Baumgartner Sándornak** ítelték oda a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház *A vihar* című előadásának a fénytervéért.

TITÁNium Színházi Projekt

Idén nyolcadik alkalommal hirdette meg a Füge Produkció tehetséggondozó programját, a TITÁNium Színházi Projektet, a 2025-ben negyedik alkalommal kiírásra kerülő Mastercard – Alkotótárs színházi pályázat keretében. A két sikeres projekt társításának célja, hogy a nyertesek még stabilabb és biztonságosabb keretek között valósíthassák meg produkciójukat, mivel a program szakmai tudást-mentorálást, infrastruktúrát-próbatermet, anyagi forrást és játszóhelyet is biztosít majd számukra. A pályázatra olyan fiatal, 35 év alatti alkotók jelentkezését várták, akik egy koncepció színpadi megvalósítása mellett szeretnék alaposabb ismereteket, illetve tapasztalatot is szerezni egy produkció kivitelezésének a folyamatáról, annak egyes lépéseiről azáltal, hogy egy négyhónapos mentorprogramban vehetnek részt 2025 szeptem-

berétől. A nyertes produkciók a 2026-os naptári évben lesznek majd láthatók Budapest különböző befogadósínházaiban. Az idei nyertesek: **Horváth Panna** (*Csapda* című projekt – bemutató helyszíne: MU Színház), **Irene Plaque** (*Hold / Érintés* című projekt – bemutató helyszíne: Trafó Kortárs Művészetek Háza), **Lukács Ádám** (*Kartoték* című projekt – bemutató helyszíne: Jurányi Ház) és **Sándor Júlia** (*Felnőtt emberek* című projekt – bemutató helyszíne: B32 Galéria és Kultúrtér).

Gábor Miklós-díj: Korodi Janka és Pálffy Tibor

A legjobb Shakespeare-alakításért járó Gábor Miklós-díjat ebben az évben két sepsiszentgyörgyi színész vehette át: **Korodi Janka** és **Pálffy Tibor**, akik Ariel és Prospero szerepét játsszák a Tamási Áron Színház Bodó Viktor rendezte *A vihar* előadásában. A díjat Ascher Tamás, a Gábor Miklós-díj elnöke a május 20-i előadás végén adta át a színpadon. Korodi Janka minden idők eddigi legfiatalabb Gábor Miklós-díjasa.

Szabadtéri színházak Amfiteátrum-díja

A Szabadtéri Színházak Szövetségének tagjai a Gedeon József Amfiteátrum-díjat évente ítélik oda egy-egy olyan színházi embernek, rendezőnek, színésznek, tervezőnek, más színházi dolgozónak, aki évtizedek óta tevékenyen jelen van a magyarországi szabadtéri színházi kultúrában. Idén **Öze Áron** színművésznek, rendezőnek ítelték oda az elismerést.

Színkritikusok díja az évad legjobb gyermek- és ifjúsági előadásáért

A Színházi Kritikusok Céhe gyerek- és ifjúsági kuratóriuma a 2024/2025-ös évad legjobb gyerek- és ifjúsági előadásának járó díjat a Budapest Báb-színház *Hamupipőke* című előadásának ítélte.

Kurácsi díjat kaptak a Kolibri Színház volt munkatársai

2025-ben a Színházi Kritikusok Céhe Kurácsi díjat a Kolibri Gyermek- és Ifjúsági Színház azon munkatársai kapják, akik a legitimálhatatlan színházeszmény helyett a szellemi-szakmai integritást biztosító bizonytalanságot vállalták.

Dömötör András berlini közönségdíja

A TheaterGemeinde Berlin Dömötör András rendezését, Herman Koch *A vacsora* című előadást választotta az év előadásának 2024-ben. A díjat a több mint 11 500 tagot számláló berlini kulturális közösség ítéli oda. Dömötör András a budapesti Színház- és Filmművészeti Egyetemen végzett, majd az Örkény Színház tagja volt. 2010 óta szabadúszóként dolgozik, 2014-től rendszeresen

rendez német nyelvterületen is. 2015 óta rendez a Deutsches Theater Berlinben.

Magyar Színházak 37. Kisvárdai Fesztiválja

Június 20-28. között rendezték meg a Magyar Színházak 37. Kisvárdai Fesztiválját, amelyen határainkon túli és anyaországi magyar társulatok, valamint színházi alkotónak készülő fiatalok léptek fel. A fesztivál versenyprogramjában 18 előadás, három végzős vagy frissdiplomás színinövendék bemutatkozása, három versenyen kívüli előadás, valamint a Várszínházi Esték nyolc produkciója kapott helyet. A legjobb előadás díját a Kolozsvári Állami Magyar Színház *Én vagyok a szél* című produkciója kapta, Tompa Gábor rendezésében. A legjobb rendezés díját **Bocsárdi László** vehette át, aki a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház társulatával vitte színre az *Angyal szállt le Babilonba* című előadást. A színészi alakítások közül a férfi kategóriában **Farkas Loránd** (Kolozsvári Állami Magyar Színház) részesült elismerésben, az *Én vagyok a szél* című előadásban nyújtott alakításáért. A legjobb női alakítás díját **Pámer Csilla** kapta, aki két előadásban is kiemelkedőt nyújtott (Szabadkai Népszínház: *Tyúklétra*, valamint Kosztolányi Dezső Színház: *Angyalok a lombok között*). A fiatal tehetségeket elismerő Teplánszky Katalin-díjat idén **Rózsa László**, a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulatának és a budapesti Karinthy Színháznak *Az anya* című koprodukciójában nyújtott alakításáért, valamint **Szilágyi Míra**, a gyergyószentmiklósi Figura Stúdió Színház *Liliom* című előadásnak Julija kapta. A legjobb díszlet díját **Márton Erika** hozta el a *Liliom* díszletéért, a legjobb jelmez **Andrada Chiriac** munkája lett *Az anya* című előadásban.

A Kulturális és Innovációs Minisztérium, valamint a Kisvárdai Várszínház és Művelődési Központ közös díjait a Nemzeti Színház és a Beregszászi Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház közös előadása (*Az öngyilkos*), a Kosztolányi Dezső Színház produkciója (*Angyalok a lombok között*), illetve ifj. **Kucsera Géza** és **Pálfi Ervin**, a Szabadkai Népszínház Magyar Társulat művészei (*Tyúklétra – avagy mi csorog a nyakunkba*) nyerték el. Kisvárdai Város polgármesterének díját **Mezei Kinga** művészeti vezető és rendező kapta a Zentai Magyar Kamaraszínház és a Novem Színházi Szervezet *Hangyabefőtt* című előadásában végzett munkájáért, valamint műhelyteremtő és -megtartó tevékenységért.

A zsűri különdíját **Tóth Jess**, **Tatár Zsuzsa** és **Borsos Tamás** színművészek kapták, a esíkszeredai Csiki Játékszín *Szar ügy* című előadásában nyújtott összjátékukért.

A Színházfüggők Debreceni Társasága különdíjat adományozott az Alföld Színpadnak a Federico García Lorca: *Bernarda Alba háza* című előadásért (rendező: Sóvágó Csaba).

Búcsú Bárdy Margit díszlet- és jelmeztervezőtől (1929–2025)

Bárdy Margittal, a méltán ünnepelt színházi kollégával 1983-ban, még a békebeli Jugoszláviában ismerkedtünk össze, a Novi Sad-i Szcenográfiai Triennálén. Ő mint német tervező, mi pedig – Szakács Györgyivel – magyar tervezőkként kaptunk ott Ezüst Díjat. Ezt minden találkozáskor baráti szeretettel idézte fel. Talán akkor hallottam tőle a sokak küzdelmes tapasztalából megfogalmazott mondást: „A premier a díszlet- és kosztümtervezők számára mindig egy kis halál.” Most a metaforából szomorú valóság lett: Bárdy Margit 96 éves korában Münchenben elhunyt.

Bárdy Margit

Kreibich Margit 1929-ben született Magyaróváron. Középiskoláját Győrben, az Állami Leánylíceumban végezte. A győri rajziskolában Konok Tamással együtt készültek a képzőművész pályára. A tehetséges fiatal lány a Képzőművészeti Főiskolán Bernáth Aurél osztályába került. Közben rájött, hogy (ekkor még) nem akar képzőművész lenni, a színház világa jobban izgatta. Az 1953-ban *A királyasszony lovagja* / *Ruy Blas* című drámához készült jelmezei revelációként hatottak a Madách Színházban és az egész magyar színházi világban. Az átütő siker után olyan „nagyok” dolgoztak vele, mint Ádám Ottó, Horvai István, Makk Károly, Pártos Géza vagy Vámos László. Első filmje a Fábry Zoltán – amúgy elismert festőművész – filmrendező készítette *Életjel* volt.

1956-ban Bécsbe emigrált, majd Münchenben telepedett le. 1957 és 1959 között Ford-ösztöndíjas volt a Münchener Képzőművészeti Akadémia Helmut Jürgens vezette szcenikai fakultásán, 1961-től a Bavaria TV Stúdió kosztümtervezője. Bécestől Londonig, Hamburgtól Zürichig Európa legjelentő-

sebb színházaiban, operaházaiban dolgozott nagy-névű rendezőkkel és dirigensekkel. De a könnyebb műfajban is alkotott, ő tervezte a hatvanas évek siker tévésorozatainak, az *Orion űrhajónak* a jelmezeit, maszkjait és rekvizitumait is.

A Tihanyi Múzeumban 1988-ban Bárdy Margit színházi terveiből rendezett kiállításkatalogusából idézek: „Muszorgszkij bojárjai súlyosnak tűnő aranybrokát köpenyeikben, tar koponyájukkal és a velük szemben álló ninestelenek időhöz alig köthető proletáröltözékükben a zenedráma mindmáig érvényes igazságát hitelesítik. A magasból leereszkedő csillogó lépcső, a trónszék, a harangok és szobrok együttese a tömeg mozgásával, tomboló erejével, a főszereplő tragikumával együtt hozza létre a művet, s a részletek történelmi dokumentummá válnak, eisensteini értelemben. Akkor értettem meg miért helyénvaló, ha ugyanaz a művész tervezi a díszletet és a kosztümöt (...) Az illúziót leginkább egyszerű anyagokkal teremti meg, de ezeknek tulajdonságát úgy ismeri, hogy – ha kell – át is tudja alakítani. Az emberismeret, a véletlen felfedezés, a szívós kutatómunka mesterségének láthatatlan eszköztára” – írta D. Fehér Zsuzsa műkritikus. Akkoriban lett a Brüsszeli Ope-

A királyasszony lovagja, Madách Színház, 1953

Bárdy Margit jelmezterve az Orion űrhajó című tévésorozathoz

raház *Borisz Godunov* előadása világhírű – ennek különleges jelmezeit eredetiben is láthattuk a tihanyi kiállításon. Bárdy Margit számára mindig fontos volt, hogy munkásságát a honfitársai is megismerjék.

A hatvanas években a Bavaria Stúdió számára Shakespeare-darabok televíziós adaptációihoz készített kosztümöket. Itt tervezte a tévében nálunk is elsőprór sikert arató sorozat, az *Orion űrhajó* jelmezeit is 1966-ban. Ezek talán hatottak később a NASA űrruha-tervezőire is. Több díjat nyert Oskar Schlemmer *Triadikus balettjének* filmes rekonstrukciójával – a színházias Wunderkammer-figurák majd a Bárdy életművében jóval később felbukkanó assamblage-munkák, objektok játékos előképei, „szereplői” lettek. Úgy kommentálta ezeket, hogy legszívesebben az utcán talált dolgokat, gyűrött, kifakult, piszkos papírlapokat szereti feldolgozni, mert ezek szenzibilitása és poétikája utolérhetetlen. „Margit kollázsfigurái a drámák széthasadt személyiségeinek tragédiáját hordozzák. Előbb környezetüktől szakadtak el, majd las-

Jelmezterv a Petruska előadásához, Stadttheater Freiburg, 1979

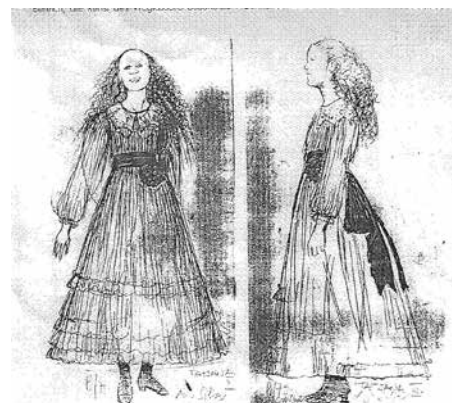
san elhomályosul a nevük eredete, a kontextusuk is (...) a bábok jelleme pusztán formáik, színeik és a bennük felhasznált anyagok által is kitarul. Árvaságuk a világban, egy-egy önkényesen köréjük rögzített rájáramban egyértelmű szimbólum. Azt sugallják, hogy ilyen talált tárgy maga az ember is,

Bárdy Margit papírkollázs munkája

akitől ők alakjukat, személyiségüket hasonlóként kapták" – írtam a Petőfi Irodalmi Múzeumban nyílt '97-es kiállítás katalógusába.

A müncheni *Orion Fan Club* évente tisztelgő látogatást tett otthonában. Bő évtizede engem is szeretettel fogadott Isar-parti házában. Lakása valóságos nagy Wunderkammer volt, ahol az életmű színpadi

Kostümentwurf (Tafelberg) für Anja Silja

Jelmezterv a Borisz Godunov előadásához, Opera National, Brüsszel, 1986

makettjei izgalmasan keveredtek a kis Wunderkammer képzőművészeti objektjeivel. A lakáslabirintus egyszerre volt műterem és múzeum, Margit maga tartott benne felejthetetlen tárlatvezetést. Kiállításain túl számos rádió- és tévéinterjúban teremtett alkalmat arra, hogy – ahogyan fogalmazott – sajátosan kettős, színházi és képzőművészeti „szolgáltató munkájáról” beszélhessen.

Szegő György

Látogass el webáruházunkba,
és találd meg, amit keresel!

www.avigo.hu

avigo
An INTERTON Group company

Jövőt tervezünk

OISTAT MOST 5.0 – Nemzetközi párbeszéd a látványtervezés és színpadtechnika oktatásának jövőjéről

Az OISTAT Magyar Központ által szervezett MOST konferenciasorozat a színházi látványtervezés és színpadtechnika aktuális kérdéseit vizsgálja, a szakma jövőjét formáló gondolatok és együttműködések mentén. 2025. május 30-án a Jurányi Ház színháztermében került sor az ötödik alkalommal megrendezett konferenciára, Jövőt tervezünk! – Előadóművészeti látványtervező és technikus képzések itthon és külföldön címmel.

A rendezvény célja az volt, hogy hazai szakemberek mellett külföldi partnerek bevonásával bemutassa a jól működő oktatási gyakorlatokat, lehetőséget adjon közösen gondolkodni a szakma kihívásairól, erősítse a szakmai kapcsolatokat és inspirációt adjon a jövőbeli fejlesztésekhez. A témák között szerepelt az oktatás változó módszertana, az intézményi és szakmai együttműködések, a hallgatói projektek lehetőségei, a digitális eszközök és a mesterséges intelligencia integrációja, valamint a hagyományos értékek és új kísérletező formák egyensúlya.

Az előadásokat két kerekasztal-beszélgetés egészítette ki, amelyek a látványtervezői és színpadtechnikai képzés jelenéről és jövőjéről folytattak szakmai diskurzust.

A program előkészítése alatt még Egyed Zoltán töltötte be az elnöki pozíciót, a konferencia idejére azonban már Nagy Fruzsina vette át a feladatot.

Oktatás az egyre gyorsabban változó világban

A délelőtti program a színházi és rendezvénytechnikai szakemberek képzésére és szakmai fejlődésére fókuszált. Először **Mádai Henriett** és **Kárpát Kinga**, az Urban Lights Zrt. munkatársai tartottak előadást a támogatott munkavállalói képzéseikről a rendezvényszektorban, majd **Vámos Zoltán** és **Vacsi Dávid** a színházi háttérszakmák, elsősorban technikusok oktatásáról a gyakorlatban. A délelőtti előadássorozatot két külföldi előadó zárta: **Larry Busch** (OETHG) Ausztriából a nemzetközi Inspire projektről számolt be, hangsúlyozva a készségek és a fenntarthatóság összekapcsolásának fontosságát egy zöldebb, okosabb és ellenállóbb jövőért. Végül **Chris van Goethem** belga színháztechnikus, oktató és kutató átfogó képet adott az európai színpadtechnikai és látványtervezői képzési rendszerekről, melyben hangsúlyozta a szakmai rugalmasságra nevelés fontosságát. A blokk egy kerekasztal-beszélgetéssel zárult **Egyed Zoltán** moderálásával, ahol a résztvevők képzési modellekről, minősítési rendszerekről és a jövő szakmai kompetenciáiról cseréltek eszmét.

Egyed Zoltán, Vámos Zoltán, Larry Busch és Chris van Goethem a kerekasztal-beszélgetésen

Hagyomány és innováció

A délutáni program három tematikus blokkban vizsgálta a látványtervező képzést. Az első előadó, **Nadia Malik** (UK) a londoni University of the Arts MA Costume Design for Performance mesterképzését és annak innovációit mutatta be. Látványos példákkal támasztotta alá, hogyan távolodik képzésük egyre inkább a hagyományos tervezői elvárásoktól. Ez már a felvételinél is tetten érhető, ahol a kreatív potenciál felmérése előrébb való, mint a múltbeli teljesítmény vagy az akadémikus rajztudás.

Ezt követően **Zeke Edit** (MKE) a Látványtervező Tanszék múltját és jelenét, **Bozóki Mara** (MATE-ART) a kaposvári egyetemi látványtervező BA képzés működését, **Szűcs Edit** (MOME) a jelmez specializáció mesterképzést, végül pedig **Szendrényi Éva** (SZFE) a filmes látványtervező (production design) MA képzés módszertanát mutatta be. A prezentációk közös üzenete az volt, hogy a múlt értékei akkor élnek tovább, ha párhuzamosan képesek vagyunk új módszerekkel kísérletezni, és a technikai készségek elsajátítása mellett odafigyelünk a gondolkodás fejlesztésére is.

Zeke Edit előadása

Szűcs Edit előadása

A második blokkban nemzetközi példákon keresztül az innováció került előtérbe. **Aby Cohen** (Brazília/UK), a nemzetközi OISTAT elnöke a látványtervezést „politikai és poétikus aktusként”

Nadia Malik előadása

Erős Hanna és Zatykó Borbála előadása

Nagy Fruzsina jelenlegi és Egyed Zoltán leköszönő elnök

Aby Cohen előadása

értelmezte, különböző határfeszítő példákon keresztül mesélt a látványtervezésről mint párbeszétről a design, a technológia, a gyakorlat és az oktatás között. **Jan Štěpánek** (Csehország), a prágai DAMU látványtervező tanszékének vezetője egészen újszerű megközelítésbe helyezte az ottani pedagógiai folyamatokat. Az oktatás hatékonyságát abban látja, ha az alkotói kísérletezés a tanterv szerves részévé válik. **Michal Losonsky** (Szlovákia) a pozsonyi Színművészeti Akadémia látványtervező képzéséről, **Adrian Damian** (Románia), a Román OISTAT Központ elnöke a tanulás kontextusának bővítéséről a látványtervezés és színpadtechnika területén tartott előadást. Ismertetett egy évente megrendezésre kerülő nemzetközi pro-

jektet, melynek keretében diákok tapasztalhatják meg a szakma globális összefüggéseit. A blokk **Dinesh Vadav** (India/USA) prezentációjával zárult. Az indiai tervező a texasi A&M Egyetem vizuális előadóművészeti és képzőművészeti szakának professzora, az amerikai alapképzésű színházi oktatás erősségeire és gyengeségeire hívta fel figyelmünket előadásában. Nagyon érdekes volt belelátni, mennyire más egy tengerentúli egyetem oktatási rendszerének felépítése és követelményrendszere.

Digitális eszközök és új módszerek

A délutáni előadások sorozatát magyar tervezők és frissen végzett diákok zárták. Többek között a Magyar Képzőművészeti Egyetem oktatói: **Pajor Patrícia** a forma és tartalom kapcsolatáról, **Kiss Gabriella** művészeti kutatási projektekről beszélt, **Nagy Fruzsina** pedig egy oktatási kísérlet tapasztalatait ismertette, melyek új távlatokat nyitnak a hazai oktatásban és segítenek megtalálni a jövő tanítási módszereit.

Frissen végzett és mesterképzésben tanuló diákok az Erasmus-úton szerzett élményeiket osztották meg: **Simonyi Lengyel Mira** Dublinban, **Erős Hanna** és **Zatykó Borbála** pedig Rigában szerzett tapasztalatairól számolt be. Prezentációik bepillantást nyújtottak a külföldi oktatási rendszerek eltérő működésébe, rávilágítva a nemzetközi mobilitás fontosságára.

Az ezt követő tartalmas és tanulságos kerekasztal-beszélgetést, amely egyben a konferencia záró programja is volt, **Balázs Juli**, az OISTAT Magyar Központ alelnöke moderálta. A beszélgetés a látványtervezői tantervfejlesztés, az Erasmus programok szerepe, a mesterséges intelligencia

lehetséges alkalmazásai és veszélyei, valamint a művészeti kutatás jövőformáló hatása köré épült.

Nemzetközi együttműködés és jövőképek

A diskurzus egyértelművé tette, hogy bár az oktatási rendszerek eltérnek, a cél közös: a jövő szakembereinek egyszerre kell technológiailag felkészültnek és művészi érzékenységgel bíró alkotóknak lenniük. A jövő kulcsa a nemzetközi mobilitás, ami a szakmai fejlődés egyik legnagyobb hajtóereje.

A konferencia végén a résztvevők egyetértettek abban, hogy a felvetett kérdések és az elindult szakmai kapcsolatok folytatást kívánnak. Reméljük, hogy az OISTAT Magyar Központ által szervezett **MOST** sorozat következő állomása várhatóan még szélesebb körű nemzetközi együttműködést hoz majd.

Nagy Fruzsina, Balázs Juli

A konferencia előadói

Színházromokról a Budapest arcultai konferencián

2025. április 14-én került sor a Budapesti Történeti Múzeum és a Magyar Fotótörténeti Társaság szervezésében a Budapest arcultai című fotótörténeti konferenciára, melynek központi időköre a Kádár-kor (1957–1989) volt. A hivatásos és hivatalos, valamint az amatőr városfényképezés trendjeinek és technikáinak és a város(kép) reprezentációjának, a változások, módosulások folyamatainak bemutatására hívtak föl a szervezők egy, a művészi városfotózást bemutató 2025 őszi tervezett kiállítás kapcsán.

A konferencia programja impozáns változatossággal és magas színvonalon igazolta vissza a rendezők kezdeményezését. Az egésznapos gazdag program négy szekciójában összesen 15 előadást hallhattunk-láthattunk a BTM Kiscelli Múzeumban. Az előadások egyik központi témája a dokumentarista és a kísérletező-művészi fotográfia alkotóinak bemutatása volt. A már értelmezhető történeti távlat lehetőséget adott, hogy az előadók szakmai-tudományos szempontok alapján elemezzék a fotográfusok munkásságát, többek között Gink Károly, Hemző Károly, Lőrinczy György, Csigó László, Fejér Zoltán György, Kiss-Kuntler Árpád képeit, köteteit és kísérleti sorozatait.

A konferencia másik kérdésköre a különböző időszakok eltérő nyersanyagait és technikáit reprezentáló fényképek (és apparátusok) megőrzésével, a képek közlésének mikéntjével volt összefüggésben. Harmadikként pedig a felhívásban is kiemelt történeti dokumentáció, a társadalmi perspektíva került a prezentációk témái közé. A dokumentálás (megőrző) szándéka egyes, a magyar fotótörténeti folyamatba is beépülő esetekben a művészet, illetve a szociográfia körében is értelmezhető. Szó esett Hemző Károlynak a város háttérével idős budapestieket ábrázoló sorozatainak képi lírájáról, a turisztikai célú albumok és képeslapok városképeinek reprezentáló szerepéről, a Kádár-kor társadalmi változásait követő sorozatokról, valamint a városkép eltűnő, illetve újonnan megjelenő elemeit bemutató képeknek immár a 21. század és az új generációk perspektívájából történő tárgyalásáról.

Ez utóbbi témakörbe kapcsolódott az általam ajánlott téma a budapesti színházépületek romjairól, hült helyéről, mely a húszperces időkeretben hangsúlyosan a Népszínház / Nemzeti Színház Blaha Lujza téri épületének 1965-ös bontásával foglalkozott, s azzal a szociológiai-társaslélektani hiányérzettel és hiánytudattal, amely maig meghatározza a város (és az ország) lakóinak viszonyát ehhez az aktushoz. Hiszen nemcsak egy (kiemelt helyzetben lévő) társulat más helyre, más épületbe költözéséről van szó ez esetben (sem): a fizikai hiátus – az, hogy a Blaha Lujza téren, ami eredetileg,

A Pesti Német Színház leégése, 1847

az épület 1875-ös megnyitásakor városi köztérként nem is létezett, maig nincsen betöltve egy reprezentatív művészi közintézmény föld fölötti „gödre” – traumatikus emlékhelye a magyar kultúrtörténetnek. A helyszín átmenő forgalmat biztosító közlekedési csomópont, közösségi térként nem funkcionál, és kulturális szerepe sincsen.

Az előadás maga is élénk érdeklődés mellett zajlott, hiszen nem színháztörténészek, hanem budapesti értelmiségi polgárok hallgatták – akik osztják azokat az érzéseket, amelyek általánosak a Blaha Lujza téri színházépület sorsát illetően. A színháztörténet-írás ugyan alaposan földolgozta a vonatkozó építészeti, technikai, hivatalos és várostervezési forrásokat, képi és írásos dokumentumokat, de ez a közvélekedést és a közérzést nem tudja (még közép- vagy hosszabb távon sem) megváltoztatni. A traumatikus bontás 50. évfordulóján Ring Orsolyával együtt rendeztünk kiállítást az Országos Széchényi Könyvtár színháztörténeti gyűjteményének tárlóiban, melynek levéltári és speciális színháztörténeti gyűjteményi dokumen-

tum- és képanyaga elérhető a Nemzeti Levéltár virtuális kiállítási felületén. (A kiállításhoz blog is kapcsolódott *Dőlt falak, dúlt szívek* címmel, lásd https://nemzetikonyvtar.blog.hu/2015/04/28/dolt_falak_dult_szivek, https://nemzetikonyvtar.blog.hu/2015/04/29/dolt_falak_dult_szivek_380; https://mnl.gov.hu/mnl/ol/virtualis_kiallitas/dolt_falak_dult_szivek_a_nemzeti_szinhaz_tes-terol_es_lelkerol.) A színházépület állapotára nézve a legújabbban, 2025 kora tavaszán fölbukkant mozgókép-dokumentum (erről lásd az előző számunkban megjelent *Színházsirató* c. írást – a szerk.) egyrészt a dokumentálás, másrészt a közönség tájékoztatása céljából készült 1964–1965 fordulóján.

A jelen konferenciaelőadásban a városképi, városépítészeti, azaz köztér-alkotó szerepe felől, s nem művészeti, esztétikai vagy színháztörténeti szempontokat érvényesítve közelítettem meg az 1875-ben elkészült, a Fellner-Helmer iroda által tervezett épület kilencvenéves történetének utolsó két évtizedét és hült helyének, a hiátusnak,

A Nemzeti Színház Blaha Lujza téri épülete az átalakítás előtt

A Nemzeti Színház bontása, 1965

A Nemzeti Színház bontása, 1965

a negatív térnek immár hatvan esztendeje fönnálló szociológiai-társadalomlélektani hatását.

A háborús, majd az 1956-os sérülések és azok elkapkodott javítása, valamint a városfejlesztés, a metró-, mozgólépcső-alagút és aluljáró-építés adott időszaki technológiája okozta károk sajnos – már 1961-től kezdve dokumentáltak – helyrehozhatatlan állapotot eredményeztek. A pártutasításra 1965. május elsejéig lezárandó kiürítési és bontási folyamat során a leggyorsabb, ám egyúttal a leginkább sokkoló, szó szerinti értelemben is hatalmas megrázkódtatást okozó módszer mellett döntöttek: robbantásokkal (ráadásul érzéketlenül időzített robbantásokkal) tüntették el az épület romjait.

A *Budapest arcultai* konferencia szervezőinek előzetes tematikai javaslatai közül az általános választott megközelítés „az eltűnő Budapest, a kor ujjlenyomata a városképeken: leltározó dokumentumsorozatok (vizuális archívum)” kérdéskörébe esett, és a prezentáció bevezetését követő „fejzetcímek” jelzik a kifejtés határait: *Színház-épületek és romok; A Népszínház mint a második ideiglenes Nemzeti; Egy épület szerkezete és maradványai – a csontváz; A gödör effektus*. Ugyanakkor a témakör sokkal tágabb, mintsem pusztán az 1965-ben beállt veszteség, értékvesztés krónikája. Egy színház (különböző okokból történő) elvesztése, eltűnése, megsemmisülése társadalom- és várostörténeti szempontból azért lehet fontos, mert a színház(épület) a város terében landmark és szimbólum. Vizsgálható az építészet/építőművészet és az esztétika, a funkció, de az intézménynek mint közösségi-kulturális térnek a város szövetébe való beépültsége szempontjából egyaránt. Budapest (Buda, Pest, Pest-Buda és a végül 1873-ban egyesített Budapest) történetében a színházak elhelyezése, építése, bontása egy különleges és jellegzetes folyamatot rajzol ki a 18. század utolsó negyedétől (Várszínház, 1787) a 19. század első felén át (Pesti Német Színház, 1812–1847; és 1852 utáni utódintézményei, -épületei) a sok évtizedes előkészületek után végre fölépült (1837), majd törvényileg is „megalapított” (1840) Nemzeti Színház, majd pedig az újabb és újabb 19. és 20. századi, különböző intézménytípusokba sorolható színházak

létrejöttéig – és gyakran előfordult megszűnéséig, eltűnéséig. E folyamat során nemcsak 1965-ben, és a Nemzeti Színház történetében nem is először (s nem utoljára) fordult elő, hogy a közönség, a városlakók számára jelentős, emblematikus épület helyét, nyomát már csak képi dokumentumok és (emlék)jelek őrzik, de helyükön hosszú időn át „semmi” volt, azaz tájseb, hiány emlékeztette (emlékezteti) elvesztésükre a városban járókat. Ez történt a Pesti Német Színházzal 1847-ben, a Vigadó első épületével 1849-ben és később más színházépületekkel is, melyeket már csak emléktáblák jeleznek. Ugyanígy járt a Nemzeti Színház társulatának első „ideiglenes” otthona, a Pesti Magyar Színháznak a mai Astoria-csomópontban állt és 1913-ban lebontott épülete, illetve annak sokáig üresen állt, csak átmeneti, alkalmi funkciókat betöltött telke, ahol csak 1992-ben épült föl a városszerkezeti tájsebét „begyógyító” Kelet-Nyugat Kereskedelmi Központ irodaháza. De ahogyan a Blaha Lujza téri hiátus, úgy „negatív”, underground landmark az Erzsébet térre tervezett (1998), ám föl nem épült Nemzeti Színház alépitményének

használatba vett része is. (A Nemzeti Színház építéstörténete szintén jól földolgozott része színházhistóriáknak. A szintézisek alapjául szolgáló munka Szekér László 1987-ben kiadott kötete: *A Nemzeti Színház építésének 150 éves története*).

A város- és fotótörténeti konferencia többi témájához kapcsolódóan két kérdéskört emeltem ki a színházromokról szóló prezentációban: a színház mint emlékezhely meghatározását és a negatív tér, a hiányhelyszín társadalomlélektani kontextusát (a pótlás vagy helyettesítés, az ideiglenesség városképi, -tervezési és lelki hatásait). A (budapesti) színházromok témáját természetesen átfogóan és szélesebb történeti perspektívában is érdemes áttekinteni.

A Budapesti Történeti Múzeum és a Magyar Fotótörténeti Társaság munkatársai Zsoldos Emese vezetésével izgalmas, érdekes, sok szakmai beszélgetést és új gondolatmeneteket inspiráló konferenciát rendeztek, melybe a színház-történet, a színház-történeti (képi) dokumentáció Kádár-kori példája is jól illeszkedett.

Dr. Sírátó Ildikó

A Nemzeti Színház hült helye a Blaha Lujza téren, 1965

„Bakó, ügyes légy”

A címben szereplő idézet Az ember tragédiája IX. Párizsi színének a végén hangzik el. Névvél nem illik viccelni – mondja a fáma, nem is ezt teszem... inkább emlékez(tet)ni szeretnék egy nagyszerű színházi szakemberre.

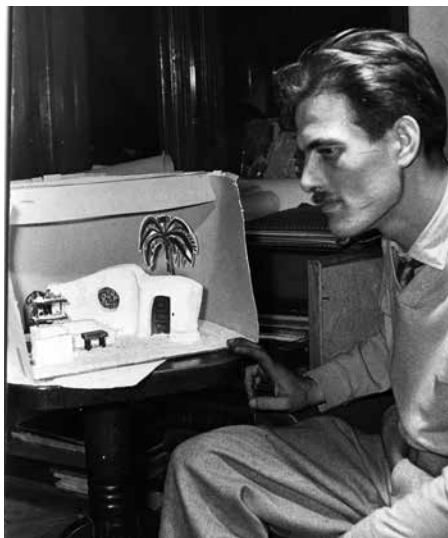
Hatvan éve, 1965. augusztus 13-án a Szegedi Szabadtéri Játékokon mutatták be Madách Imre *Az ember tragédiáját* Vámos László monumentális rendezésében. A jelmezeket Vágó Nelly, a díszletet Bakó József tervezte. Az előadás egyediségét – monumentalitását – a díszlet teremtette meg. Jómagam ügyelőként vettem részt a produkióban.

A szegedi Dóm teret egy U-alakú épületegyüttes veszi körül, két végén, a színpaddal egy vonalban, egy-egy járdával és úttesttel elválasztott épület: az (akkor) Apáthy kollégium, valamint az egyetem vegyi labor épülete. Bakó József a színpadot optikailag széthúzta oly módon, hogy olyan emelvényrendszert állított a színpad széle és az épületek közé az úttestre, mellyel optikailag egy hatalmas „panorámakép” jött létre. Vámos László ezekre a terekre és az épületek tetejére is szereplőket rendezett (a Párizsi és Londoni színekben 1500 ember volt a színpadon), így módon egységes, közel 100 méteres „színpadnyílás” keletkezett. Természetesen különböző színekben díszletelemek is kerültek ezekre a szélső optikai pontokra. A színváltozásokat a szokásos módon kerekre szerelt díszletelemekkel oldotta meg.

A szabadtéri előadások problémája általában az Őr színben okozott fejtörést a rendező-tervező párosnak. „Őrjengő röptünk, mondd, hová vezet?” Ezzel a mondattal kezdődik a kép, a csillagos ég a zsinórpadlás, nincs hová repülő szerkezetet szerelni. Bakó készített egy két méter átmérőjű tükörgömböt (olyat, amilyen az éjszakai szórakozóhelyeken szokott lenni), és a templomtorony legmagasabb pontjára szerelt egy csigát, amelyen keresztül kötéltre erősítve lehetett felhúzni a gömböt. Igen ám, de a hatalmas távolság és a kötél súlya miatt nem lehetett kézi erővel húzni. Bizony csak „vánszorogott” őrjengő repülés helyett. Végül azt találtuk ki, hogy a templom melletti járdán futottam a kötél végével; a koromsötétben a fejjéppel világított gömb úrhajóként száguldott a szegedi égbolton. A szín végén a „vissza hát” végszóra elengedtem a kötelet, és a gömb a saját súlyánál fogva zuhant le.

De ki is volt ez a nagyszerű színházi szakember?

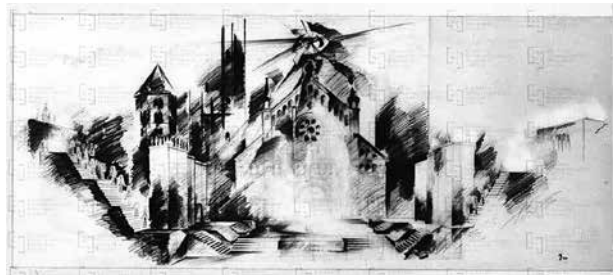
Bakó József 1928. október 10-én Budapesten született. Szülővárosa Szépműves Líceumában végzett 1951-ben, majd a Színházak Központi Műhelyházának díszletfestője lett. Ebben a műhelyházban elsősorban a Nemzeti Színház és az Állami Operaház

Bakó József

díszletei készültek, ott fedezte fel Varga Mátyás, a Nemzeti Színház díszlettervezője a tehetséges és ambíciós, kitűnő rajzkészségű fiatal embert. 1953-ban a Nemzeti Színház gyakornoka, majd 1956-tól szcenikusa és díszlettervezője lett. A Szegedi Szabadtéri Játékok 1956-os újraindulásakor – Varga Mátyás ajánlására – alapító tagja volt a szcenikai létesítmények kialakításának, valamint díszlettervezőként is rendkívül sokat foglalkoztatták. Szabadtéri „specialista” lévén az 1960-as évek közepén induló Gyulai Várszínház beszippantotta, itt tizenhat éven keresztül szcenikai vezetőként és díszlettervezőként dolgozott.

A Blaha Lujza téri Nemzeti Színház felrobbantását követően a társulat igen mostoha körülmények és műszaki adottságok közé került. A hatalom utasításba adta, hogy ugyanazt a műsorpolitikát kell folytatni az új helyen, mert rövidesen felépül az új Nemzeti, és oda kész repertoárral kell bevonulni. Ebben a helyzetben Bakó Józsefre hárult a feladat, hogy a lehetetlen adottságú színpadokon a nagy létszámú, sok díszletváltozást igénylő produkiókat másorra lehessen tűzni. Ekkoriban már szcenikát tanított a Színház- és Filmművészeti Főiskolán. Színpadi munkái mellett a Parlament belső felújítási munkálataira is felkérték, valamint számos színművész kérte a közreműködését a lakása berendezéséhez. Hatalmas nyomás nehezedett rá, egyik helyről rohant a másikra, a nyarak is folyamatos munkával teltek; ez egy idő után ahhoz vezetett, hogy a pohár után nyúlt és láncdohá-

Bakó József díszletterve *Az ember tragédiája* szegedi előadásához, 1965

nyossá vált. Önsorsrontó életmódja odáig ment, hogy több alkalommal próbálta eldobni magától az életet, de mindannyiszor sikeresen megmenekült.

2003 márciusában bekövetkezett halálakor két szakmai elismerés tulajdonosa volt: 1985-ben megkapta a Gyulai Várszínházért Díjat, 1988-ban pedig az Érdemes Művész címet. Amikor ezt a kitüntetést átvette, így beszélt imádott szakmájáról: „Amikor Thespis i. e. 534-ben először megalkotta a dráma elődjét, a dialógra épülő színházat, akkor az előadás még a völgyben zajlott, s a közönség a domboldalról tekintette meg az előadást. Igen ám, de egy idő múlva zavaró lett a szembe tűző nap, a nyáját éppen arra legeltető juhász, ezért egy hatalmas sátrat vontak fel, ezt hívták szkénének. Ezt a sátrat később fal pótolta, amely az idők folyamán egyre terebélyesedett – végül kőszínházzá lett. Tulajdonképpen az az építmény, amely a játszó teret lehatárolja, az jött át a tudatba, mint szkéné. Ma a szcenikus tulajdonképpen a színpadtechnikával foglalkozó szakember. Magyarországon én voltam az első, annak ellenére, hogy az alapképzettségem grafikus. De miután értek a műszaki tudományokhoz is, immár negyven éve űzöm ezt a szakmát...”

Az ügyelő a szcenikussal szoros kapcsolatban hozza létre az előadást. Rendkívüli szerencsém, hogy pályám elejétől évtizedeken át dolgozhattam vele.

Kadelka László

Bakó József főbb színházi díszlettervei:

Madách: *Az ember tragédiája*, Szegedi Szabadtéri Játékok, 1965

Füst Milán: *Az árvák*, Veszprém, 1984

Dürrenmatt: *A fizikusok*, Nemzeti Színház, 1984

Rose: *Tizenkét dühös ember*, Nemzeti Színház, 1985

Sütő András: *Advent a Hargitán*, Nemzeti Színház, 1986

Molière: *Tudós nők*, Várszínház, 1987

Gábor Andor: *Dollárpapa*, Várszínház, 1987

Illyés Gyula: *Keyenc*, Székesfehérvár, 1987

Orff: *Carmina Burana*, Pécsi Balett, Gyulai Várszínház, 1988

Márai Sándor: *A kassai polgárok*, Nemzeti Színház, 1990

Shakespeare: *Macbeth*, Nemzeti Színház, 1993

Móricz Zsigmond: *Nem élhetek muzsikaszó nélkül*, Győr, 1993

ROBE

PRESENTS

Robe Színházi Workshop 2025

2025.Szeptember 23., Kedd

Szeretettel meghívunk minden kedves érdeklődőt a Robe színházi workshopjára, ahol a cég képviselői egy egész napos program keretén belül bemutatják hol is tart jelenleg a Robe színházi világítástechnikája.

Program:

- 10:00-10:30: Vendégérkezés
- 10:30-12:30: Délelőtti prezentáció
- 12:30-13:30: Ebédszünet
- 13:30-15:30: Második prezentáció
- 15:30-16:00: Tesztelés, Kérdések/Válaszok

Helyszín:

Nemzeti Színház, Stúdiószínpad,
1095 Budapest, Bajor Gizi Park 1.

Az esemény ingyenes, de regisztrációhoz kötött!

Regisztrációs link:

Külföldi hírek

Showlight 2025

Nyolc év szünet után, 2025. május 19. és 22. között ismét megrendezték a Showlight nemzetközi szakkiállítást Dijonban, a Le Parc des Expositions et Congrès de Dijon kiállítási központban. A szervezők szerint a kiállítás az eddigi legnagyobb és leginkább nemzetközi Showlight volt, a következőt 2029-re tervezik, a helyszínét egyelőre még nem közölték. Az eseményen nagyobb nemzetközi jelenlét volt tapasztalható, a résztvevők nemcsak Európából, hanem Amerikából, Braziliából és Ausztráliából is érkeztek.

A bemutatókon és szakmai előadásokon a legkülönbözőbb világítási műfajokból érkező előadók és világítástervezők új kapcsolatokat építhettek és tapasztalatokat cserélhettek. Mintegy 30 előadó tárgyalta a világítás számos témáját, kiemelt szerepet kaptak a film, a televízió, a színház, a művészeti installációk, a tematikus látványosságok, a közintézmények és az haute couture világának képviselői. A szekciók között szerepelt Willie Williams előadása a Las Vegas-i Sphere-ről és a U2 világításáról; Tim Lutkin és Adrien Mourey előadása a párizsi Disneyland kastélyának világításáról; David Duffy előadása egy távoli, az Északi-sarkkör szélén fekvő kis faluban megrendezett bábfesztivál világításáról; valamint Sophya Acosta beszámolója a kis helyszíneken való munkavégzés kreatív kihívásairól. A konferenciát egy beszélgetés zárta Peter MacDonald filmrendező-operatőrrel, aki 70 évnyi filmes karrierjéről mesélt. Az esemény főszponzora a Robert Juliat volt.

Az Obsidian bemutatta az NXW kompakt világításvezérlőt

A Prolight + Sound kiállításon, melyet április 8-11. között rendeztek meg Frankfurtban, az Obsidian Control Systems bemutatta legújabb világításvezérlő fejlesztését. Az NXW egy hordozható PC-vezérlőegység, melyet úgy terveztek, hogy professzionális szintű teljesítményt nyújtson bármely Onyx-konfigurációhoz. USB-C csatlakozóján keresztül az NXW hardveres felületet biztosít az Onyx bármely PC-rendszeren történő működtetéséhez. Az NXW-t szabadúszók, turnézó szakemberek és állandó helyre telepített rendszerek számára egyaránt tervezték, és az a célja, hogy mindent, amire a világítási operátoroknak szükségük lehet, kompakt, utazásra kész formában biztosítson.

A funkciók között szerepelnek RGB háttérvilágítású motoros lejátszási faderek, RGB háttérvilágítású billentyűk és testreszabható multifunkciós gombok, amelyek mind a sebesség, a pontosság és a kreativitás növelését szolgálják. Az NXW mérete ugyan kicsi, de tele van olyan funkciókkal, amelyek kielégítik a legújabb felhasználói igényeket. A termék legfontosabb jellemzői között szerepel

10 motoros fader RGB háttérvilágítással, alacsony késleltetésű optikai gombok RGB háttérvilágításával, programozható billentyűzet és 10 multifunkciós gomb, négy RGB paraméter-enkóder, négy integrált DMX/RDM port, Gigabit hálózati port és 16-Universe Onyx alaplicenc (USB licenckapcsolaton keresztül 128-ra bővíthető).

Az NXW úgy lett kialakítva, hogy illeszkedjen a nagyobb NX konzolok elrendezéséhez, így az Onyx bármelyik felhasználója azonnal otthonosan fogja érezni magát vele. Ergonomikus, kényelmes, könnyű és azonnal használatra kész, ha csatlakoztatják az Onyx PC rendszerhez, nincs szükség beállításra vagy további telepítésre. Az NXW az NXP motoros fader szárnyal bővíthető, és kiegészítőként használható az NX1 konzolhoz. A bővíthető kialakítás lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy beállításukat bármilyen méretű produkció vagy vezérlő környezethez igazítsák.

A PunQtum bemutatta kétesatornás intercom külső állomását

Az InfoComm 2025, a professzionális audiovizuális technológiáknak szentelt szakkiállítás június 7–13. között került megrendezésre a floridai Orlando-ban. Ezen az eseményen debütált a PunQtum professzionális kommunikációs rendszereinek kínálatát kiegészítő új termék: a Q310 falra szerelhető/asztali panel. A kétesatornás intercom kiegészítő berendezés bármilyen típusú helyszínen vagy létesítményben felszerelhető, ahol élő eseményeket rendeznek, és zökkenőmentesen integrálható a meglévő PunQtum termékportfólióba. A Q310 falra szerelhető/asztali panel könnyű beállítást és ke-

kalibrálási technológiáját használta a Rentex meglévő LED-paneljeinek teljesítményének javítására és élettartamuk meghosszabbítására. A Hydra all-in-one mérőrendszer kifejezetten LED-panelhez lett tervezve. Támogatja a Brompton Dynamic Calibration technológiájának használatát, amely lehetővé teszi a LED-panelek számára, hogy a hagyományos kalibrálási módszereknél nagyobb fényerőt és szélesebb színskálát érjenek el, miközben megőrzik az egyenletességet. Ez a rendszer alapját képezi a Tessera olyan funkcióinak is, mint a Brompton HDR, a PureTone és a ThermaCal. A Hydra több műszerrel egyszerre végez méréseket, és másodpercek alatt teljes ciklust hajt végre pane-

zelést, tiszta, megbízható kommunikációt, integrált automatizálást és a színházi produkciókhoz, élő eseményekhez, műsorszolgáltatáshoz és rendezvények szervezéséhez szükséges rugalmasságot biztosít. Falra szerelhető állandó telepítéshez, vagy kinyújtható lábakkal hordozható asztali eszközként is használható. A funkciók között szerepel több eszköz PoE-n keresztüli láncba kötésének lehetősége, programozható gombok a hangosbemondásokhoz, mikrofon némitás és egyedi hangerőszabályozás – így a felhasználók a valós idejű igényeknek megfelelően testre szabhatják a kommunikációs élményüket. Beépített hangszóróval, mikrofon- és fülhallgató-csatlakozókkal rendelkezik, így sokféle alkalmazáshoz használható. A termék PoE kapcsolóval vagy a PunQtum saját hangszóróállomásával táplálható, és tartalmaz GPIO-t eseményvezérelt műveletekhez, például fényjelzésekhez vagy távoli bejelentésekhez.

A Brompton megoldás megújítja a Rentex LED-paneljeit

A LED-feldolgozás specialistája, a Brompton Technology partnerén, a Red Rock OPS-en keresztül sikeresen telepítette Hydra mérőrendszerét, hogy új-jáélessze a Rentex LED-panelék bérleti állományát. A Las Vegas-i székhelyű Red Rock OPS tanácsadó cég, amely élő adásokra, színkalibrálásra és műsorszolgáltatásokra specializálódott, a Brompton

lenként. A kalibrációs folyamatot a Rentex Roe BP2 és BP2V2 paneljein alkalmazták. A Rentex minden méretű és léptékű rendezvényt ellát, ügyfelei között olyanok találhatók, mint az Encore, a Freemans, a PRG és mások. A sikeres kezdeti kalibrálás után a Rentex azon dolgozik, hogy 12 helyszínen lévő paneljeit összevonja, hogy teljes készletének átfogó kalibrálását megkönnyítse.

Forrás: Auditoria magazin

A Robe hatalmas megrendelést kapott az észt színházak LED-es átállására

A Robe észtországi forgalmazója, a tallinni székhelyű E&T az ország 10 legnagyobb színházának hatalmas megrendelését teljesíti mozgó és LED-es világítások szállításával. A legtöbb esetben az új LED-es világítótestek az előregedő volfrám- vagy halogénalapú világítást váltják fel. 10 helyszínen összesen 15 különböző Robe termék került felhasználásra, köztük T1 és T2 profilok, Fresnel-lámpák és követő spotlámpák, LEDBeam 350-esek, Spider-ek, iParFeet FWQ RGBW-k és RGBW-k, T11 profilok, T32 Cyc Slims, LedPointes, Tetra2-k, TetraX-ek, Footsie2 Slims és RoboSpot bázisállomások.

A LED-re való átállásról szóló beszélgetés lényegében 2020 körül kezdődött az Endla Színházban. Mivel már nem volt elegendő lámpa a meglévő világítás pótlásához, az Endla világítástervezője

és világítási vezetője, Margus Vaigur javaslatot tett a színház világításának LED-es forrásokra való átállítására, és kérelmet nyújtott be a Kulturális Minisztériumhoz. Az Endla ezután konzultált az észt előadóművészeti intézmények szövetségével, amely 2021-ben több helyszín nevében fordult a Kulturális Minisztériumhoz. Tehát, bár a folyamat elindításának alapja valóban az EU 2009/125/EK irányelve volt, a kezdeményezés és az ösztönzés az észtországi folyamat elindítására az Endla-tól és az észt színházi közösségtől származott.

Az Endla műszaki vezetője, Roland Leesment vezetésével az EETEAL összes tagszínháza összefogott és tárgyalásokat folytatott a Kulturális Minisztériummal, amely támogatta az ötletet és kidolgozta a projekt finanszírozásának módjait. A hírt hivatalosan 2022 végén jelentették be. 2023 folyamán kidolgozták a részleteket, és megalkották a pályázati fordulók tartalmát és feltételeit, ami hatalmas mennyiségű papírmunkával és levelezéssel járt, és ez idő alatt kiírták a pályázatokat, a gyártók pedig bemutatókat tartottak. 2024 volt a megvalósítás fő éve. A projekt a fővárosban, Tallinnban a Von Krahl Teater, a Noorsooteater, a Sakala Teatrimaja és az Eesti Draamateater, valamint a Tallinn City Theatre felújítását foglalta magába; továbbá a Parnu városában lévő Endla Színházat, a Kuressaare szigeten lévő Kuressaare Színházat; a Rakvere városában található Rakvere Színházat, amely a berendezések tekintetében a legnagyobb; a Viljandi városában található Ugala Színházat, valamint a tartui híres Vanemuine, amely Észtország legrégebbi színháza, és négy nagy nézőterével a legnagyobb is a nézőtér befogadóképessége tekintetében. A teljes projektet Roland Leesment, az Endla színház igazgatója koordinálta. Minden színház világítási részlege kiválasztotta a saját igényeinek és helyszínének leginkább megfelelő világítótesteket, figyelembe véve a méreteket, formákat, belmagasságot és egyéb fizikai paramétereiket, valamint a produkciók stílusával és műfajával kapcsolatos követelményeket.

Forrás: Projections Light & Staging News, pls.n.com

In memoriam Robert Wilson (1941–2025)

Fotó: VOROS KAPLANIDS / ROBERT WILSON WORK LTD.

Robert Wilson

Elment a kortárs színház legnagyobb mágusa: Robert Wilson, a színházi idő és tér örökifjú felfedezője július 31-én, 83 éves korában elhunyt.

A texasi Waco-ban született. Az egyetemen az építészet és a formatervezés vonzotta, majd Párizsban festészetet tanult. Az 1960-as évek közepétől New Yorkban élt, és a színház, elsősorban az úttörő koreográfusok munkái felé fordult. 1968-ban egy művészesoprotot szervezett Byrd Hoffman School of Byrds néven, együtt dolgoztak és léptek fel egy manhattani loft épületben. 1969-ben önálló színházi alkotóként is bemutatkozott New Yorkban, két jelentős produkcióval: *A spanyol királyt* az Anderson Theatre, a *Sigmund Freud élete és kora* című darabját a Brooklyn Academy of Music vitte színpadra. 1971-ben óriási nemzetközi sikert aratott *A süket pillantása* című néma operájáért. A mű párizsi premierje után a szurrealista költő, Louis Aragon így írt Wilsonról: „Ő az, akiről mi, a szurrealizmus megteremtői álmodtunk: aki utánunk jön és túllép rajtunk.” Pilinszky János szintén Párizsban látta az előadást, és ez a találkozás költészetének egyik meghatározó élménye lett.

A következő évtizedekben Wilson a világ számos táján különleges produkciókat készített, Dél-Amerikától Iránig. A *Joszif Sztálin élete és kora* című néma operája például 12 órás volt, de volt olyan előadása, amely két napig tartott. 1976-ban Philip Glass zeneszerzővel közösen megírta a mérföldkőnek számító *Einstein a strandon* című művet, amelyet az Avignoni Fesztiválon és a New York-i Metropolitan Operában mutattak be, és azóta három világkörüli turnén szerepelt. Az *Einstein*

után egyre többet dolgozott európai színházakkal és operaházakkal, produkciói gyakran szerepeltek a legnagyobb európai színházi fesztiválokon. Az 1980-as évek elején Wilson kidolgozta legambiciózusabb projektjét: a *Polgárháborúk: egy fát akkor a legjobb mérni, amikor kidőlt* című multinacionális eposzt, amely az 1984-es Los Angeles-i Olimpiai Művészeti Fesztivál fő előadása volt. Világhírű operarendezései mellett egy sor innovatív előadást készített, többek között Virginia Woolf, Shakespeare, Ibsen, Homérosz, Szophoklész, Goethe, vagy éppen Gertrude Stein, Georg Büchner és Samuel Beckett műveiből. Gyakran a hely tradícióból indult ki, Indonéziában például egy délnyugat-szulawesi szent szövegen alapuló művet vitt színre, Athénban egy szufi misztikus költői művet.

Produkciói döntő módon alakították a kortárs színház és opera palettáját. Jellegzetes fényhasználatával, az egyszerű mozgás szerkezetének vizsgálatával, klasszikus szigorúságú díszlet- és bűtorterveivel is kifejezte erőteljes, eredeti látásmódját. Szívesen dolgozott együtt külön utat járó zenészekkel, írókkal, költőkkel, mint Philip Glass, Laurie Anderson, Tom Waits, Susan Sontag, William Burroughs vagy Lou Reed. A Tom Waits-szel való együttműködéséből született a 2023-ban az Örkeny Színházban is óriási sikerrel bemutatott *Black Rider* című produkció. Magyarországon többször is dolgozott: először az első világháború centenáriuma a Vígszínház mutatta be az *1914* című művét a Cseh Nemzeti Színház és a Szlovák Nemzeti Színház koprodukciójában, majd 2021-ben a MITEM keretében a Nemzeti Színházban volt látható az a produkció, amelyet Szophoklész *Oidipusz király* című drámájának felhasználásával írt. A vendég-

szerepléssel együtt Wilson a magyar színházi élet fordulataira is reagált: hangot adott a tiltakozásának az SZFE modellváltása miatt, és a MITEM-től kapott honoráriumra felét a FreeSZFE kezdeményezésnek adományozta. Egy évvel később online előadást tartott a FreeSZFE hallgatóinak.

Bár Wilson elismert színházi alkotásairól ismert, az általa teremtett színházi látvány egyben képzőművészeti alkotás is. Rajzai, festményei és szobrai világszerte több száz kiállításon szerepeltek. 2004-ben elindította *Videoportrék* című HD videósorozatot, amely olyan hírességeket mutat be, mint Lady Gaga, Brad Pitt, Winona Ryder, Alan Cumming, Jeanne Moreau, Johnny Depp, Mihail Barisnyikov, Renée Fleming, Sean Penn és Robert Downey Jr., valamint különféle állatokat (hóbagoly, fekete párduc, tarajos sül). Ezek a művek is bejárta a világ nagy kiállítótermeit.

Nehéz felsorolni Robert Wilson elismeréseit. Számos más díj között a Velencei Biennálén elnyerte az Arany Oroszlán díjat, nyolc egyetem választotta tiszteletbeli doktorának és több művészeti akadémia tagja. Színházművészek több nemzedékén hagyott erős nyomot mindaz, amit a színházi térrel, a színészekkel, a drámai alanyaggal, a fényvel és az idővel művelt. A totális szabadság és a fegyelmezett alkotás kettőssége, valamint a hagyományok bátor újraértelmezése jellemezte munkáit, amit egy nyilatkozatában így fogalmazott meg: „Egy művész nem történész, hanem költőként alkotja újra a történelmet. Fogja a kora különböző isteneit övező közösségi eszméket és asszociációkat, és játszik velük, újabb történetet találva ki a mitikus karaktereknek.”

Götz Eszter

Robert Wilson: *Oidipusz*, 2018

Velencében a nyár

53. Velencei Nemzetközi Színházi Biennálé

A turistákkal elárasztott Velence idén május 31. és június 15. között rendezte meg a színházi biennálét, amelynek programját a fesztivál művészeti igazgatója, Willem Dafoe állította össze.

Pietrangelo Buttafuoco, a La Biennale de Venezia elnöke így vezette be az idei rendezvénysorozatot: „A Velencei Biennálé kezdettől fogva kiemelkedett a kortárs művészet iránti erős elkötelezettségével és a nemzetközi nyitottsággal, amelyek idővel megformálták identitását. Ezen alapelvekből kiindulva a tánc-, zene- és színházi biennálék idei művészeti igazgatói olyan programokat állítottak össze, amelyek képesek továbblépni és tágítani a horizontot: a nemzetközi szintről az univerzálisra, a kortársról a jövőbe vetítettre. Ezek a projektek arra invitálnak, hogy a kritikai gondolkodás gyakorlásán – és a nehéz kihíváson – keresztül mérjük fel magunkat a jelen komplexitásával szemben.”

Talán a mesterséges intelligencia térnyerésére adott válasznak is tekinthető, hogy az idei színházi fesztivál a színész fizikai jelenlétére fókuszált, ezzel a címmel: *A színház test – A test költészet*. Willem Dafoe művészeti igazgatóként így vezette be a programot: „A test, jelenléte, az általunk nem irányítható intelligenciája a színház dobogó szíve. Ez ösztönzi a színpadon lévő emberek és a közönség találkozását, hogy egy pillanat alatt közösséget teremtsen, amely elkötelezett a figyelem iránt, és lehetőséget ad a csodálkozásra még a virtuális élmények korában is.” A test sajátossága, amely az elmúlt évszázadban a színház nyelvét megváltoztató számos forradalom középpontjában állt, egy újfajta színház eredeti mintája, még ma is az impulzusok és lehetőségek előfutára. Dafoe számára ez visszatérés az eredethez.

A fesztivál igazi sztárparádé volt, olyan koraszakos színháztörténeti alkotókat és műveket is felvonultatott, amelyek máig meghatározzák a nyugati világ színjátszását. A biennálé négy fő területre fókuszált:

1. Velence 75/25 – Az új színház ötven éve

A tegnapi és a ma közötti kapcsolódási pontot a Luca Ronconi rendezésében 1975-ben megrendezett Biennale Teatro jelentette, amely az új színház tapasztalatainak sarokköve volt, és amelyen az Atlanti-óceán mindkét oldalán meghatározó személyiségek vettek részt. A mostani fesztivál tisztelettel adózik néhány akkori főszereplőnek, mint Eugenio Barba és Julia Varley a legendás Odin Teatret társulattól, akik a legújabb művel,

Call me Paris, rendező: Vana Eva Thönnies

More than Heart, az Industria Indipendente produkciója

a *Le nuvole di Amleto*-val érkeztek Velencébe, valamint Thomas Richards, aki több mint 30 évig a Workcenter Grotowski tagja volt, és most új társulata, a Theatre no Theatre multikulturalizmusának jegyében bemutatta az *Inanna* című előadást. A program fontos szereplője volt Richard Schechner, az új amerikai színház nagy elméleti és gyakorlati referenciapontja, aki egy előadást is tartott;

Satyamo Hernandez, Chris Torch, Toby Marshall a legendás Living Theatre-ből, akik ötven évvel ezelőtt Velencében voltak Julian Beckkel és Judith Malinával, az anarchista és pacifista csoport alapítóival; Giorgio Sangati és Sandra Toffolatti, aki Luca Ronconi asszisztense és egyik színésznője volt; valamint Eugenio Barba, Thomas Richards, és Andrea Porcheddu színháztörténész, esszéista.

► Willem Dafoe Simonetta Solderrel együtt egy *No Title* című „performatív kísérlettel” tisztelgett a nemrég elhunyt drámaíró, költő és rendező, Richard Foreman előtt, aki az amerikai művészeti és intellektuális avantgárd úttörője volt. Emellett az Elizabeth LeCompte (aki elnyerte az idei fesztivál Arany Oroszlán életműdíját) és Spalding Gray vezette New Yorki-i Wooster Group művészkollektíva, az 1980-as évek egyik első számú avantgárd színháza, csaknem negyven évvel az első előadás után bemutatta Foreman egyik legnagyobb sikerét, a *Symphony of Rats*-ot.

2. Mai mesterek

A fesztivál a múlt század új színházának örökségét követte nyomon a posztmodern és posztdramatikus kreativitás néhány elismert képviselőjén keresztül. Romeo Castellucci a Lazzaretto Vecchio szigeten egy helyspecifikus alkotást mutatott be: az *I mangiatori di patate* világpremierjét. Thomas Ostermeier, a Schaubühne rendezője Maja Zade *Changes* című darabját hozta a fesztiválra; Milo Rau, a Wiener Festwochen művészeti igazgatója a *Die Seherint*, amelynek főszereplője, Ursina Lardi Ezüst Oroszlán díjat kapott. Davide Iodice *Pinochio*-ja, melynek alcíme ez volt: „Mi az ember?”, feltárta a test mint egyedülálló történetmesélő eszköz minden lehetőségét. A sokszínű munkacsoportot alkotó, Down-szindrómával, autizmus spektrumzavarral, Williams-szindrómával vagy Asperger-szindrómával élő fiatalok „más” testjei számos lehetséges Pinokkiót vittek a színpadra. Bob Holman amerikai költő, a beat-nemzedék nagy korszakának utódja volt a főszereplője a *We are the Dinosaur* című utcai előadásnak, amely a szavak „hangjának erejéről és a hangban rejlő érzékek varázsáról” szólt, valamint a *Talking Poetry/More Than Heart II* című előadásnak, amely az Industria Indipendente kollektívával együttműködésben a hangzó test és a ritmikus test fogalmát vizsgálta.

3. Pillantás a jövőbe

A fesztiválnak ez a része a feltörekvő generációkat mutatta be. A programban szerepeltek Evangelia Rantou görög koreográfus és rendező alkotásai; a multidiszciplináris afrikai/belga művész, Princess Bangura két produkciója, az *Oedipus monologue* és a *Great Apes of the West Coast*; a német Vana Eva Thönnies, a *Call me Paris* című világpremier szerzője és rendezője; az Egyesült Államokból származó Anthony Nikolchev klausztrófób és intellektuális konstrukciói.

4. Biennale College

A fesztivál egyik pillére, a Biennale College, a La Biennale di Venezia által minden szektorban elindított, új tehetségek támogatását célzó hosszú

A krumplievők, rendező: Romeo Castellucci

Hamlet felhői, rendező: Eugenio Barba

távú projekt bemutatta az idei rendezői pályázat nyertesét, Mariasole Brusát, a *Golem e fango è il mondo* című film íróját és rendezőjét, valamint a drámaírói pályázat nyertesét: Jacopo Giacomoni a *Tacet* című darabjával, valamint Athos Mion a *Orge per George* című darabjával. Itt mutatkozott be Antonio Latella rendező és a római Accademia d'Arte Drammatica Silvio d'Amico drámaiskola projektje is, a „www.wordworldwar.bomb”, az Akadémia másodéves színészhallgatóinak előadás-koncertsorozata.

A Biennale College-ban, mint mindig, különböző generációkból származó tanárok vettek részt, köztük Eugenio Barba és Julia Varley, Richard Schechner, Thomas Richards, Giorgio Sangati és Sandra Toffolatti, Vana Eva Thönnies, Princess Bangura és Gardi Hutter, akik a fő témához – a színészi

mesterség, a színész teste, a „fizikai cselekvések” munkája, a színpadi gyakorlat struktúrái – kapcsolódó workshopokat tartottak. A hagyományos színházi kritika workshopot idén Roberta Ferraresi tudós és kritikus vezette.

Az idei Biennálé Arany Oroszlán életműdíját Elizabeth LeCompte vehette át

Úton

Nagyon is konkrét apropója van az alábbi interjúnak: Kálmán Eszter a Szolnokon megrendezett Országos Színházi Találkozón megkapta a legjobb díszletért járó díjat a budaörsi Latinovits Színház *Az igazság gyertyái* című előadásához tervezett teréért. Emellett beszélgettünk a díjak belső és külső megítéléséről, bőrrönddév változó házikókról, meg a MALÁT elnökeként eltöltött elmúlt közel két évről is.

Az eddigi pályádon kaptál néhány kisebb-nagyobb díjat, meg számos esetben jelöléseket. Kezdjük egy egyszerű kérdéssel: fontosak neked a díjak?

Igen, és kicsit irigy is vagyok arra, aki nemmel tud felelni erre a kérdésre... Az eszem persze kapásból nemet mondana, de nézz körül: alig van olyan szakmai díj, amit mi, látványtervezők kaphatunk. A Színikritikusok díjának intézményével, az odaítélés metódusával tudnék vitatkozni, és mégis: jelöltnék lenni is óriási öröm, hát még amikor megkapja az ember a díjat! Régebben ott volt a Pécsi Országos Színházi Találkozó, nagy vágyam lett volna ott díjat kapni. Most a jogutód szolnoki szemlén átvehettem a legjobb díszlet díját a budaörsi *Az igazság gyertyái*ért. De valójában ez sem az a típusú szakmai díj, ahogy én gondolkodom: ott a díszlet egy olyan előadás alkotóeleme, amit valakik kiválogattak, és ezen a körön belül lehetsz te a legjobb. Sokáig működött a Látványtér, ahol a tervezők egymás munkáira szavazhattak – azt hiszem, ez volt a leginkább szakmai a hazai díjak között, de ez megszűnt. Amikor a Prágai Quadriennálén a *Végtelen dűne* megkapta a legjobb kiállításért járó díjat, az megint speciális eset volt. Egyrészt ez közös díj, amit alkotócsapatként kaptunk. Másrészt hiába ez a legmagasabb elismerés a polcomon, de az egy installáció volt, nem színházi tervezés. Azt hiszem, az említett díjaknál leginkább az elbírálás objektivitását hiányolom.

Hogyan tudna bármilyen díj objektív lenni? Minden elismerés és válogatás szubjektív...

Abban egyetértünk, hogy egy díj sosem objektív, de hogy az, amit elismer, szakmailag jó-e, megüti-e egy mérce, sok esetben igenis tárgyilagos kérdés. Egy látványterv esetében ilyen szempont például az, hogyan dolgozik együtt az egész előadással és a rendezői koncepcióval, mennyire segíti vagy épp akadályozza a nagy egész működését. Nekem fontos, hogy a látvány segítse a nézőt. Legyen önmagában is értékelhető műalkotás, ugyanakkor maradjon egységben az előadás többi rétegével – tudom, ez nagyon érzé-

Foto: Visszhang / Dömötör Dávid

Kálmán Eszter

keny egyensúly. Mindenesetre, ha nem is feltétlenül mérhető, de egyértelműen vizsgálható szempontok ezek. A színházban gyakran megtörténik persze, hogy egy átgondolt tervek menet közben átalakul vagy eltorzul. Hiába a jó díszletterv, ha a rendezés ellene megy.

A Színikritikusok díja engem is érint, mint olyat, aki sokszor szavazott már. Egyetlen kritikusdíj mellé számos jelölést kaptál. Ez így rendben van?

Az Örkény Színházban bemutatott *Stuart Mária* esetében az Izsák Lilivel közösen tervezett díszletet és jelmezt is jelölték, de csak az utóbbi kapott díjat: ez nekem némileg furcsa volt, mert a kettő elválaszthatatlan, szerves egységben működött. Feltűnt, hogy a Hegymegi Máté előadásaihoz tervezett jelmezektől (a *Bádogdob* és a *Jeanne d'Arc* terveiért – a szerző megj.) kaptam jelölést, ami mutatja, hogy a nagyszabású, különleges munkák jönnek be nektek, miközben egy civil jelmezrendszer is lehet ugyanolyan magas színvonalú és jól működő, mint egy kézzel varrott, látványos együttes. Sőt, néha nehezebb feladat a turkálóból igazán erős

vizuális világot teremteni. Mégis fontos a jelölés maga, mert azt üzeni, hogy valamiféle élboly része vagyok. A sok felkérésnek azért hátránya is van: az egy évadban bemutatott *A salemi boszorkányokat*, a *Kísérteteket* és *Az üvegburát* is jelentős munkámnak tartom, ám a szavazatok szétszóródtak közöttük, így egyik sem ért még jelölést sem. És igen, minden évben izgulok, amikor kijön a nomináltak listája...

Az igazság gyertyái alkotói az Országos Színházi Találkozón kiadott kilenc díjból hármat vettek át: Alföldi Róbert a legjobb rendező, Hartai Petra a legjobb 35 év alatti színésznő lett, és a te díszletedet is elismerték. Ez a díj hol helyezkedik el a rendszeredben?

Ahogy mondtam, nagyon szerettem volna a POSZT-on díjat kapni, de peches voltam. A *Jeanne d'Arc* 2019-ben nem kapott díjat, 2020-ban pedig hiába éreztem úgy, hogy mind a Tarnóczy Jakab rendezte *Bánk bán*, mind a Hegymegi Máté-féle *MOLIÈRE – The Passion* nagyon komoly, meghatározó munkám volt, a Covid miatt elmaradt a találkozó, ráadásul a

- kritikusdíjakat sem adták át akkor... Bevallom, ez eléggé fájt, így most különösen jólesett az elismerés, még ha az átadó műsort méltatlannak is éreztem: ennek rólunk, díjazottakról kellett volna szólnia. Kár, hogy nem így történt.

**Beszéljünk Az igazság gyertyái teréről!
Te is olyan jelentősnek érzed akár az évadodon, akár a karriereden belül,
mint a szolnoki zsűritagok?**

Ha a pályámra nézek, nem érzem annyira kiemelkedőnek, miközben sokan visszajeleztek, hogy szeretik és fontosnak tartják. Ezzel persze nem azt mondom, hogy nem sikerült jól, mégis meglepett a hatása. Az előadást magát viszont nagyon szeretem, ahogy Székely Csaba darabját is: rajongok ezért a szövegért.

II Hogyan készült el a kék-sárga tér?

Az absztrakció kezdettől adott volt, mivel sok helyszínen játszódik a darab. Egy falu több családjáról szól, akik különböző házakban laknak, néha kint vagyunk, máskor bent, vagyis a konkrét terek megépítése nem volt opció. Alföldi Róberttel sokadszor dolgozom együtt, tudom, hogy milyen stílusban gondolkodik, és ahhoz is közel áll az absztrakció. A rendezéseiben gyakran él a sűrítés eszközével, ami jól társul az absztrakt látvánnyal: ott is egy jelentéstömeget kell összesűrítenem és egyetlen motívummá alakítanom. Érdekes, hogy eredetileg a mostani díszlet inverzében gondolkodtam: minden sárga volt, néhány kék folttal. A sárga nekem mindig a zsidóságot jelenti: az előadásban a sárga csillag pigmentjét is használtuk. Ha valaki látta az Ország Lili-kiállítását a Kiscelli Múzeumban, ott is találkozott a kék-sárga kombinációval. Az előkészítés során Robi jelezte, hogy szeretné, ha a konkrét helyszín, Bözödújfalú és környéke is megidéződné: így került be a kék árnyalat. A települést elárasztották vízzel, és akkor az én teremem is „előntötte” a sok kék. A kicsi sárga házikókat úgy viszik magukkal az innen száműzöttek, mint a bőrdíjüket... A belőlük épített stilizált torony azt az ikonikus képet idézi meg, amikor a hatalmas vízfelületből csak a templomtorony látszott ki. Így állt össze a tér: egyik dolog következett a másiktól.

Tihanyi Ildi tervezte a jelmezeket, úgy érzem, szorosan a térhez idomulva.

Ildi és köztem régi munkakapcsolat és barátság van, mi egymással külön is beszélgettünk. Korán megosztottam vele az elképzeléseimet, mert éreztük, hogy az egész látványnak szerves egységben kell működnie, így ő már ennek a tudásnak a birtokában

Az igazság gyertyái, Budaörsi Latinovits Színház, rendező: Alföldi Róbert, díszlet: Kálmán Eszter, jelmez: Tihanyi Ildi, világítás: Sokorai Attila

Fotó: Dömölky Dániel

gondolkodott a ruhákról. Ez is a drámából következik: a falut mint helyszínt és az ott élő embereket lehetetlen különválasztani. Ez egyetlen, homogén közeg.

Azt mondtad, rajongsz Székely Csaba darabjáért. Ez szükséges feltétele a jó terveknek?

El tudom végezni a munkámat rajongás nélkül is, de többször gondolkodtam azon, hogy miközben minden szakmához kell, hogy az ember szenvedéllyel szeresse, amit csinál, a színházhoz ez egyenesen elengedhetetlen. Sokat dolgozom, és kell, hogy minden évadban legyen legalább egy projekt, amiben ez a szenvedélyes szeretet

teret nyer. Persze ez sem ilyen egyszerű: van, hogy közben jön meg a kedv, máskor meg épp elszívárogo.

A szakma meg a színház iránti mély szeretetnek van köze ahhoz, hogy 2023 telén Tihanyi Ildivel és Balázs Julival elvállaltátok a MALÁT, vagyis a Magyar Látvány-, Díszlet- és Jelmeztervező Művészek Társaságának irányítását?

Távolabbról kezdem. Fontos számomra a tanítás, és nagyon élvezem azt is, hogy rendszerezésre készítek. Ez pedig valahol összeeseng a szakmáért való felelősségvállalással, meg a közösség egyben tartásával. Van erre egy belső igényem, és talán alkalmas is vagyok rá. Szóval a kérdésre a válasz az, hogy nem jelentkeztem két kézzel azért, hogy minden nap több órát dolgozzak társadalmi munkában a MALÁT elnökeként, de ez a pozíció út ahhoz, hogy közösséget építsek, majd segítsen a működését. És még egy, ami lényeges a saját fejlődésem szempontjából: jó ideig mélyen féltékeny és őszintén irigy tudtam lenni sok pályatársra, gyakran éreztem úgy, hogy igazságtalanság ért, de

A MOLTON TÖBB MINT EGY EGYSZERŰ FEKETE SZÍNPADI ANYAG – Ő A SIKERES RENDEZVÉNYEK LÁTHATATLAN HŐSE.

Ismerje meg a TÜCHLER Moltonok világát, amelyek évek óta bizonyítanak. Mindegyik igazi specialista – ugyanakkor sokoldalú mindenest. Vásároljon nálunk tekercses, méretre vágott vagy készre varrt Molton függönyöket rendezvényekhez, színházakhoz, kiállításokhoz és színpadokhoz!

A TÜCHLER raktárról óriási választékot kínál nehezen éghető Molton anyagokból:

- ✓ Dekorációs Molton
 - ✓ Könnyű és rendezvény-Molton
 - ✓ Profi minőségű színpadi Molton
- Óriási készletünk villámgyors szállítást biztosít, verhetetlen áron!

Minden nálunk kapható anyag lángálló – minősítve és bevizsgálva a DIN 4102 B1 szabvány, illetve az EN 13501 / EN 13773 szerinti C1 tűzvédelmi besorolásnak megfelelően.

A rendezvényszakma profijainak: minden fekete Molton egy helyen! Használja ki a TÜCHLER saját varrodáját is: Molton anyagát bármilyen méretben és formában, pontosan az Ön rendezvényéhez igazítva készítjük el!

További információért keresse kollégánkat, aki szívesen áll rendelkezésére és segít Önnek magyar nyelven!

TÜCHLER®

Ahol a nagy dolgok születnek...
...mi ott vagyunk.

■ info@tuechler.net
■ +43 1 40010-26
■ 1220 Bécs/Ausztria,
■ Rennbahnweg 78
■ SZAKÉRTELEM 1968 ÓTA...

Ezek örökölt esontvázak a szekrényben, de nekem kívülről is érzékelhető, hogy aktívan gondolkodtok a következő generációban.

Hosszú idő óta először nyertünk a Nemzeti Kulturális Alapnál egy pályázaton, amiből szakmai napot szerveztünk a mesterséges intelligencia és a látványtervezés kapcsolatáról. Ez nem arról szólt, mint a legtöbb hasonló rendezvény, hogy a legmenőbb areok elmondják, milyen látványos dolgokat lehet csinálni MI-vel, mert tudtuk, hogy ez sokakat csak elidegenítene. Helyette közülünk azok adták át a tapasztalataikat, akik már használják a mesterséges intelligenciát, és megmutatták, hogyan és mire alkalmazzák. A közösségépítés, illetve a kasztrendszer lebontása, vagyis a fiatalok bevonása megint egy ilyen cél. A *Színpad* folyóiratban általad készített interjúsorozat az érett és a pályakezdő tervezők párbeszédbe léptetésével pontosan ugyanezt célozza. Nagyon beszédesnek gondolom, hogy az új elnökség működése óta közel húszan beléptek az egyesületbe, főleg fiatalok. Az elmúlt két évben sok sürgős teendőt elvégeztünk, a következő nagyobb falat a tagdíjrendszer rendezése, illetve egy új, jól működő honlap elkészítése lesz. Megyünk tovább az úton.

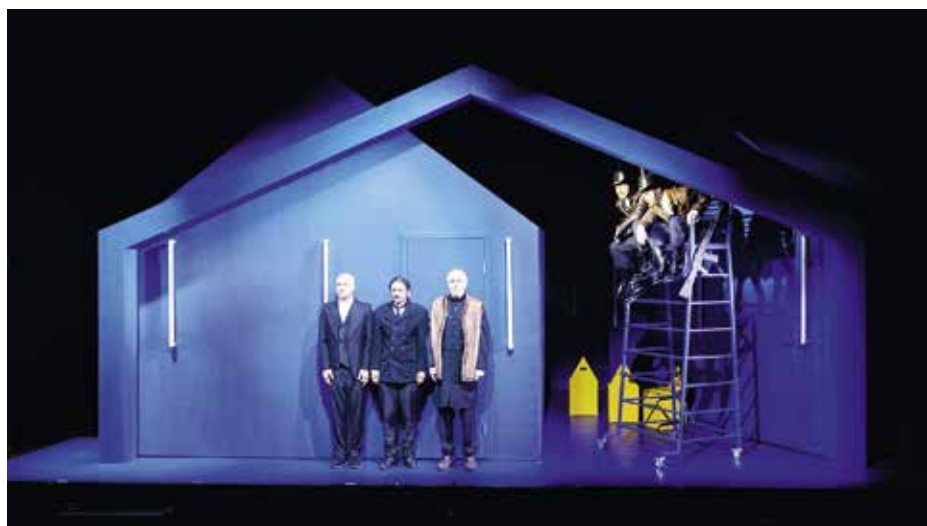
Jászay Tamás

mióta a MALÁT-ban dolgozom, az önbecsülésem helyre került. Gondolj bele, ezek az emberek azt akarták, hogy én legyek az, aki képviseli őket! Ezen a posztom muszáj a generációkról is gondolkodnom, beleértve a pályakezdők lehetőségeit, meg azt, hogy az idősebbek mivel foglalkoznak. És persze érintettként a középgeneráció pozícióján és lehetőségein is el kell tűnődnöm.

Az általam ismert színházzakmai szervezetek, mint amilyen a kritikusok vagy a dramaturgok céhe, igen kis hatókörű, szinte láthatatlan intézmények. Mi a helyzet veletek? Azt is kérdezhetném: tulajdonképpen mit csinál a MALÁT?

Nem titok: a MALÁT előző vezetésével volt egy komoly, a szakmán belül nagyot szóló konfliktusom erről a kérdéssről. A Covid kellős közepén elkezdődtek a színházi közvetítések, és súlyos jogdíjvita alakult ki. A tervezők és a jogdíj kérdése régóta ingoványos terület, de mivel ez teljesen új situáció volt, úgy éreztem, tisztázni kell az alapkérdéseket. Volt színház, amelyik a közvetítést megelőzően a portán hagyta a joglemondó nyilatkozatot, vagyis semmiféle nyitottságot nem mutatott a párbeszédre... És hiába kértem a MALÁT állásfoglalását, falakba ütköztem. Ennek az lett a következménye, hogy az OISTAT Magyar Központ végül szervezett egy kerekasztal-beszélgetést, ahová minden érintettet meghívtunk, majd én kerítettem egy ügyvédet, aki az említett színház számára összefoglalta a jogi hátteret, majd megkérte a helyzet rendezésére, ami meg is történt. Tudom, hogy az előző elnökség sokat tett a jogdíj általános kérdésének ügyében, mégsem született megoldás, mert minden színház a régóta érvényes szokásjogra hivatkozott. Ez a mi elnökségünk óta sokat változott, hatalmas előrelépések történtek a területen. Ez csak egyetlen példa, de ha-

tározottan gondolom, hogy ez is dolga a MALÁT-nak, már csak azért is, mert nincs önálló szakszervezetünk: a hasonló ügyek tömeges kommunikációja segít a hatásgyakorlásban. Hasonló a scenikusok ügye: sok fővárosi színházban a műszaki vezetőre tolják a scenikus feladatokat, ami nyilvánvalóan nem az ő dolga. Ennek nyomán írtunk egy szakmai ajánlást scenikusok bevonásával arról, hogy pontosan kinek mi a feladata a területen.

"THE MARRIAGE OF FIGARO" © ENGLISH SCHOOL THEATRE IN MARIBOR

TÖKÉLETES LÁTVÁNY MELLÉKHATÁSOK NÉLKÜL.

CAMEO FOLYADÉKOK - A FINOM FÜSTTŐL A SŰRŰ KÖDIG,
HÓIG. NEM MÉRGEZŐ, BIOLÓGIAILAG NYOM NÉLKÜL LEBOMLÓ

A Cameo hó,- buborék,- füst- és ködfolyadékok 5, 10 illetve 15 literes
kiszerezésben, különböző sűrűséggel és hatóidővel kaphatók.

Vízbázisúak, nem mérgezők, biológiailag lebomlók és gyakorlatilag
nem hagynak maradványokat, nyomokat.

A füst- és ködgépek karbantartásához tisztítófolyadék is rendelhető.

Szaúd-Arábia első operaháza

2028-re készül el a Szaúd-Arábia fővárosában, Rijádban épülő hatalmas operaház, a Royal Diriyah Opera House, melyet a világszerte kulturális célú épületeiről híres norvégiai Snøhetta tervezőiroda munkatársai terveznek.

Rijád Szaúd-Arábia legnagyobb, mintegy 7 millió lakosú városa, 1824-től a Szaúd-dinasztia központja. 1932-től, az ország függetlenné válása óta ez a főváros. Tovább növeli a jelentőségét, hogy a legfontosabb iszlám zarándokhelyek, Mekka és Medina felé vezető zarándokutak is itt haladnak el. A létesítmény kiemelkedő jelentőségű kulturális helyszín lesz: egy 2000 férőhelyes operaszínház, két 450 férőhelyes többcélú színház és egy 450 férőhelyes fedett tetőteraszos amfiteátrum kap helyet benne, mozgatható színpaddal és ülőhelyekkel, ami a legkülönbözőbb előadóművészeti produkciókat képes kiszolgálni. Állandó társulat nélküli, befogadó jellegű intézmény lesz, amely szorosan kapcsolódik a városrész modernizációs programjához; a szomszédságában egy kortárs művészeti múzeum és egy 20 000 férőhelyes aréna is épül. Ez új turisztikai vonzerőt jelent az ország és a főváros életében.

A nagyszabású városrész-rendezési koncepció arra is figyelmet fordít, hogy az új operaház ne csak a kulturális fejlődés szimbóluma legyen, hanem a közvetlen környezetével is harmonizáljon. Az operaház színhelyeül választott Diriyah városrész maga a királyság szülőhelyének számít, ezért is ki-

emelt jelentőségű, hogy az épület milyen külsőt kap. A Snøhetta tervezői a hely ősi építészeti tradícióiból merítettek ihletet a 21. századi kulturális komplexum megformálásához. A környező sivatagban évszázadok óta alkalmazott ún. najdi építészethez fordultak, amely az Arab-öböl központi, beduinok lakta régiójából származik. A najdi építészet lényege az égetett téglából formált építmények egymáshoz kapcsolódó csoportja, melyek zárt, árnyékos, hűs átriumokat és belső tereket biztosítanak: a természettel szoros harmóniában védelmet nyújtanak a forró sivatagi éghajlaton. A Snøhetta tervezői nemcsak a najdi építészethez fordultak, hanem a közeli Wadi Hanifah-völgy folyómedrének a nap által megrepesztett, majd a szél és eső által tovább alakított formáihoz is. Ennek analógiájára az operaházat kívülről sárgás színű, erősen texturált homlokzatok veszik körül, amelyek helyi anyagokból, többek között pálmafából, kőből és napon égetett

vályogból készülnek. Az anyagok megválasztása nemcsak tisztelgés a régió hagyományai előtt, de biztosítja az intézmény energetikai fenntarthatóságát is. Az épületesoport organikus módon emelkedik ki a talajból, nyitott átjárókkal, melyek felfedezésre és interakcióra ösztönöznek.

A Royal Diriyah Opera House elsődleges funkcióján, az operaház szerepén túl egy sokoldalú kulturális komplexum lesz. A színháztermek mellett kávézó, üzletek, nyilvános kertek és árnyékos kültéri területek is helyet kapnak. A városrész újjaélesztésére és a befektetési és turisztikai céllal érkező nyugati vendégek idevonzására irányuló kezdeményezés részeként az operaház a múltból merít és egy progresszív jövő felé mutat utat.

Innovatív színházkialakítás PC-alapú vezérléssel a Világkereskedelmi Központ negyedében

A PAC NYC rugalmas automatizálással bármilyen történetet színpadra állít

A New York-i Perelman Performing Arts Center (PAC NYC) művészeti előadóközpont igazán egyedülálló színházi élményt nyújt látogatóinak: korszerű színpadtechnikájának köszönhetően mindhárom előadóterme rendkívül rugalmasan alakítható. A Beckhoff modulrendszerű, rugalmas és megbízható automatizálási technikájával a falak, padlók és díszletek egyedileg az előadásokhoz igazíthatók.

A PAC NYC művészeti előadóközpont New York Manhattan városrészében, a One World Trade Center épületének lábánál, a 9/11 Memorial & Museum emlékhellyel szemben található. Bár programkínálata New York City többi nagyobb színházához hasonló, célja kifejezetten a közösség szolgálata. „A PAC NYC a lelki feldolgozás helye” – nyilatkozta Miranda Palumbo, a PAC NYC digitális tartalmakért felelős igazgatója. „Mivel a Világkereskedelmi Központ negyedében vagyunk, feladatunk, hogy lehetővé tegyük az emberek számára az élet ünneplését.”

A színháznak három előadótere van, amelyek rugalmasan, mintegy 60-féle elrendezés szerint kombinálhatók vagy oszthatók fel. A kulisszák mögötti technika lehetővé teszi a színpadkép dinamikus változtatását és az előadók levegőben való mozgását is. „Elő tudunk adni egyidejűleg akár három különböző művet is” – tette hozzá Palumbo.

Az előadásokhoz szükséges biztonságos, megbízható és rugalmas színpad-automatizálási rendszer kialakításával a PAC NYC a The Chicago Flyhouse, Inc. nevű céget és programozó partnerét, az ELPLANT vállalatot bízta meg. A Flyhouse köteles mozgató, emelő és előadó-reptető rendszereket épít világszerte, kórházakat, középiskolákat, színházakat és különféle arénákat egyaránt kiszolgálva.

Ultramodern színpadtechnika egyedülálló projekthez

„A Perelman egyedi és izgalmas projekt volt” – jegyezte meg Mark Witteveen, a Flyhouse alapítója és vezető projektmenedzsere. „Ritkán építenek új színházakat New York City-ben, és még ritkábban Manhattan üzleti kerületében. A tervezőcsapat és a tanácsadók emellett nagyon rugalmas teret akartak kialakítani.”

A Flyhouse ezért saját elosztott „MoM and Kid” (angol szójáték, jelentése: „mama-gyerek”) vezér-

A Világkereskedelmi Központ negyedében található Perelman Performing Arts Center segíti New York City művészeit a közösség lelkének gyógyításában ezen a különleges helyszínen.

léstechnikáját alkalmazta: egy központi kiszolgáló („Master of Machines” – MoM) elosztott modulokkal („Kid” – „gyerek”) kommunikál. A PAC NYC több mint 30 „Kid” moduljának mindegyike saját, Beckhoff CX9020 típusú beágyazott PC-vel és EtherCAT be/kimeneti egységgel vezérli a Flyhouse ZipLift emelőit és egyéb berendezéseit. A modulokat könnyű mozgatni, más emelőkhöz csatlakoztatni, vagy karbantartáshoz lecserélni.

A sok „Kid”-modul és a színháztér egészét lefedő mozgástengelyek még így is nagy kihívást jelentettek a hálózatba szervezés terén. A Flyhouse elemeit össze kellett kapcsolni más gyártók berendezéseivel is, például a masszív falakat emelő és süllyesztő, illetve sík vagy lépcsős padlóelrendezés között váltó rendszerekkel. A térelrendezés megváltoztatásakor ezért a biztonsági zónákat is dinamikusan meg kellett változtatni az emberek és a berendezések biztonsága érdekében.

„Ha akár csak egyetlen építőelem nem a várt módon viselkedik, tíz évnyi hírnév vesztet oda, ezért fontos, hogy a megfelelő cégekkel dolgozzunk együtt” – fejtette ki Witteveen. „Bár színházakban a használat csak viszonylag rövid időtartamú, ugyanolyan megbízhatóságra van szükség, mint az ipari automatizálásnál.”

Ehhez a Beckhoff ideális megoldást kínált. Az EtherCAT- és PC-alapú vezérléstechnika kellő alapot nyújt a fennakadásmentes működéshez és magas fokú alkalmazkodóképességet biztosít.

Ipari automatizálás – biztonságosan rugalmas

A Flyhouse a Beckhoff USA és az ELPLANT céggel együttműködésben fejlesztette ki a vezérlő modulokat. A szerbiai székhelyű, ISO 9001 tanúsítvánnyal rendelkező ELPLANT rendszerintegrátor az ipari automatizálás és a szórakoztatási ipari alkal-

Foto: © BECKHOFF

A Flyhouse minden egyes „Kid”-modulja a Beckhoff CX9020 típusú beágyazott PC-jét tartalmazza EtherCAT és TwinSAFE terminálokkal, így használható önállóan vagy más modulokkal együttesen is.

► mazások terén szerzett szaktudásával járult hozzá a projekthez.

„Ehhez kétségtelenül a Beckhoff volt a logikus választás, mert kevés más rendszerrel lehet megvalósítani ennyire moduláris és konfigurálható architektúrát” – fejtette ki Aleksandar Arsić, az ELPLANT elnök-vezérigazgatója. „Ennél a rendszernél TwinCAT PLC-t, NC PTP mozgásvezérlést, TwinSAFE biztonsági rendszereket, széles körű EtherCAT adatátvitelt, vizualizációhoz TwinCAT PLC-eket, TwinCAT HMI kezelőfelületeket és adatbázis-kommunikációt használtunk. ADS-protokollon keresztül csatlakoztattuk más gyártók berendezéseit, például a C# WPF (Windows Presentation Foundation) alapú kezelői konzolokat és ahhoz hasonló megoldásokat.”

Aleksandar Arsić elmondta, hogy a moduláris kialakítás további kulestényezője az EtherCAT ipari Ethernet-rendszer volt: „Ezzel a valós idejű adatátvitellel úgy alakíthattuk ki a topológiát, hogy minden egyes beágyazott PC vagy más EtherCAT eszköz önálló szinkronizáló egységként működjön.” A berendezések többsége EtherCAT P technológiát is használ, ahol egyetlen kábel továbbítja az adatokat és a tápellátást. Ebben a kialakításban a műszaki szakemberek úgy tehetek be vagy távolíthatnak el „Kid”-modulokat, hogy ehhez nem kellett az összes többi lekapcsolni. A nagy sebességen és a sokrétű diagnosztikán kívül az EtherCAT támogatja a topológia szabad megválasztását is. További jellemzője, hogy egységei üzem közben is csatlakoztathatók és automatikusan címezhetők, megkönnyítve a modulok cseréjét és lehetővé téve telepítéskor azonnali használhatóságukat („plug-and-play”).

A Flyhouse az integrált működésbiztonságot nyújtó TwinSAFE terminálokat is használta. Ezek a biztonsági adatokat nem egy külön, fixen kábelezett rendszeren keresztül továbbítják, hanem

Fotó: © BECKHOFF

A PAC NYC színház fő színpadának átrendezése, a díszletelemek mozgatása és az előadók biztonságos „reptetése” a The Chicago Flyhouse, Inc. cég rugalmas színpadtechnikája segítségével történik.

FSOE (Safety over EtherCAT) protokollal juttatják el a szokványos EtherCAT hálózaton keresztül. Az olcsóbb és könnyebb kábelezésen kívül a TwinSAFE révén egyszerűbben lehetett kialakítani az átrendezhető színházat is.

A Flyhouse mindegyik színháztérbe saját Ease® vezérlőkonzolját építette be, amely révén a tengelyek botkormánnyal és többérintéses képernyőn keresztül vezérelhetők egy TwinCAT HMI rendszerű kezelőfelületen. Mark Witteveen elárulta, hogy a konzolok csak a kezelő látóterén belüli tengelyekhez férhetnek hozzá. Amikor tehát falak felemelésével tereket egyesítenek, a konzolokkal az így létrejött nagyobb tér minden tengelyét vezérelni kell tudni. Hasonló módon a vészleállító gomboknak szükség esetén az egyesített terekben is le kell állítaniuk minden mozgást, tehát a „mama-gyerek” architektúrát menet közben is tudni kell változtatni. „Ezt az egyszerűnek tűnő ötletet hihetetlenül bonyolult volt megvalósítani” – nyilatkozta Witteveen – „az EtherCAT rugalmasságával és a TwinCAT szoftveres képességeivel azonban hibátlanul vettük az akadályt.”

Művészet és technika mágikus ötvöze

A PAC NYC minden szempontból átgondolt létesítmény. Az épület alapozása akusztikusan szigetelt,

hogy a földalatti járatok és más, felszín alatti tevékenységek ne zavarhassák meg az előadásokat. A falak külső felületeinek vékony márvány- és üvegtáblái nappal beengedik a napfényt, este pedig felragyogtatják a színházat New York City városképében. Az előcsarnokban egy sztárszakács vezette étterem van, valamint egy színpad, amelyen a hét legtöbb napján zenészeszoprtok és más előadóművészek lépnek fel ingyen.

A színpadautomatizálásnak ugyanilyen átgondoltnak kellett lennie. A moduláris kialakításnak köszönhetően később bővíthető a rendszer, a skálázható, időtálló automatizálási környezet miatt pedig ehhez nem kell lecserélni az infrastruktúrát. A technikusok a módosításokat egyszerűen elvégezhetik a szoftverben, vagy lecserélhetnek egy eszközt egy másikra. Ezzel a megközelítéssel a költségesökkentés mellett elkerülhetők a nemkívánt műsorszünetek is. Mark Witteveen számára a legfontosabb követelmény továbbra is az, hogy a műsor nem állhat le. „Amikor kialszanak a fények és a színpad életre kel, a nézőnek eszébe sem jut az automatizálás” – jegyezte meg. „Egyszerűen belefedezik a varázslatba. Ez az élmény az, amiért az egész fáradtság megéri.”

www.pacnyc.com
www.flyhouse.com
www.elplant.com

www.beckhoff.com/entertainment-industry

Fotó: © BECKHOFF

A PAC NYC kulisszák mögötti csapata: (balról jobbra) Hunter Cole, Jon Weston és Mark Witteveen (The Chicago Flyhouse, Inc.), valamint Jason Toon (Beckhoff USA)

Mindenek feletti színházi élmény:

PC-alapú vezérlés a szórakoztatóipar számára

PC- és EtherCAT-alapú vezérléstechnika a szórakoztatóipar számára:

- Integrált és széles határok között skálázható automatizálási rendszer
- vezérléstechnika bármely szórakoztatóipari terület számára: színpad-, színház- és koncerttechnika, filmstúdiók, élményparkok, 4D/5D mozik, speciális effektusok, épületautomatizálás
- sokrétű hang- és képtechnikai multimédiás illesztőfelületek
- DMX, Art-Net™, sACN, PosiStageNet protokoll, SMPTE időbélyeg és hang integrálása
- professzionális műsorelemek megvalósítása bevált vezérléstechnikával

Olvassa be a QR-kódot
és élvezze előben a
szórakoztatóiparban
alkalmazott PC-alapú
vezérlés lehetőségeit!

New Automation Technology

BECKHOFF

Ecler VIDA

VIDA, azaz Versatile Installation Digital Amplifier. 2022-es megjelenése óta indokolatlanul kevés szó esett erről a három tagot számláló végerősítő családról, melyet az idén 60 éves spanyol gyártó prezentál. Pedig igazi megoldóeszköz és The AVard díjat is nyert. Manapság az egyik legjobb ár-érték arányú négyesatornás, Dantés végfok a piacon akkor is, ha nem vesszük figyelembe a további szuper funkcióit...

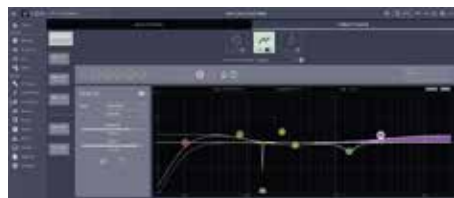

Általános adatok

- ▶ felhasználókezelés
- ▶ beépített webszerver (platform függetlenül, böngészőből történő menedzselés)
- ▶ iOS/Android app
- ▶ kompatibilis az EclerCLOUD távmenedzsmint szolgáltatással (így igény esetén nemcsak helyi hálózaton, hanem bárhol az internetről is elérhető)
- ▶ dupla ethernet port

Beépített DSP

- ▶ 2,8ms késleltetés (analóg be és kimenet között, tehát A/D + DSP + D/A)
- ▶ 48 kHz / 24 bit mintavételezés
- ▶ 32/64 bites feldolgozás
- ▶ minden funkció, amit már megszoktunk, de:
- ▶ lyuk szűrőknél akár 200-as Q
- ▶ max. 1000ms delay
- ▶ RMS és Peak limiter egy időben
- ▶ all-pass filterek nagy mennyiségben

Smart VersaPower

- ▶ csatornánként akár alacsony (8/4/2 Ohm), akár magas impedanciás (100 / 70 V) kimenetek, természetesen mixelhetők
- ▶ szimmetrikus elosztású, vagy akár aszimmetrikus,* felhasználó által szabadon megválasztott csatorna teljesítmények (*a csatornánkénti ma-

ximális elérhető teljesítmény modell és kimenet konfiguráció függvényében változik)

- ▶ 1600, 2400 vagy 4800W összteljesítmény (VIDA-16Q, VIDA-24Q, VIDA-48Q)
- ▶ valós idejű csatorna és végfok monitorozás
- ▶ impedancia figyelés és logolás (Z min/max)

Környezetbarát

- ▶ csatornánkénti alvó mód (kikapcsolható)
- ▶ ha minden csatorna alszik, akkor a teljes végfok is pihenni tér (kikapcsolható)
- ▶ 3,8 W teljesítményfelvétel alvó állapotban, 72 W teljesítményfelvétel várakozó állapotban (a szelvényzetnek már nem szükséges áramtalanítani, jelentős áramszámla megtakarítás érhető el)
- ▶ D-osztályú erősítők
- ▶ Teljesítménytényező-korrekció (PFC) tápegység
- ▶ 77%-os rendszerhatásfok

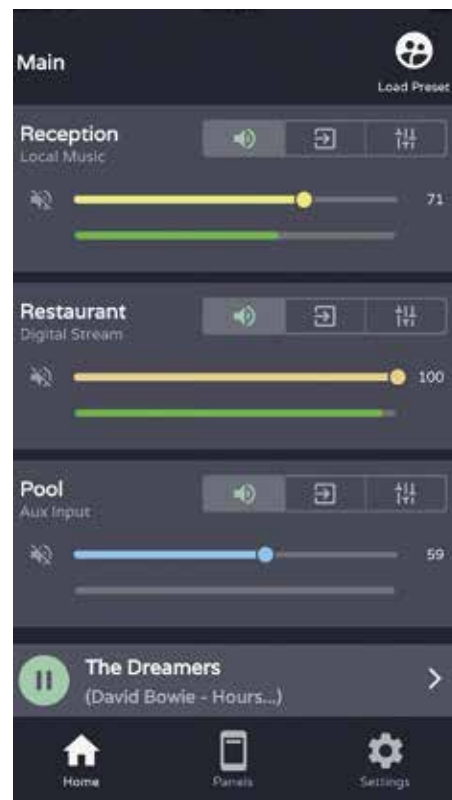

Audio útvonalválasztási lehetőségek

- ▶ 4 analóg bemenet + 4 Dante bemenet
- ▶ 2 analóg kimenet + 4 Dante kimenet
- ▶ beépített médialejátszó (microSD, WAV/FLAC lejátszás is, könyvtárkezeléssel)
- ▶ beépített zajgenerátor
- ▶ a bemeneteken konfigurálható backup/fallback funkció (Dante → analóg / médialejátszó)
- ▶ a kimenetekre lehet egy bejövő csatorna, belső mix busz vagy médialejátszó ráválasztva (pl. analóg forrás digitalizálása hálózatra, további végfokok meghajtása, médialejátszó megosztása)

Automatizáció/interakció

- ▶ NTP szinkronizált óra, automatikus téli/nyári időszámítás váltás
- ▶ beépített naptár, akár napon belüli/napi/heti/havi/éves ismétlődés beállítással
- ▶ 4 GPI és 4 GPO
- ▶ eseményekre automatikus reagálás (pl. tűzjelzővel való integráció, némítás, program váltás, audio fájl lejátszás stb.)
- ▶ előlapi tekerőgombok funkciója programozható
- ▶ touch panelekkel történő vezérelhetőség (Ecler PULSO 4", 6", 10" kijelző méretek)
- ▶ felhasználói min/max hangerő szintek meghatározhatók
- ▶ kereshető logolás, mentés fájlba, rendszeres automatikus mentés SD kártyára

A nettó árak 2025 augusztusában rendre így alakulnak: 1 101 600 Ft (VIDA-16Q), 1 248 200 Ft (VIDA-24Q), 1 497 300 Ft (VIDA-48Q), 3 év garancia mellett.

Ahogy a fentiekben látható a VIDA-k végfokként is megállják a helyüket, teljesítményben nem kell kompromisszumot kötnöd: egy eszköz képes ellátni a fő hangrendszered elég energiával, akár több útban és/vagy a kapcsolódó tereket, mosdókat is megfelelő hangerővel.

Azonban a megannyi egyéb funkcióval felruházva olyan hozzáadott értékkel rendelkeznek, ami által egy másik ligában is fociznak. Kisebb helyeken már nem szükséges önálló központi mátrixra, rendszerprocesszorra, vagy zenebejátszóra költeni. Minden megtalálható a VIDA-ban integrálva, letisztultan, elronthatatlanul. Ezzel egy valódi korszakalkotó megoldás született a VIDA képében.

A beállítási lehetőségekről magad is meggyőződhet az ingyenes demó oldalon, ahol ugyanazt a kezelőfelületet (webszerver) érheted el, amit az erősítők is futtatnak: <https://vida.ecler.com>

További kérdés esetén keresd az Ecler márkafelelősünket:

Horváth Zsolt

zsolt@chromasound.hu

Chromasound Zrt.

Pontosság.
Erő.
Tisztaság.

A NAGY SZÍNPADOKRA TERVEZVE

Könnyű, kompakt hangszóró. Nincs szükség plusz erősítőre vagy bonyolult függesztő rendszerre. Egyetlen, könnyen pozicionálható hangszóró, amely elég erős és sokoldalú számtalan színpadi feladathoz.

ULTRA-X80
 **Meyer
Sound**

 DiGiCo

fourieraudio

transform.suite

Vedd kezédbé
az irányítást!

 chromasound

Kalandjaim az immerzív vagy inkább a hiperrealisztikus hangosítás világában, avagy fejesugrás az ismeretlenbe

Messziről kell indulnom az időben. Az egész történet nagyon izgalmas utazás volt, amelynek minden részlete hasznos és tanulságos lehet.

A felkérés – és ami mögötte van

2024 karácsonyának meglepetése az volt, hogy Szabó Béla, a GAG Management ügyvezető tulajdonosa megkeresett telefonon, és rám bízta Kovács Kati első, ám hatalmas jubileumi koncertjének hangmérnöki feladatait – a messzi-messzi jövőben, egy szinte távoli galaxisban.

Némi gondolkodás után örömmel igent mondtam, ugyanakkor a szakmai kihívás és a felelősség természetesen aggodalmat is ébresztett bennem.

„Miért kell ezen gondolkodni?” – merülhet fel sokakban a kérdés. Fontosnak tartok mérlegelni bizonyos tényezőket, például azt, hogy egyáltalán kapok-e elég bizalmat, hiszen sosem dolgoztunk még együtt. Lesz-e megfelelő kémia közöttünk? Elfogadnak-e a zenekar tagjai és a vokalisták? Tudok-e a saját rutinjaimból olyan elemeket behozni, amelyek illeszkednek a már régóta működő rendszerükbe, mit kell átvennem a munkamódszerekből és a többi.

Januárban történt a következő lépés: az izgatottan várt személyes találkozás, amely szinte egy első randihoz hasonlítható. Vajon tetszeni fogok neki? Akar-e majd velem dolgozni? Ezek a kérdések foglalkoztattak. Szerencsére a kölesönös szimpátia már az elején megvolt, és azóta csak erősödött. Rátértünk az elképzelésekre, a zeneiségre, a technikai részletekre, valamint arra, hogyan ültethetjük át más helyeken szerzett tapasztalatainkat a közös projektbe. Ötletek, élmények, sztorik özönlöttek egymás után, miközben felkérték a műszaki vezetésre is. Ezen a ponton már nem kellett sokat gondolkodnom – azonnal igent mondtam.

Egy koncert, ahol a hangzás a főszereplő

Manapság nem megszokott, de mi megegyeztünk abban, hogy ez egy olyan koncert lesz, ahol az akusztikai élmény áll a középpontban, és ezt egészíti ki, illetve erősíti a látvány, a vizuális megjelenés. Nem a látvány, hanem a hangzás határozza meg a koncert jellegét, miközben a vizuális elemek támogatják és fokozzák az összehatást. Ez a meg-

közelítés mostanában egyre ritkább, hiszen sokszor a show kerül előtérbe a zenei tartalom, zenei élmény rovására. Mi azonban ragaszkodtunk ahhoz, hogy olyan technológiával dolgozzunk, amely az emberi érzékelésre hat, és a lehető legtermészetesebb módon közvetíti az előadást.

Ha megengeditek, a cikket időnként megszakítva felteszek néhány kérdést az érintetteknek. Elsőként Szabó Bélának, a GAG Management ügyvezető tulajdonosának:

– Milyen érzés volt fejest ugrani egy újfajta hangosítási struktúrába?

– Érintőlegesen már hallottam erről a rendszeréről, hiszen Zorán két legutóbbi BKK-s koncertjén vetették be először Magyarországon. Mind Zorántól, mind a közönségtől és nem utolsósorban Gagytól (Kiss-Vas János, Zorán állandó hangmér-

nőke) azt hallottam, hogy ez új minőséget képvisel az ilyen jellegű koncertek hangosításában. Bizony, mindenki le volt hidalva tőle. Amikor Maci (Ditzmann Tamás) részéről felvetődött, hogy próbáljuk ki ezt a rendszert egy aréna méretű térben is – az MVM Dome-ról van szó –, nem sokat hezitáltam. Bár műszaki téren laikusnak tartom magam, láttam és hallottam már ezt-azt itthon és külföldön is, ezért azt gondoltam, hogy az a hangzásvilág, amit erre a koncertre elképzeltünk – nagyzenekarral, vonósokkal, fúvósokkal, vokalistákkal –, inkább a természetes, szövegérthetőséget is előtérbe helyező, plasztikus, hiperrealisztikus megszólalást kívánja, nem pedig a klasszikus „döngetést”. Másrészt a rendszer az előzetes információim alapján képes kezelni az MVM Dome belsőépítészeti és akusztikai anomáliáit (sok üvegfelület, visszaverődések). És valóban megfelelt ezeknek az elvárásoknak. Az, hogy korábban Torontóban Péter Bence koncertje, majd később egy Queen tribute is ezen a rendszeren szólalt meg, csak megerősített bennünket abban, hogy „jó lóra tettünk”. Elárulok egy kis kulisszatitkot: jó néhány hazai sztár is bejelentkezett inkognitóban, hogy a saját fülével tapasztalja meg az új hangzásélményt. Számomra a nehezebb feladat nem a döntés meghozatala volt,

Van olyan látvány, ami nem akar fölébe kerekedni a tartalomnak, mégis tökéletesen szolgálja a célját: alázattal emeli a produkció színvonalát.

hanem meggyőzni a főhőst és közvetlen környezetét, hogy vállalja be pályafutása első önálló aréna méretű koncertjén ezt a hangrendszert, amely az ő szemében egy „salto mortale”-nak tűnt. Örülök, hogy bíztak bennem/bennünk, és a visszajelzések – színpadi, szakmai és a közönség részéről egyaránt – maximálisan igazolták, hogy kiváló választás volt.

– Milyen visszhangokat kaptatok a hangosítás, hangzás kapcsán?

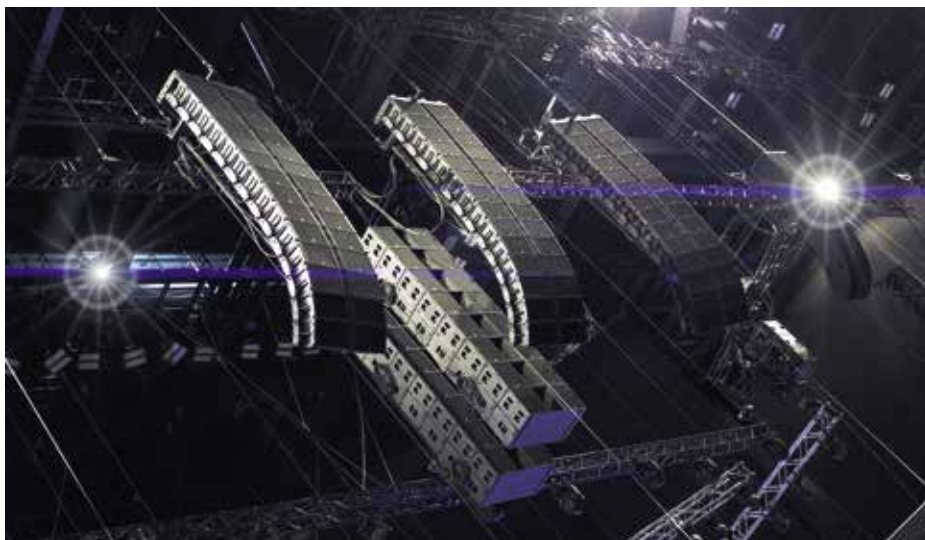
– A koncert utáni közvetlen reakciók is nagyon pozitívak voltak, de ami igazán mérvadó, hogy hetekkel a koncert után is érkeznek a szakmai elismerések – megkeresések, kontaktkérések, visszajelzések formájában. Külön öröm, hogy az Index kritikájában azt írták: „Az MVM Dome fennállása óta ilyen minőségű hangosítással még nem találkoztak.” Ez mindenképpen komoly visszaigazolás.

Mivel a koncert előtti napon volt szerencsém ugyanebben a térben meghallgatni a Santana koncertet, személyesen is megtapasztalhattam a két hangzásvilág közti különbséget. Azt gondolom, Santana zenéjéhez talán jobban illett az a fajta megszólalás, míg Kati hangja és a hangszerelés ehhez a mostani, részletgazdag rendszerhez passzolt kiválóan. A lényeg, hogy bővült a technikai repertoár, és ez így van rendben.

A közös cél világos volt: szóljon jól – lehetőleg nagyon jól –, és ha ehhez a vizualitás is szépen társul, az csak tovább erősíti az élményt.

Hiperrealisztikus hangzás – belülről

Beszélgettünk korábbi koncertélményekről, többek között az ABBA-show-ról is. Így jutottunk el egy ritkán és/vagy rejtve alkalmazott fogalomhoz: az immerzív, illetve a hiperrealisztikus technológiához, amelyek tulajdonképpen arról szólnak, hogy a közönség számára a lehető legtermészetesebb

Futurisztikus alkotás, amely bearanyozta az estét

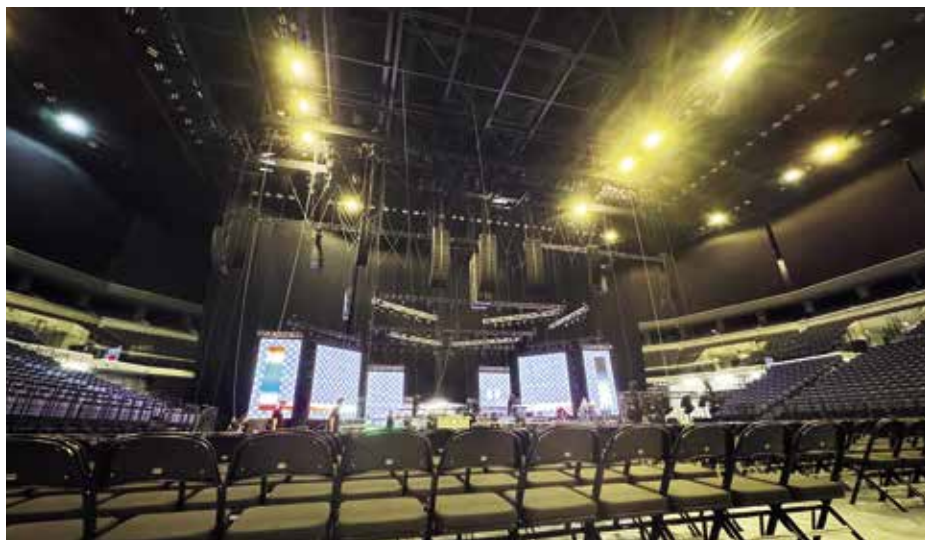
térérzékelést tegyék lehetővé. Ez volt az a pont, ahol Szabó Béla teljes szabad kezét adott nekem. Őszintén szólva, ettől ismét kiesit megremegett a lábam – de belevágtam. A technikai csapat összeállításánál nem sokat hezitáltam: az immerzív világban itthon kevés tapasztalt szakember van, és én pontosan tudtam, kihez forduljak. Varga Krisztián (Audmax Kft.), akit barátként és munkatársként is nagyra tartok, gondolkodás nélkül melém állt, és egyértelművé vált, hogy az L-Acoustics L-ISA technológiáját használjuk majd.

Fontosnak tartom, hogy megemlítssem mindazokat, akik hozzájárultak a munkámhoz és segítettek ennek a különleges projektnek a megvalósulását. Az L-Acoustics hangrendszert Griez Boldizsár rendszermérnökkel a G-Sound biztosította – életem egyik legnyugodtabb szakmai állapotát idézték elő, amit ezúton is köszönök. A látványvilágért, a fény- és vizuáltechnikáért a Szatyai Team és Szatmári László felelt. Kiemelten fontos szerepet

játszott Németh László, aki velem együtt álmodta meg a színpadképet, és ő volt az, aki a világítás koncepcióját is megalkotta. Az animációkat Kiss Jenő (Forward Productions Kft.) tervezte és valósította meg. A kameraképek megalkotása és teljes vizuális komponálása Balázs Attila (Reklámfilm Kft.) munkáját dicséri. Riggelésben a BL Crew végzett tökéletes munkát, külön köszönet jár nekik a rendkívüli gyorsaságukért, ahogy átszereltek ránk. Végül, de nem utolsósorban szeretnék kiemelni az MVM Dome (Cseh Zoli) munkatársait, akik kiemelkedő profizmussal csatlakoztak csapatunkhoz, és jelentősen hozzájárultak a közös sikerhez.

Térjünk vissza az alaptémához: a hangosítás-hoz. Örült agyalásba kezdtünk Krisztiánnal – voltak pillanatok, amikor úgy éreztem, nem vagyok a helyzet magaslatán, de bízom benne, hogy csak én éltem meg így. Mindezt azért gondoltam fontosnak megemlíteni, mert egy ilyen méretű csarnokban – bátran kijelenthetjük – úttörők voltunk. Ahogy már korábban is szóba került, Zorán koncertjein Kiss-Vas János „Gagyi” bátor döntésének köszönhetően már kétszer is kipróbálták a rendszert a BKK-ban, de (és erre valóban büszke vagyok) sportcsarnok méretű térben mi voltunk az elsők, akik ezt a különleges technológiát alkalmaztuk. És ez tényleg mérföldkő!

De mi a kihívás (az MVM Dome impozáns méretein túl) a hangosításban? Valójában rengeteg. Egy ilyen volumenű projekt csakis sok ember közös gondolkodásával, egymásra hangolt akaratával valósulhat meg. Ezeket az embereket nem kell meggyőzni a feladat jelentőségéről, épp ellenkezőleg: a valódi vezetői kihívás abban rejlik, hogy olyan működési formát hozzunk létre, amelyben nem az egyéni érdekek vagy a „ki a fontosabb” kérdések dominálnak, hanem mindenki megtalálja a saját helyét és ott a legjobbat tudja nyújtani.

Példaértékű riggelés és installáció

Aki zeneileg összetartotta a produkciót: Kovács Felicián

Természetesen minden csapatban szükség van vezetésre, de ezt Krisztiánnal sikerült jól megosztanunk. Voltak persze határok, de bátran, segítőkészen tudtunk határsértők lenni...

Persze művészeti téren is erre törekedtem. Kíváncsi voltam, milyen érzés volt fejest ugrani egy ilyen újfajta hangosítási struktúrába, és megkérdeztem a zenei vezetőnket, Kovács Feliciánt.

– Köztudott, hogy az MVM Dome hangmérnöki szempontból nem számít könnyű helyszínek. Bízom Maciban, és szerintem ugyanígy éreztek Katiék és a produkciós vezetők is.

A hiperrealisztikus hangrendszer – ha jól emlékszem, így nevezték, legalábbis ez volt a lakossági megnevezése ennek a most debütáló, ekkora térben működő rendszernek – brutálisan jól szólt. Örülök, hogy Kovács Kati 60 év színe-javát felölelő jubileumi koncertjén mutatkozott be, és ezzel beírta magát a magyar hangtechnika történetébe.

Maci pozitív kisugárása és nyugalma végig elkísérte a munkafolyamatot. Volt, hogy egy hétköznapi délután háromkor felhívtam, és ő akkor is teljes erőbedobással a projekten dolgozott. Érezni lehetett, hogy számára is nagyon fontos az egész. Tudta, a leglényegesebb, hogy Kati jól érezze magát a színpadon és minden körülmény komfortos legyen számára, hiszen ez a siker egyik kulcsa. Maci minden kérdésemre választ tudott adni, mindig volt javaslata és mindenhez végtelen türelemmel állt hozzá. Soha nem akart lerázni, nem kértelt, mindig a megoldást kereste. Mindenkinek azt kívánom, hogy fél év munkája ilyen módon teljen.

– **Milyen visszajelzések érkeztek a hangosítással kapcsolatban?**

– Őszintén szólva a koncert előtti hónapokban aggodalommal gondoltam arra, hogy talán negatív hangvételű kritikák árasztják majd el az online fórumokat. Szerencsére ennek az ellenkezője történt.

Tanulni mindig lehet, és sokat tanultunk is egymástól – oda-vissza. Kovács Felicián, György László „Beethoven”, a monitorok ura, Faragó Dani, a jobb kéz és Ditzmann Tamás „Maci”

Különösen jó érzés volt, hogy még célzottan keresve sem találtam elégedetlen visszajelzéseket. Ezúton is szeretném az egész zenekar nevében megköszönni mindenkinek, aki hozzájárult ennek a különleges koncertélménynek a megszületéséhez.

A technikai kihívásra visszatérve, ahogyan minden nagy tér esetében, itt is felvetődött a sztereó hangkép életképességének kérdése. Valójában semmi értelme, mert csak „néhány” hallgató fogja meg tapasztalni, de a közönség túlnyomó része mono élményben fog részesülni. Ha ezt panorámázásokkal színesítem, könnyen előállhat az a helyzet, hogy egy balra panorámázott akusztikai esemény jobboldalt a hallhatatlanok csarnokába fog kerülni. Erre a problémára nyújt kiváló megoldást a hiperrealisztikus rendszer.

A színpad teljes szélességét ebben az esetben 7+2 „szeleltre” bontottuk. Ezt úgy lehet elképzelni, hogy az egyes szeletek/fürtök mögötti akusztikai

történések az adott fürtön keresztül érkeznek a közönség felé. Ezek széles horizontális nyitású egységek, ahol a... De most következzen Varga Krisztián magyarázata – én csak az élvezője voltam, a tudója pedig ő:

„Röviden és – remélhetőleg – érthetően: korunk hangosítás-technológiájának egy roppant izgalmas pillanatához érkeztünk. A korábbi elsődleges kihívások – mint a hangnyomás, fázis, irányítottság, spektrum vagy torzítás – mára megoldhatónak bizonyultak. A figyelem középpontjába az emberi érzékelés került: az, hogy hogyan lehet egy hangosított koncerten olyan élményt nyújtani a közönségnek, amely a valós térben tapasztalható hangélményhez közelítő, részletgazdag, nem fárasztó. Ennek egyik kulcsa abban rejlik, hogy képesek legyünk összekötni a látott és hallott érzékelést. Magyarán: ahol látom, onnan hallom – vagy

épp fordítva. Ha ilyen, a természetes állapothoz hasonló élményt nyújtunk, akkor a hallgató/néző sokkal jobban bevonódik az eseménybe, kiszakad a valóságból és valóban körülölelő, immerzív élményben részesül.

A koncerten – ebben az esetben az MVM-ben – alapvetően egy adott irányban fókuszált esemény történik, tehát itt a színpadi történéseket képeztük le hangban, vagyis minden zenész, minden hang a saját pozíciójának megfelelő irányból szólalt meg. Hallgatóként, nézőként egy arénában nagyon különböző, nem egységes helyek vannak: a küzdőtérben vagy az oldalsó lelátón ülve a betekintési szögnek megfelelően változik az irányhallás is. Hagyományos L-R rendszerrel a legfőbb szempont az, hogy a nézőteret egységesen lefedjük hangenergiával, nem nagyon foglalkozunk irányokkal, a panorámapotit általában békén hagyjuk. Emiatt, ha például a baloldali hangfalfürtökhöz ülünk

közelebb, miközben a kedvenc szaxofonosunk a színpad jobb szélén élete szólóját fújja, a látott és hallott élményünk eltér egymástól – érzékelésünk ellentmondásba kerül, megbillen. A problémához agyunk remekül alkalmazkodik, „fejben” összehúzzuk a kettőt és megtanuljuk, hogy összetartoznak. Tudomásul vesszük, hogy igen, egy hangosított koncert ilyen. Ha viszont ezt a hibát kiküszöböljük, az agynak nincs szüksége kompenzációra – kikapcsol ez a belső igazítás –, és a történéseket azonnal magasabb szintű élményként éljük meg, hiszen a természetes érzékeléshez közelítünk.

Elméletből tudjuk, hogy végtelen számú pontforrással nagyon pontos panorámázást tudunk létrehozni, a kegyetlen valóság azonban kompromisszumokra kényszerít. Így keresnünk kell olyan hangfalakat, amelyek nagy vízszintes nyitással rendelkezve, egymás mellé függesztve, egymást átlapolva szólnak. Hangnyomásban és spektrumban pedig tudják mindazt, amit az aréna és a produkció megkövetel. Ezen kívül kell még egy rendszer, amelyik ismeri a hangfalpozíciókat és valós időben számol megszólaló objektumokat, azok pozícióit, mindezt az aktuális hangfalakra vetítve. Egyszerű.

A koncerten a színpad fölé húzva 7 db fő hangfalacsoporthot használtunk: a középső 3 pozícióban L-Acoustics K2, a színpad szélének síkjában – az első alkalommal itt debütált – L-Acoustics L2, ún. külső pozícióban pedig L-Acoustics KARA II rendszerek kerültek bevetésre. Az L2 rendszer önmagában megér egy ötoldalas dolgozatot a maga forradalmi fejlesztéseivel, 16 csatornás hajtásával, de ezt majd máskor. A fő hangrendszer még kiegészült középen függesztett KS28 szubcsoporthal, valamint K3 outfill és KARA frontfill rendszerekkel.

A processzárlást L-Acoustics L-ISA processzorral végeztük, amely szintén egy több oldalas szakmai dolgozat tárgya lehetne, itt azonban maradjunk

Varga Krisztián és Ditzmann Tamás, hátul Németh Laci fényfestő – mindannyian belemélyedve a munkába

meg annál, hogy valós idejű, amplitúdó alapú panorámázást végzett nemcsak két dimenzióban, hanem az előre-hátra viszonyt is kezelte, valamint térszimulációt és dinamikus mozgatót is végzett.

A hatása összességében úgy írható le, hogy minden hangszer, minden hang valóban onnan szólt, ahol keletkezett. A hallgatóság minden egyes tagja az elfoglalt pozíciójának megfelelően a két fülével összegzett, tehát az L-R busz nem a keverőben képződött, hanem mindenkinek a saját bal és jobb fülében.

Cseppet sem elhanyagolható tény, hogy az ilyen típusú hangosításnál az adott esetben egymással tonalitásban konkuráló hangszerek nem ugyanazon hangfalból szólnak meg, hiszen térben is különböző helyeken vannak, így az akusztikai elfedés mint probléma nagyban megszűnik. Ez finomabb hangszínszabályzást, finomabb dinamikasabályzást jelent a keverőpulton, amitől minden egy picit finomabb, befogadhatóbb lesz. Természetes

az is, hogy a zenész, énekes mozgása hangban is követhető – manuálisan vagy különféle követőrendszerek segítségével –, hiszen a megszólaló hang iránya itt is segíti, vezeti a szemünket. Erről és sok másról bővebben az L-ISA stúdióinkban tudunk értekezni – akit érdekel, bizonyára megtalál.”

Az Audmax Kft. L-ISA termében tehát elkezdtük összeállítani a megálmodott hangképet. Ezt úgy lehet elképzelni, mint amikor a fényt tervezik, betáplálják a tér dimenzióit, elhelyezik benne a megfelelő eszközöket (jelen esetben hangfalakat), és szinte másodpercről másodpercre vagy ütemenként haladva találjuk ki a hangzást. Remélve, hogy majd a helyszínen is azt fogjuk tapasztalni, amit a próbateremben modelleztünk. Ezzel párhuzamosan iszonyatos tervezés folyt a fizikai megvalósításról. Ezeket a terveket Griez Boldinak és Kovács Dénesnek köszönhetem.

Fontos közvetítés: Most, hogy már gyakorlati tapasztalat is áll mögöttem, felvetődik bennem a kérdés: vajon miért nem nyitnak a show-műsorok, vagy itthon inkább a színházak ebbe az irányba? Az immerzív technológia óriási lehetőségeket adna számukra is, főleg a folyamatosan növekvő közönségigény kielégítésére. Ha van tér, ahol ennek igazán helye lenne, az éppen a színház, a művészet mostani fellelővára. Itt valószínűleg meg leginkább az a fajta élmény, ahol nemcsak a vizualitás, hanem a hangzás is minden irányban kibontakozhat. A valóság ilyen akusztikus kiterjesztése egyenlő lehet a pillanat tökéletes, hiteles és valóságghú megélésével.

A koncert és amit magunk mögött hagyunk

Megtervezés, kémia, közös élmények (például a bejátszó bulik), és elérkeztünk magához az élmény építéséhez. Ahogy korábban már említettem,

Kroka háttal, Krisztián és én épp megtaláltuk a tökéletes megoldást – talán

Az est főszereplője: Kovács Kati

- a kivitelezés meglepően könnyen, gördülékenyen haladt, ami számomra mindig intő jel: ilyenkor szokott valami váratlan bonyodalom felbukkanni. Szerencsére ezúttal nem így történt. Hála a Mindenhatónak, minden a lehető legjobban alakult.

Őszintén mondhatom, hogy amit a próbateremben megálmodtunk, azt a valóság még felül is múlta. A hangzás részletgazdagsága messze túlszárnyalta a várakozásainkat, miközben az irányhallást tökéletesen meg tapasztalhattuk nemcsak az FOH pozícióban, hanem a teljes nézőtér minden pontjában. Érdekes módon a rendszer nem tűnt hangosnak, pedig olykor átléptük a 110-et (értse mindenki ezt úgy, ahogy akarja), és nem volt zavaró.

A teljesség kedvéért a legfontosabb szereplő, Kovács Kati művésznő véleményét is idézem:

„A nagyszabású koncertek óriási kihívást jelentenek nemcsak a fellépőknek, hanem a technikai személyzetnek is. Sok embernek kell együtt dolgoznia, alkalmazkodnia egymáshoz. A koncerttel kapcsolatos első megbeszélésen Tamás elmondta,

miben lesz más a hangrendszer a többinél, mire számíthatunk, s rögtön éreztem, hogy jó kezekben leszünk, mert nagy hozzáértéssel vázolta fel az elképzeléseit. A jó hangosításra ugyanúgy szüksége van a szereplőknek, mint a közönségnek. Tamás jó hírneve megelőzte a közös munkát, ezért örültem, hogy a színpadi kellemes, jó hangzás ezt igazolta. A nagy létszámú zenekar kísérete mellett megnyugtató volt, hogy a színpadon nagyon jól lehetett hallani a hangszereket és az éneket is.

Sokan felhívtak a nagyszerű koncert miatt. Az egyik volt televíziós kollégánk megnézte Santana és a mi koncertünket is, s azt mondta, hogy a miénk sokkal jobban sikerült. A sok elismerő visszajelzés is igazolja a sikert, amihez a technika nagyban hozzájárult.

Tamással most dolgoztunk először, kellemes meglepetés volt számomra, hogy nemcsak a hangosításban volt felejthetetlen a teljesítménye, hanem kreatív ötleteivel is emelte a koncert színvonalát. A szereplők nevében is köszönöm az egész stábnak a koncerthez való hozzáállását, elsősorban Tamásnak, akinek külön köszönjük az emberiségét és a kedvességét!

Büszkék vagyunk a technikai gárdára, akik részt vettek a koncerten. További jó munkát kívánunk nekik, magunknak meg azt, hogy soha rosszabb dolgunk ne legyen!”

Örömmel mondhatom, hogy sikerült túllépnünk azon a ponton, amikor a hangzást csak kritizálták vagy egyszerűen nem említették – most végre pozitív visszajelzéseket is kaptunk, amire korábban nem igazán volt példa. Amit kívánhatok: még sok ehhez hasonló lehetőséget kapjak, és minden kollega jusson ilyen tapasztaláshoz!

Ditzmann Tamás „Maci”

Mindannyian azért dolgoztunk, hogy a közönség jól érezze magát és Kati méltóképpen ünnepelhesen.

L SERIES

T H E S O U N D

T H E S H A P E

T H E F U T U R E

Hosszú Puska, avagy egy nyurga lámpa

Nemlétező horgászati ismereteim alapján csak homályosan dereng, hogy létezik egy nyurgaponty névvel illetett halféle, ami, gondolom, kevésbé „gömbölyded”, mint hagyományos pikkelyes rokona. A Hosszú Puska mint gyermekkori olvasmányom, James Fenimore Cooper Nyomkereső című regénye egyik szereplőjének neve már biztosabb alapot ad a címadásnál, de mind a nyurgaponty, mind Hosszú Puska ugyanarról az élményről jutott eszembe.

Amikor a futár meghozta tesztelésre a Luminis Kft.-től kölcsönkapott reflektort, bevallom, azt hittem, hogy valamit elcséréltek, mert a gurulós rack nagyon furesa alakú volt, egyáltalán nem olyan, mint amiben egy „bólintós lámpát” feltételeznék. Áranyait tekintve magas és vékony volt, inkább olyan, amiben mikrofonállványokat szokás szállítani. Természetesen jó csomagot kaptam, sőt az Elation Fuze Profile még 10 centiméterrel alacsonyabb is, mint a nálunk meglévő Vari-Lite VL 1100-ok, így tévesen ítélt meg az alakját pusztán a szállítódoboz alapján.

A teszt apropóját egy régebbi, a Színpad 2024 júniusi számában megjelent *Egy második fecske* című írásom adta, amiben egy fix, azaz kézzel állítható reflektorról szerzett tapasztalatainkról számoltam be. Az Elation KL Profile FC kellemes benyomásokkal gazdagított minket, így figyelembe véve az árát és szolgáltatási palettáját, mindenképpen megfontolandó vásárlási kategóriába pozicionáltuk. Persze, beszerzés előtt minden ilyen eszköznél elgondolkodtató, hogy ezért a vételárért még egy nem mozgófejes lámpatestet kapunk, pedig némileg nagyobb összegért már az a szolgáltatás is elérhető lenne.

Mostanra már szerintem teljesen egyértelmű, hogy nem érdemes csak hagyományos, manuálisan állítható világító eszközöket használni szín-

Tesztre készen

házakban, ugyanakkor minden feladathoz, minden világítási pozícióban nem racionális és nem is lehetséges mozgófejes reflektort telepíteni, tehát mindkét fajta eszközre szükségünk lehet. Viszont eddig még nem járt nálunk olyan „testvérpár”, amelyeknél a világítótestek lényegi részében csak minimális az eltérés, tehát ha ez a mozgókengyelles változat nagyjából azonos fénytechnikai paramétereket produkál, mint kézzel állítható társa, akkor a kétfajta eszközből már lehetséges egy viszonylag homogén reflektorpark összeállítása.

A vizsgálódás során örömmel tapasztaltam, hogy mindaz, ami tetszett a fix reflektorban, a Fuze Profile-ban is ugyanúgy megtalálható, míg a Elation KL Profile FC néhány kevésbé tetszetős tulajdonsága előnyére változott, sőt még olyan szolgáltatásokat is kaptunk az új reflektorban, amelyek abban nem voltak elérhetők.

Mindkét reflektorban ugyanazt az ötfajta színt használó LED-modul található, ezek a szokásos Red, Green, Blue (RGB) mellett a Mint (menta) és az Amber (borostyán). Így a legtöbb konkurens típustól eltérően, alapesetben összeadó színkeverést használhatunk, de lehetséges a kivonó színkeverés „modellezése” is. Ez esetben kettővel kevesebb vezérlőcsatornára van szükségünk.

A színvisszaadási index, azaz a CRI katalógusban megadott érték a Elation Fuze Profile-nál 92, a kézzel állítható típusnál 93,5 volt. A gyakorlatból tudjuk, hogy a CRI után következő minél nagyobb szám csupán óvatos optimizmusra ad okot, de általában nem jellemzi az eszköz valódi színvisszaadását. Mostani tesztünk során is elfogadhatónak, használhatónak ítéltük az Elationból kikeverhető „fehér” fényt, de ahogy eddig is, ez eltér a megszokott halogén fénytől, a teljes egyezés elérése még mindig várat magára. Némi melankolikus lemondással amúgy is ki kell jelenteni, hogy egyre kevesebb értelme van a halogén fényforrások

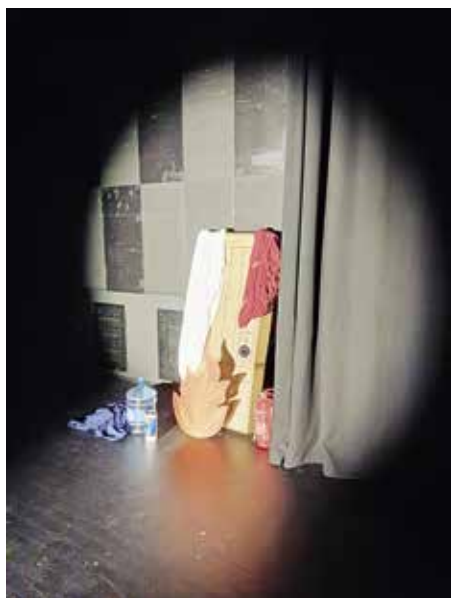
A legkisebb előállítható éles fénykör 10 méterről

Az animációs tárcsa ezt mutatja, ha éles rajta a fókusz

Az egyik, színházban hasznos gobó

Enyhén mosott kontúrú fénykör

Dolgozik a sokszorozó prizma

Szögletes késelés, avagy ajtókiemelés

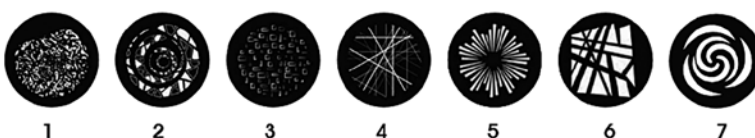

Mosott üveggobó hatása

INTERCHANGEABLE-ROTATING GLASS GOBO WHEEL 1

STATIC-FIXED GLASS GOBO WHEEL 2

ANIMATION WHEEL

A gobókészlet a katalógusból

színvisszaadását piedesztálra emelni. Az etalonnak választott halogén fény rögtön veszít a nimbuszából, amikor a napfénnel együtt látjuk. Erre bábszínházak korszakomban láttam több példát, amikor a vidéki művelődési házak gyenge függönyözésén keresztül előadás közben besütött a nap, mert ami addig ragyogónak és fehérnek tűnt, az a napfényhez képest fakó és sárgás tónusú lett, tehát a halogén hiányosságai az azonnal kiütköztek a valódi fényhez képest. Ez persze nem elégséges indok ahhoz, hogy még gyengébb színvisszaadást is elfogadjunk, de talán szerencsésebb a gyengébb helyett a más vagy eltérő kifejezést használni.

Mindezt belátva, Kis Zoltán (Husi) kollégámmal egyre megengedőbbek vagyunk ebben a kérdésben. Ugyanakkor ez távolról sem azt jelenti, hogy az Elation fénye „a jobb híján megteszi” kategóriába tartozna. Ennél sokkal jobb a helyzet, de ha végyesen telepítjük a meglévő halogén lámpáinkkal,

érezhető lesz a két fényforrás közötti eltérés, de tudatosan használva őket ezt akár az előnyünkre is fordíthatjuk. A Husi által kikevert „fehér” fény ezúttal is jobban tetszett mindkettőnknek, mint a gyári 3200 kelvines ajánlat. Illetve, ahogy már többször kiderült, ha mód van rá, inkább valahol a 4000 kelvin környékén állunk meg a színhőmérsékletet vezérlő forgó potméterrel.

Az öt színt használó modul egészen meghökkenítő hatások elérését teszi lehetővé. Azokat a színes tárgyakat, amelyeket a teszteléshez bevittünk a kamaratermünkbe, jellemzően mesterséges megvilágításban látom, de a piros tűzoltó készüléket vagy a kék vízespalackot neonfényben is ugyanúgy felismerem, ahogy kint a szabadban is tenném; az általam összehordott különféle tárgyak között volt egy római tóga is, ami csupán egy bíbor színű textil, de ez izgalmasabb színteszthez is teret biztosított. Volt olyan színmix, ami ugyan semmiképpen sem

hatott természetesnek, de a tógát leszámítva minden felismerhető volt benne. A bíbor felület viszont kis túzással fekete lett, még következtetni sem lehetett az eredeti színére. Az ilyen „varázslatok” alkalmasint hasznosak lehetnek egy-egy előadásban, hiszen a hatás szinte bármely színnel elérhető. Ahogy a fordítottja is, amikor a fura megvilágításból csak egy felület ragyog ki.

Az általunk választott „fehér” fénnel megfelelően erős megvilágítást tudunk elérni, de a Weöres Sándor Színház egyik színpada sem haladja meg a közepes méretkategóriát, azaz 25 méternél hosszabb fényút nem fordulhat elő. A jellemző távolság a reflektor és a megvilágított terület között 5 és 15 méter közé esik, és a nézőte-reink mérete sem indokolja a jelenleginél erősebb megvilágítást. Persze a sokból lehet kevesebbet használni, főleg, ha a LED-technológia miatt a kisebb fényerőszázalék nem társul automatikusan

színhőmérséklet-csökkenéssel is. Ezért némileg erősebb fénynyalábot mi is örömmel fogadnánk, nagyobb termek esetében pedig lehet, hogy a Fuze profilból kinyerhető 10 000 Lumenes teljes fényáram kevésnek bizonyulhat. Fontos kiemelni, hogy ez az adat vélhetőleg a legmagasabb színhőmérsékletnél és maximális hűtés mellett érhető el.

Színházi használat esetén a működési zaj legalább annyira fontos paraméter, mint a fényminőség. Az eszköz menüjében több hűtési mód közül választhatunk, amelyeknél a különféle hűtésintenzitásokhoz eltérő fényerő és zajkibocsátás társul. A választható opciók a Mute, Studio, Auto, High, Silent nevet viselik. A Mute használatkor valóban teljesen zajtalan a lámpa, de éppen csak sejthető fényerő jön ki belőle, ami a maximálisnak csupán 30%-a. Az Auto változat sem tűnik a legjobb választásnak, mert kevés zavaróbb dolog van egy előadás alatt, mint egy időről időre be- majd kikapcsoló zajforrás. A Studio módban a folyamatosan halkán pörgő hűtés hangja csak közvetlenül az eszköz közelében hallható, és nem nagyobb, mint a mi Martin TW1-jeink által kiadott akusztikai terhelés, ezért szerintem az Elationok a nézőtér fölé is telepíthetők. A limitált hűtési zaj érzékelhető, de még elfogadható mértékű fényerő-csökkenéssel jár együtt. De ezen változtathatunk akár előadás alatt is. A Standard DMX-kiosztást használva a 38. csatorna a CONTROL nevet viseli, aminek segítségével a menüben beállított paraméterek közül egyet felülbírálnak, és ezt akár világítási jelekben is rögzíthetjük. Így kipróbáltuk, mi történik, ha a hűtést High-ra változtatjuk: ebben az esetben szinte azonnal megkapjuk az aktuális színhőmérséklethez tartozó maximális fényerőt, majd ha visszaállunk a halkabb módra, néhány másodperc alatt visszaáll az eredeti, halkabb állapot. Azaz egy zenés darabnál, amikor éppen show jellegű világításra van szükség, minden plusz Luxnak örülünk, de amíg a végpóz alatt tapsol a közönség, szépen vissza tudjuk halkítani a reflektorokat. Ezt gyakorlatban most próbáltuk ki először, és a tapasztaltak nagyon tetszetek mindkettőnknek.

Mi többnyire olyan eszközöket tesztelünk, amelyeket a gyártó legalább részlegesen színházi felhasználásra szánt. De azok a paraméterek, amelyek megkülönböztetik a show-reflektort a színházitól, nemcsak az eddig felsorolt fényerő, fényminőség, zajkibocsátás adatokban merülnek ki, bár kétségtelenül ezek a legfontosabbak. Szerintem egy színházi reflektor ismertetőjegyei közül elsődleges a négylemez fénycsővel való megvilágítás, magyarul rendelkezzen készlettel, ami természetesen forgatható és pozicionálható. Sorrendben a következő fényformálási szolgáltatás, amivel rendelkeznie kell egy jó színházi reflektornak, az egy vagy több lágyító előtét Frost, előnyös, ha ezek folyamatosan állíthatók. Végül az animációs tárcsával való felszereltség is

fontos, de ez már igazi határterületnek számít, hiszen a koncertszínpadokon is hasznos lehet. Mivel egy repertoárszínházban kis túlzással bármi előfordulhat, ezért a show világban fontos szolgáltatások is hasznosak lehetnek. Ide sorolhatók a sokszorozó prizmák, természetes elvárás a gobótárcsák megéléte és azok forgatással való beállításai, sőt akár a gobóhoz a Shake, azaz rázás funkció is. Mint az sejthető, a felsorolt szolgáltatások mind megtalálhatók a Fuze Profile-ban, pusztán a mennyiségük érdemel külön említést. A készlet mindegyike teljes letakarásra képes, és háromszög alakú fénynyalábot is lehetséges velük létrehozni. Hordó torzítást, fénypásmán belüli élességváltozást nem tapasztaltunk. Frostból csak egy változatot kapunk, de azzal szépen tudjuk lágyítani a fényt, némileg másképpen, mintha erre a fényvető fókusz funkcióját használnánk. Az optikai rendszer 7–42 fokos átfogású, ami kisebb a kézzel állítható változat 6–50 fokos lehetőségénél, de ekkora maximális nyitás is bőven elegendő szokott lenni. Viszonyításképpen a hagyományos profilunk, a Selecon Pacific legtöbb példányát 14–34 fokos optikával használjuk.

Amennyiben 7 foknál még szűkebb fénykörre van szükségünk, ezt a beépített írisz segítségével tudjuk előállítani. A meglévő VL 1000-es mozgófókes profiljaink vásárlásakor a kések és az íriszes változat között kellett választanunk, mi természetesen a késeket részesítettük előnyben, de bizonyos esetekben jól jött volna az írisz is mint elérhető szolgáltatás. Az Elation két gobótárcsával rendelkezik, az egyik 6 db forgatható és indexálható üveggobóval, a másodikon 7 db fixszel. A két tárcsánál jelentősen eltérő optika beállítás ad éles kontúrt, de így nagyobb tartomány áll rendelkezésünkre a köztes hatások létrehozására, ha a fókusz egyikről a másikra úsztatjuk át. A két tárcsa közötti gyors váltáshoz már leprogramozott jelváltást célszerű használni, mert kézzel ezt nem sikerült végrehajtani az elvárásainknak megfelelően. A gobók hatását a 4-es sokszorozó prizmával és egy animációs tárcsával is tovább változtathatjuk, illetve a gobótárcsa-vezérlő csatornákon előre legyártott makrók is vannak, amelyek például rázás effektet tesznek lehetővé.

Az igényelt vezérlőcsatornák száma standard módban 38, ez annak köszönhető, hogy a szolgáltatások zöme 16 bites vezérlésű, amiről nem lehet lemondani. Ez nálunk egy esetleges vásárlásnál kikényszerítené a teljes DMX-kiosztás átalakítását, mert ennyivel több csatornát nem hagytunk szabadon két meglévő eszközünk között.

A Fuze Profile további funkciókkal is rendelkezik, a mozgás mindkét irányban természetesen 16 bites, az 5 szín vizont csak 5 csatornát igényel, így a 10-es csatorna segítségével állíthatjuk a színhőmérsékletet 2400–8500 Kelvin között. Ha ez a csatorna aktív,

akkor a kimenetet már nem tudjuk a színes csatornák segítségével tovább módosítani! A 11-es csatorna a color wheel nevet kapta a gépkönyvben, ezzel főleg előzőleg eltárolt, gyári színajánlatokat hívhatunk le, amelyek a klasszikus LEE színszámokra hivatkoznak. 12-től 17-ig a gobó és prizma szekció vezérlése kapott helyet, majd ezután találjuk a fókusz és a zoomot, ismét 16 bittel, ami így kellően finoman vezérelhető és amivel a fénykör szépen mosható. A 22-es shutter/strobe funkcióra túl gyakran nem lesz szükségünk, de találtunk egészen használható makrókat ezen a csatornán is.

Utána a dimmer vezérlés jön a sorban, helyesen két csatornát foglalva, ami logikailag a mozgás és a színvezérlés környékén talán jobb helyen lenne, de ha eszközként van feltelepítve az Elation, akkor a sorrendiségnek nincsen túlzott jelentősége. A menüben több szabályozási görbe közül választhatunk, ahogy ez mostanában el is várható, úgyhogy biztosan talál minden felhasználó kedvére valót. A következő csatornák az animációs tárcsa, az írisz és a kések vezérlését biztosítják, amit a mindent felülbírálló kontroll csatorna zár le. Abban az esetben, ha CMV emulált vezérlést választunk, a szükséges csatornák száma 36-ra csökken, de kiterjesztett módban ez 59-re növekszik.

A függőlegestől eltérő telepítése tilos, de ez színházi használatnál többnyire nem okoz gondot. A bekapcsoláskori tesztkör viszonylag gyors és halk. A gyárilag mellékelt üveggobó készlet többsége hasznos, jól használhatónak tűnik. Studio módban a katalógus szerint 20% fényerőről kell lemondanunk, de ezt szemmel kevesebbnek ítéltük, és ahogy korábban említettem, ezen akár előadás közben is változtathatunk.

Mindent összegezve, a teszt végén ezt az eszközt jó színvonalúnak ítéltük. A pozitív véleményt erősíti, hogy a vele szinte azonos, kézi állítású „testvérrel” együtt is lehetne használni a jövőben, ezzel pedig exponenciálisan nőnének a felhasználási lehetőségek. További nagy előnye ennek a reflektornak, hogy a kapott szolgáltatásmennyiséghez képest kedvező árral rendelkezik. A forgalmazótól megtudtam, hogy már van olyan hazai színház, amelyik vásárolt ilyen terméket, így ők már rendelkeznek a mindennapi használat során nyert tapasztalatokkal is. A Fuze Profile közepes, főként prózai előadásokat játszó színházak hasznos eszköze lehet, akár önmagában akár halogén lámpaparkkal együtt telepítve.

Csak e cikk megírása közben vettem észre, hogy a Fuze termékcsaládnak van egy kimondottan színházaknak ajánlott változata is. Ez a katalógus-adatok szerint nagyobb fényerővel és jobb színvisszaadással rendelkezik.

Simon Ottó

Világhírű díva koncertjén az MVM Dome-ban

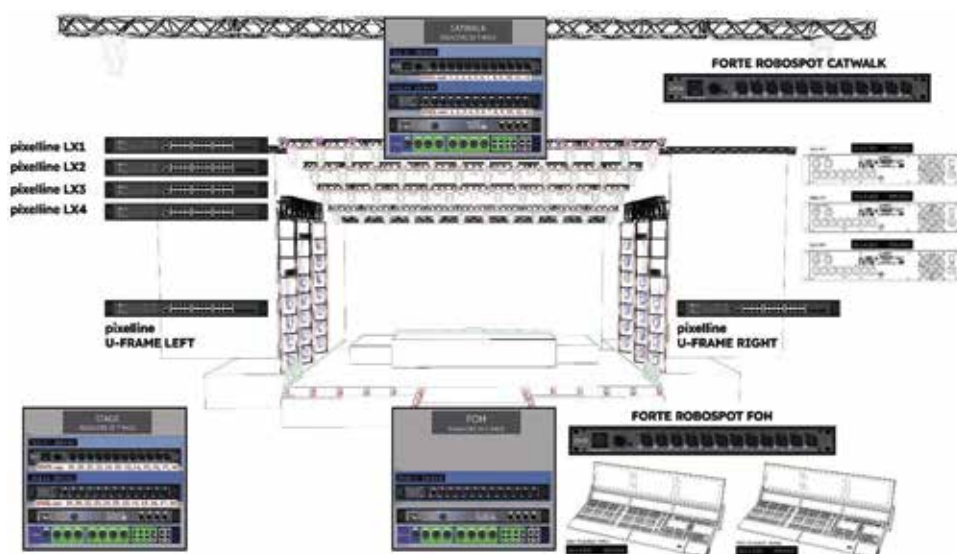
Ismét volt szerencsém egy olyan produkcióban dolgozni, ahol a fellépő valódi világsztár volt, és a közönség (és én is) tényleg abszolút professzionális showt láthatott! Természetesen a világítástechnikai vonzatai miatt írok róla, de persze szó esik néhány további érdekességről is.

Jennifer Lopez július 20-án érkezett első magyarországi koncertjére az MVM Dome arénába. A nyáron futó koncertturné egyik állomása volt Budapest, és mivel a világításvezérléshez MA Lighting pultokat

Fotók: Kiss Péter Pépe

Dolgozik az építő csapat

Világításvezérlési rendszerrajz

használnak, itt is ezt kérték. Ezen keresztül, a Light-Positive felkérésére mint MA-szakértő kerültem be a produkció lebonyolításába. Noha a koncert felépítése és lebonyolítása két nap alatt zajlott le a helyszínen, az előkészítő munkák, egyeztetések már jóval koráb-

ban megindultak. Én körülbelül a folyamat közepén, egy hónappal a koncert előtt csöppentem bele.

Amikor bekapcsolódtam, már lefutottak az előzetes egyeztetések, kialakult a végleges eszközpark, megvolt minden lámpatípus. Mivel ez egy utazó turné, minden állomáson ugyanazt az élményt, látványvilágot kell megjeleníteni. Ehhez kell illeszkednie az adott helyszín technikai szolgáltatójának. Természetesen pontosan leegyeztetik, hogy az eredeti tervekben szereplő típusok milyen eszközökkel válthatók ki. A rajzok és modellek rendelkezésre álltak, sőt már frissítve voltak ezekre a típusokra. Az én feladatom ebben a szakaszban az volt, hogy az eszközöket felüssem a pultra, a megadott azonosítókkal és címekkel.

(Apró érdekesség: az egyeztetések korai szakaszában még nem volt biztos, hogy a berendelt MA3 pultokon melyik szoftverváltozatot fogják használni; felmerült, hogy a korábbi 2-es szoftverrel futnak. Mivel megvan a lehetőség, hogy a 2-es szoftverben elkészített show adatait konvertáljuk a 3-as szoftverhez, így én a 2-es szoftverben csináltam meg minden beállítást, mert így mindkét változat rendelkezésre áll. Később persze tisztázódott, hogy a legújabb 3-as verziót fogják használni, amelynek a verziószáma egyébként, csak hogy tényleg zavaros legyen a kép: 2.2.5.2.)

Koncert közben: mindenki mobiltelefonozik!

Szintén az előkészítő munka része volt a vezérlési rendszer elemeinek beállítása, a hálózat IP-címeinek tervezése, a kimenetek kiosztása. A rajzokba beleírogattuk az egyes eszközök paramétereit, illetve ezeket táblázatokban is feltüntettük. Ide tartozik a teljes rendszer vezérlési kapacitásának tervezése is: az adott eszközpark milyen paraméter-számot igényel, és ehhez milyen meghajtóegységeket kell biztosítani.

Az MA-rendszer nem DMX-esatornákban, hanem vezérlendő paraméterekben számolja a szükséges számítási kapacitást, az itt összerakott eszközparknak kicsivel több, mint húszezer paraméterét kellett kiszorgálni. Ha ezt a régebbi MA2 rendszerben kell összerakni, akkor elég sok meghajtóprocesszorra lenne szükség, az új MA3-rendszerben már elég egy kiegészítő PU beillesztése is.

Elég nagyszámú DMX-vonalat kellett kiszorgálni, a robot fejgépekkel együtt 54 különálló vonalra terült szét a paraméter-rengeteg. A teljes rendszert sACN protokoll felhasználásával szolgáltuk ki, de nem minden vonalat kellett fizikai DMX-kijáratra alakítani: a tartókon elhelyezett LED-barok közvetlenül Ethernet kapcsolaton keresztül kaptak vezérlést, így ezekre nem csak DMX-kezdőcímetek, hanem IP-címeket is ki kellett osztani. (Minden pixelenkénti vezérlésre volt beállítva.)

A dokumentáció lezárásával, a rajzok előkészítésével és a show file-ok feltöltésével az előkészítő munka lezárult, pihenhattunk. Én például ekkor mentem el a családi nyaralásra.

A vasárnap esti koncert fizikai megvalósítása szombaton hajnalban kezdődött az MVM Dome-ban, a teherautók kipakolásával. Hosszú építési folyamat vette kezdetét, igen sok emberi erőforrás felhasználásával. Dél körül érkeztem a helyszínre, és megkezdtem a vezérlési rendszer összeépítését. Ekkorra már a lámpák jó része a helyére került, és le is tesztelték őket a srácok.

(Több ponton is voltak információ-áramlási fennakadások, megrendelői oldalról is, a produkció részéről is, illetve a köztes állomásokon is – ez általános jelenség ebben az iparágban. Engem itt az a kérdéskör érintett, hogy a nézőtér közepén kialakított vezérlőálláson belül pontosan hol épüljön fel a világításvezérlés. Elég nagy pultokról van szó, összekábelezés után már kifejezetten nehéz odébb telepíteni. Egy rövid ideig három különböző információ is felmerült, attól függően, hogy éppen ki járt felénk. A rajzon szereplő helyre egyszerűen fizikailag nem fértünk volna el. Végül a produkciós manager döntött: maradhattunk az eredetileg kiépített helyen.)

Amint kiépült a vezérlőállás és a színpadi végpontok közötti kapcsolat, elkezdtem átvinni a vezérlést és végigellenőrizni, hogy minden a tervek szerinti módon működjön. Ahhoz képest, hogy

Terhelés-teszt, minden fehérén világít

Robotlámpa-kezelőegységek a színpad alatt

Robotlámpa kamerával szerelve

Tesztfelület a pulton

Robot fejegépek szinkalibrációja

Elindulnak a ködgépeink

Fő- és tartalék fénypult

A szerző a koncert kezdete előtt

szító berendezések és a színpadra kerülő lámpák telepítése. Közben, este hat körül, megérkezett a produkció részéről Dan, a világosító srác. Hozott magával egy frissített verziót, és elkezdtek a mi adatainkkal, lámpatípusainkkal még tovább frissíteni, hogy elérhessük azt az állapotot, amikor végre ő tud mindent vezérelni. Némi küzdelem után ez sikerült, végre elkezdődhetett a show előkészítése.

(Ez a produkció nagyon szoros időbeosztással, szinte két-három naponta áll színpadra Európa különböző pontjain, és száz fő feletti létszámú stábbal utazik: komoly logisztika áll amögött, hogy ilyen magas színvonalon megvalósulhasson. Két világosító utazik, de eltérő időbeosztásban: Dan

az előkészítést és a korrekciókat csinálja meg, egy nappal a koncert előtt. A koncert napján jön Paul, ő bonyolítja le az adott estén a produkciót.)

Meglehetősen unalmas rész következett: Dan hajnalig állította az egyes lámpacsoportok pozícióit, módosította a palettákat. Kipróbálta a szinkronvezérlést is: a saját laptopjáról játszott be számokat, amivel tesztelte az SMPTE szinkront, így egy kicsit előzetesen is „belenézhattunk” a másnapi koncertbe. Hajnalban végzett, és már indult is tovább a következő helyszínre.

Másnap, a koncert napján (vagyis nekünk aznap) megérkezett a teljes stáb, elkezdődött a felkészülés először a délutáni próbára, majd az esti koncertre. Megérkezett Paul, a világosító,

mennyi eszköz, végpont és kábel került a rendszerbe, alig volt hiba, kitűnően dolgozott a stáb! A rendszer tesztelésére a korábban előkészített, a rajzok szerint készült show file-t használtam, noha a produkció előző este elküldte a koncertre előkészített file-t. Gyorsabb is volt a saját logikám szerint összerakott anyagot használni, és mint kiderült, pontosabb is volt az eszköztípusokat tekintve. Pedig mi is küzdöttünk a helyszínen a lámpatípusokkal, mert még az MA oldalán megtalálható „gyári” verziók sem működtek feltétlenül jól. (Rengeteg azonos nevű, azonos esatornakiosztású eszköz van fent, és előfordul, hogy egy másik gyártó hasonló/azonos eszközének a konfigurálása sikerül jobban, azzal működik megfelelően az adott lámpa.)

Miután sikerült a rendelkezésre álló eszközöket megfelelően vezérelni, elkezdődhetett a kiegészítő

A vezérlőállás, még építés alatt

A pult zárolt képernyőjén is megjelenik a show logója

és egyből belecsaptunk. Elkezdte átnézni, mit is hagyott neki Dan, illetve előkerültek további eszközök is: a színpadi díszletként funkcionáló, gurítható lépcsőkhöz ASTERA csövek (24 db), ezeket előbb tölteni, majd telepíteni kellett. Gyorsan faksztottunk neki egy új DMX-vonalat is.

A próba előtt a feiggépesek eligazítása is megtörtént. Külön cikket is szánhatnánk a feiggépezésnek, most megpróbálom röviden összefoglalni ezt a fajta megoldást. A produkció az eredeti kiírásban öt feiggépet igényelt, ezek mind távolról irányítható robotlámpa feiggépek. Később ezt a helyszín adottságai miatt felbővítették hét gépre, de úgy, hogy elegendő öt vezérlő/feiggépes, mert a front gépek mehetnek párosával. A ROBE megoldását alkalmazták: RoboSpot kezelők települtek a színpad alá és FORTE FS lámpák kerültek három különböző hídra. Ezekre teljesen különálló DMX-vonalakat és külön vezérlőhálózatot kellett kialakítani. Ebben a produkcióban úgy vannak konfigurálva, hogy a kezelőegységekről csak a pozíciót és a fényerőt kapják, az összes többi paramétert a fénypult küldi (illetve be van állítva, hogy a fényerőt a pult is tudja tiltani). Így egyrészt a show szerves része a feiggépek paramétereinek kezelése, például színezése, másrészt a pozíciók a lámpákra szerelt kamerákon keresztül pontosan követhetők az adott lámpa szemszögéből.

Az eligazítás persze rém egyszerű volt: minden gépnek Jennifer a célpontja, egyetlen szám lesz, ahol a gitárosokra is át kell állni néhány gépnek, de ezt Paul majd mondja az intercomon keresztül. (Azt hiszem, senkit nem ért meglepetés.)

Érdekes megoldás volt a feiggépek színkezelése: az esti beállítás során Dan azt kérte, hogy az összes gépet irányítsák rá, és a pultnál ülve egy spektrométer segítségével összehangolta a gépek

színhőmérsékletét, majd letárolta egy palettára. Innentől minden gép teljesen egyformán világított, azokban a számokban is, ahol például magenta színre voltak húzva. Egyébként a FORTE géptípusnál minimális eltérések voltak, de fémhalogén izzós gépeknél ez sokkal gyengébb szokott lenni.

A koncert előtt még futottunk egy számomra meglepően hosszú kört a helyi nézőtéri világítás vezérlésének témakörében: Dan előző nap mondta, nem akarja külön vezérelni, elég, ha rádióon oda-szólunk, hogy az épületfelügyelet kivegye és beadja. Paul szerint jobb lenne, ha mégis lent, nálunk lenne, mert gyorsabb. Több megoldás is felmerült: lehoznak egy külön pultot (nem jó, egyszerűen nem fér már el egy újabb pult), felütjük az egészet a show alá, vagy távvezéreljük a fenti pultot. Kiderült, hogy a ház világítása egy MA2 rendszeren keresztül kap vezérlést, és az is, hogy 952 különálló címen, 6 DMX-vonalon területnek szét a gépek. Ezt biztosan nem kezdjük el felütögetni, egyszerűen kifogytunk az időből. Megpróbálkoztunk a közvetlen távirányítással: egy csatornát felteszünk az MA3 rendszerbe, és ezt küldjük át az MA2 pultra. Sajnos többszörösen bealakadtunk az IP-cím kiosztás problémába (illetve egy félreértés miatt nem is jó kábelben próbálkoztunk). Végül a laptopomat leválasztottuk az MA3 rendszerről, és közvetlenül kapcsolódtam a fenti MA2 pultra, így tudtam a laptopról húzni a nézőteret. (Amúgy is óriási rutinra tettem már szert nézőtér-húzótagból...)

Nem tartozik szorosan a világításhoz, de érdekes volt a belépési jogosultságok kezelése. Átlagos helyeken megszokhattuk, hogy valamilyen karszalaggal különböztetik meg a dolgozók tartózkodási jogosultságát, akár időben, akár térben. Itt külön karszalag volt az építő-bontó stábnak (sárga), azoknak akik a próba megkezdéséig maradhatnak (narancs), és külön akik a koncert alatt üzemeltetnek (zöld). Ezen túl AAA jelzésű, minden területre érvényes PASS volt a közvetlen stáb tagjain. A művészről közelébe természetesen csak a legutóbbival lehetett bejutni.

A koncerten már kifejezetten kevés dolgom volt: az egész show SMPTE timecode alatt futott, Paul is alig-alig nyúlt bele. Én a rendszerfelügyeletet láttam el a második, backup pultról, de csak egyszer kellett egy izzót újraindítanom az egyik POINTE lámpában.

Mondhatnám, hogy eseménytelenül telt a koncert, de éppen maga az esemény volt igazán izgalmas: hihetetlenül profin felépített, precízen végrehajtott show futott a színpadon. A még éppen „csak” 55 éves Jennifer elképesztő energiával tölta, végig élőben énekelt és még élőben táncolta végig a majd kétórás koncertet. Óriási élmény volt!

A táblázatban összeszedtem néhány adatot a lámpákról, pultokról, vonalakról, de ezek gyakorlatilag bármilyen nagyobb rendezvényt biztonsággal kiszolgálhatnának, nem adják vissza azt a tüzet és energiát, amit Jennifer Lopez tett az estébe. Óriási öröm és megtiszteltetés volt ebben a produkcióban dolgozni, és nagy köszönettel tartozom a teljes stábnak, mert nélkülük csak pislognék ki a fejemből és mindhiába nyomogathatnám a gombokat!

Kiss Péter Pepe

Eszköztípus	Pozíció	db	Megjegyzés
ROBE iFORTE FS	hidakon	7	feiggépezés
ROBE FORTE	hidakon, színpadon	56	
ACME PixelLine IP	hidakon, létrákon	148	68ch mód
IP-Strobe 1000	hidakon	34	44 ch mód
ROBE MEGAPOINTE	létrákon, színpadon	35	
ACME Pulsar s2	színpadon	18	kifutón körbe
Chauvet PixelBAR	színpadon	13	84 ch mód
Chauvet StrikeArray 2c	hidakon	12	nézőtér sokkoló
ASTERA AX1 Tube	színpadon	24	lépcsőbe építve
	összesen:	347	
MDG ATMe hazer	színpadon	2	
Look Unique hazer	színpadon, FOH-ban	4	
StairVille FAN	színpadon	6	
			20617 paraméter
GrandMA 3 FULLSIZE	FOH-ban	2	
MA3 PU	FOH-ban	2	

Swisson XMT-450 – A megbízható DMX-teszter új köntösben ..

Az XMT-450 a DMX és RDM protokollok diagnosztizálására készült. A főbb funkciók közé tartozik a DMX-jel küldés és fogadás, RDM-eszközök felismerése és konfigurálása, időzítés-elemzés, vibráláskeresés, kábeltesztelés, valamint menthető felhasználói profilok kezelése.

A készülék színes, napfényben is jól látható IPS kijelzővel, USB-C csatlakozóval és nagy kapacitású Li-ion akkumulátorral rendelkezik. Kétféle csomagban érhető el: a BASIC-Set alap kiegészítőket tartalmaz, míg a PRO-Set egy prémium Dirty Rigger övtáskát is mellékel. Folyamatos firmware frissítésekkel támogatott, így hosszú távon is biztos megoldást nyújt installációkhoz, karbantartáshoz és rendezvénytechnikai ellenőrzésekhez.

Az XMT-450 ideális választás technikusoknak, akik gyors és megbízható DMX/RDM tesztelésre keresnek modern, strapabíró eszközt – hálózati protokollok nélkül. A Swisson ezzel a modellel hatékonyan egyensúlyoz a funkcionalitás, ár és használhatóság hármában.

További információ:
www.lisys-project.hu

A Chauvet Professional újdonságai

A Chauvet Professional három új eszközzel bővítette portfólióját: a Maverick Force X Spot, a Maverick Force X Profile és a Maverick Storm 3 Profile modellekkel. Az újdonságok közös technológiai alapra épülnek: 18:1 zoomtartomány, CMY színkeverés, CRI/CTB szűrők, forgó és statikus gobók, froszt, írisz, ötoldalú prizma, valamint kompatibilitás DMX, RDM, Art-Net, SACN és W-DMX protokollokkal.

Maverick Force X Spot

Maverick Force X Profile

Maverick Storm 3 Profile

Force X Spot: Kompakt, gyors spotlámpa, 17 325 lumen fényárammal és kiváló optikai homogenitással (3,5°–57,7° zoom). Ideális kisebb helyekre, mozgó díszletekre.

Force X Profile: A Spot testvérmodellje, de négypengés maszkolórendszerrel. Fényárama 18 963 lumen, a precíziós fényformálás miatt kiváló színházi és tévés alkalmazásokhoz.

Storm 3 Profile: Kültéri felhasználásra tervezett, IP65 védelemmel és SunShield optikai védelemmel. Fényárama meghaladja a 30 000 lument, CMY + CTO színkeveréssel, precíz shutter rendszerrel. A három modell egy technológiai platformra épül, de eltérő karaktert képvisel: gyorsaság, precizitás és kültéri robusztusság formájában. A Chauvet ezzel is demonstrálja elkötelezettségét a rugalmas, jövőbiztos világítási megoldások iránt.

Meyer Sound GEN-1

Az aktív Meyer Sound hangsugárzók beépítve tartalmaznak minden, a gyártó által programozott, a felhasználó által nem módosítható jelfeldolgozási képességet a megbízhatóság, a tökéletes szonikus teljesítmény és a világon található összes azonos típusú hangsugárzó koherenciája érdekében. A felhasználó által igényelt beavatkozásokat a külső Meyer Sound Galaxy 408 és 816 processzorokon lehetett elvégezni. Eddig! A GEN-1 betűszó nem mást takar, mint a Galileo Extended Network első megvalósulását. Ez egy olyan, hangsugárzóba illeszthető bemeneti kártya, amely tartalmazza egy Galaxy processzor teljes csatornafeldolgozási képességét. Így már a jelfeldolgozásnak sem kell

szükségszerűen központosítottnak lennie, a felhasználó választhatja meg a preferenciáit. Újdonság, hogy a GEN-1 immár nem csak Milan tanúsított AVB kapcsolattal rendelkezik, hanem AES67 formátumban is fogad audio adatfolyamot. A GEN-1 elsőként a Hollywoodban most nagyot menő Meyer Sound ASTRYA mozi- és posztprodukciós hangsugárzási rendszerben debütált, és az alábbi útiterv alapján hamarosan a meglévő szériáknál is elérhetővé válik...

Meyer Sound NEBRA 2

Hamarosan érkezik a Meyer Sound Nebra kapcsolatmenedzser és telemetriai szoftver új verziója. A verziószám ugrás nem véletlen, hatalmas újítás érkezik ezzel: a Meyer Sound Galaxy processzorok (és a GEN kártyák) teljeskörű integrációja! A felhasználók évtizedek óta a Meyer Sound COMPASS szoftvert

A COMPASS újabb funkciókat és hibajavításokat már nem fog kapni, minden újdonság a Nebra 2-be érkezik már. Érdekes tehát minden COMPASS felhasználónak ismerkednie az új szoftver felülettel, mert előbb-utóbb már csak abban lehet (és érdemes) dolgozni!

További információ:
www.chromasound.hu

A Nebra jól ismert felületén immár egy jellemző Galaxy felület

A színházak várható jövője

Már ott tartottam, hogy megírom a tartalomjegyzékek tartalomjegyzékét,¹ amikor a főszerkesztő asszony írt néhány kedves sort, aminek nem tudtam ellenállni. Így született meg az alábbi cikkem, amely arról szól, mi is várható a színházaknál jövőre. Miután a „várhatóság” rendkívül gazdag jelentésárnyalattal bír; terjedelmi korlátok miatt a várhatóságot a szigorúan nem szakmai platformra leszünk kénytelenek leszűkíteni.

Módszertan

A klasszikus marketing érintettség-elmélete szerint járunk el akkor, amikor a színház érintettjei szerint igyekszünk a megértést és az ellensúlyokat használatba venni. Az érintettek két fő csoportját különböztetjük meg: külső és belső érintetteket. Ez utóbbiak közé tartoznak az alkalmazottak, vendégművészek stb. A külsők közé soroljuk a vevőket (nézők, bérlők, szponzorok), szállítókat (díszlet- és jelmezgyártók, rezsi), az államot és az önkormányzatot. Az érintettek megismerése után már készek leszünk a színház fő stratégiájának kidolgozására, bevezetésére és alkalmazására.

A várható trend ellensúlyozására az előrelátás és az időbeliség vehető igénybe, ha az előző években sikerül szert tennünk olyan forrásokra, amelyek az adott évben felhasználhatók.

A finanszírozás várható trendje

Miután nem várható, hogy a jövő évben a nemzetgazdaság szabad forrásai növekednek, ezért a színház vezetésének azzal kell számolnia, hogy a fenntartó legalább annyival fogja csökkenteni a támogatását, mint amennyi a költségvetési törvényben szerepel. Csak ritkán fordulhat elő, hogy a fenntartói támogatás az előző évhez képest növekszik vagy változatlan marad. A csökkenő vagy változatlan támogatás ellensúlyozására más bevételi forrás vagy kiadási megtakarítás vonható költségvetési akcióba.

Fogyasztók

A színház fogyasztói a nézők, akik pénzükért cserébe élményt kapnak a színháztól. A színház feladata, hogy növelje a nézőktől származó jegybevételt oly mértékben, hogy az ellensúlyozza a kieső állami/önkormányzati támogatást. A jegybevétel növelésének lehetséges módszerei:

- ▶ jegyár tiszta emelése,
- ▶ átlagos jegyárak növelése,
- ▶ férőhelyek számának növelése,
- ▶ kihasználás növelésének emelése,
- ▶ előadások számának növelése.

A figyelmes olvasó már most észreveheti, hogy az előző felsorolásban a fedezetszámítás egyes elemeiről van szó. A jegyárak tiszta emelése nem könnyű feladat; gondoljunk arra, hogy a jegyáremelésre éppen a forráshiány miatt van szükség. A tiszta emelés esetében nem a jegyárstruktúrárt változtatjuk meg, hanem különféle marketing eszközökkel törekszünk az átlag helyárak megváltoztatására. A jegyárnövelés többi módszere a nézőszám növelésén keresztül igyekszik a jegybevétel növelésére.²

A bérlétezés haszna, hogy a jegybevételhez azonnal hozzájutunk, cserébe a nézők különféle kedvezményeket kapnak: árcsökkentést, elővételi lehetőséget, a színészek részvételével adott különféle kommunikációs lehetőségeket.

Egyéb bevételek

A jegyvételnél kisebb mértékű, de hangulatjavító szakterület az egyéb bevételek növelése. Gondoljunk arra, hogy a színházak bérbeadása, az autók köl-

csönzése, a színházi rekvizitek hasznosítása, ha nem is jelent súlyos bevétel-növekedést, de tapasztalataink szerint az azonos bevételecsökkenés nagyobb hatása a kiadáscsökkenésnél.

Több mint 30 évvel ezelőtt sikerült meggyőzni az Operaház igazgatóságát, hogy adjuk bérbe az Andrassy úti épület páholyait. A legmagasabb árú 1. emeleti középpáholyok teljes ára egy évadra 1 millió forint volt, ami kényelmesen elegendő volt a korábbi jegybevételhez képest. Hasonlóan jelentős bevételt hozott az Operának az Operabál, a Szilveszteri bál, a Nyári Opera és Balett-fesztivál. Tartós bevételre a nézőtéri- és művészbúfék bérbeadásával tettünk szert.

Szponzoráció

Megfelelő marketing módszerekkel elérhetjük, hogy a szponzor, megőrizve korábbi támogatási kedvét, sőt kihasználva pénzügyi helyzetünket, újabb egyedi szponzorációs akciókat indítson be. Operaházi 12 évem alatt többször is előfordult, hogy pénzügyileg eredményes, kultúrában elkötelezett minőségi cégek személyi szponzorációt ajánlottak fel. Nem szabad szemérmesnek lenni a szponzoráció erősítése érdekében, minden lehetőséget ki kell használnunk. „Sok kicsi sokra megy” – bízva abban, hogy több szponzor több támogatást eredményezhet.

Közösségi támogatás

A közösségi színházak³ legfontosabb támogatási forrása a közösségi támogatás. Csak néhány közösségi színház esetében tapasztalhatjuk, hogy a jegybevétel magasabb a támogatásnál. Ugyanakkor tudatában kell lenni annak a költségvetési alapvetésnek, hogy az államnak mint fenntartónak felelősséggel kell bírnia saját színházai magas színvonalú működéséért.

Kiadások csökkentése

Pályafutásom első 32 éve alatt sohasem gondoltam volna, hogy eljön az idő, amikor csökkenteni kell kiadásainkat a továbbélés érdekében. A legegyszerűbb megoldáshoz nyúltunk: a bércsökkentéshez, annak is önkéntes formájához. Csak egy dolgozónk nem vállalta a munkaszerződés módosítását, a többiek, ha nem is lázas örömmel, de a színház érdekében – meghatározott időtartamra – vállalták a bér csökkenését.

A bér utáni legjelentősebb kiadáscsökkentés az új bemutatók számának csökkentése. Nem szabad ugyanakkor elfeledkeznünk arról,⁴ hogy az egyszeri kiadások mellett az előadásonkénti kiadásokat is meg kell térítenünk.

Outsourcing

Mielőtt elkezdenénk az Új Marketing Stratégia elkészítését, elkerülhetetlennek tartjuk, hogy külső vagy belső munkatársakkal felmérjük, milyen feladatokat végezzünk a jövőben a minőség és az eredményesség érdekében.⁵ Amennyiben szükséges a munkatársak létszámának csökkentése, úgy törekedjünk arra, hogy segítsük távozó kollégáinknak elhelyezkedni, és fontos megkérni őket a tapasztalataik javunkra történő hasznosítására.

Versenyitársak

Mielőtt elkezdenénk az Új Marketing Stratégia elkészítését, elengedhetetlennek tartjuk, hogy felmérjük versenyitársaink piaci és működési helyzetét. A felmérésben ugyanazon elemeket tartjuk megismerendőknek, illetve értékelendőnek. A kölcsönös érdeklődés a partneri együttműködéssel karöltve segíthet a finanszírozási nehézségek megoldásában.

Belső marketing

Írásom első részében már említettem a belső marketing⁶ fontosságát. Színházban ez felettébb fontos, hisz a színészek esténként testükkel-lelkükkel játszanak, ezért a színház vezetésének minden belső marketing eszközt igénybe kell vennie azért, hogy a legjobb hangulatban vehessenek részt a közös munkában. A belső marketinghez elsősorban nem pénzre van szükség, hanem arra, hogy a vezetés folyamatosan éreztesse a művészek érzékenységet, fontosságát és tehetségét.

Érdekeltség

A belső marketing egyik legfontosabb módszere a saját dolgozóink érdekelt-ségbe vonása. Jól ismert az anyagi és erkölcsi érdekeltségek meghatározott időre való alkalmazása. Az anyagi érdekelttség különösen fontos és hasznos a jegybevétel és egyéb bevételek megtartása, illetve növelése szempontjából. Ugyanakkor a kiadások csökkentése és megtartása is elősegítheti a költségvetés és/vagy az üzleti terv megvalósítását.⁷

Együttműködés

Szinte valamennyi színházigazgatói pályázat kiírásában szerepel az együttműködési kötelezettség és javaslat. Nem csupán a pályázat kötelező eleme, de olyan gazdálkodási módszer is, amely segíthet a bevétel-növelésben és kiadás-csökkentésben egyaránt. A kooperáció lehetőségei szinte korlátlanok: a közös produkciók, marketing akciók, motivációk és érdekeltség mindegyike szerepet játszik az Új Marketing Stratégia kialakításában és elfogadtatásában.⁸

Új Marketing Stratégia – alapelvek

- ▶ A színházak közösségi támogatása változatlan vagy csökkenő lesz a központi támogatás várható csökkenése miatt.
- ▶ A színházaknak minden lehetőséget meg kell ragadnia a csökkenés ellensúlyozása érdekében.
- ▶ A támogatás finanszírozása elsősorban a jegybevétel növelésének köszönhető.
- ▶ Megfelelő módszerek segítségével a szponzoráció és az egyéb bevételek növelése várható.
- ▶ A támogatás csökkenése a kiadások csökkentésével is ellensúlyozható.
- ▶ A fenti bevételi és kiadási akciókhoz az alábbi módszerek alkalmazhatók: outsourcing, versenyitársak, együttműködés, belső marketing.

Tervszerűség és fenntarthatóság

A fenti módszerek és irányelvek birtokában szert tehetünk arra a tervszerűsége, amely lehetőséget adhat arra, hogy ha módosítva is, de teljesíteni tudjuk költségvetésünket és üzleti tervünket. Valamennyi módszer értékes és gazdag hagyományú, és mindenki lehetőséget kap, hogy a szakszerűség és a büszkeség együtt dolgozzon a magyar színház jövőjéért.⁹

Utóirat

A stílus maga az ember – mondja a francia közmondás, és ezt a szerző is gazdagon bizonyíthatja. Vonatkozik ez a közgazdasági szakirodalomra is, amelynek egyre nagyobb szüksége van nemcsak látványos piaci megújulás-

ra, hanem arra is, hogy a színházgazdaság mind tartalmában, mind formában megújuljon. Az egyik oldalon a digitális módszertan, a másik oldalon a mesterséges intelligencia egyre erősebb és finomabb kooperációja radikális változásokat fognak hozni a színművészet finanszírozásában és modern marketingjében.

dr. Venczel Sándor

stratégiai tanácsadó

¹ A Színpadban megjelent cikkeim tervezett összefoglalója.

² Ne feledjük, hogy a jegybevétel növelése és a kiadások csökkentése mellett az időelhatárolás is a lényeges finanszírozás módszerek közé tartozik.

³ Közösségi színháznak tekintem az állami és önkormányzati tulajdonban álló színházakat.

⁴ Gyakran elfelejtjük, hogy a jövőbeni kiadások meghaladhatják a jelenbeni egyszeri kiadásokat.

⁵ Lásd még a Színpad 2006/2. számában megjelent Outsourcing c. írást.

⁶ Lásd még a Páholypótszék c. könyv A másik marketing című fejezetét (Média+Print, Budapest, 1999)

⁷ Ismerünk olyan színházigazgatót, aki több napos földközi-tengeri útra hívta meg jól dolgozó munkatársait.

⁸ Lásd még a Páholypótszék c. kötet Együttműködés a színházak között fejezetét (Média+Print, Budapest, 1999)

⁹ Itt ragadom meg az alkalmat, hogy bevalljam: nem tettem különbséget a költségvetési intézmény és az üzleti terv között. Legyen ez a legnagyobb hibám.

Quick Punch

ASTERA

A színházak nehezebben kábelezhető helyei számára tökéletes választás. Akkumulátoros működéssel, CRMX alapú, DMX-es vezetéknélküli vezérléssel. Az Asterától megszokott RGBMA Titán LED chippel szerelt lámpatest.

Elérhető Demó eszközökért keressetek minket elérhetőségeinken!

Luminis Pro

1116 Budapest Építész u. 26.
Tel.: +36 1 371 1983
www.luminis.hu

Szenvedély és hivatás

2025. július 5-én nyílt meg Mohorán, a Tolnay Klári Emlékházban Jánoskúti Márta jelmeztervezőnek a szolnoki, vígszínházi és operai előadásokhoz köthető terveiből, rajzaiból, jelmezeiből összeállított kiállítása, melyet szakmai beszélgetés kísért az érdeklődők és a nagyközönség számára. A fél évszázadnyi alkotói munkából és tervezésből a magángyűjteményekben található és az eddig ritkán látott rajzok kerültek a közönség elé. A helyszín az éppen negyedszázados, gyönyörűen felújított emlékház és annak virágos kertje volt, ahol a látogatók újabb részleteket ismerhetnek meg a színes és karakterformáló jelmezek varázslójának műhelytitkaiból. Ezt szolgálja a kurátorok által megálmodott, ecsetekkel, festékekkel, ceruzákkal, grafikai vázlatokkal és könyvespolccal berendezett tervezőasztal-műterem enteriőr is, amely körül színlapok, plakátok, kellékek sokasága fogadja a közönséget. A megnyitón részt vett a művész családja, a Tolnay Klári Emlékházat és a kiállítást létrehozó Balla István bőrműves és az MMA ösztöndíjas Balla Bence Ferdinánd, a színházat, tervezést kedvelő, értő közönség és a szakmai együttműködők, támogatók, valamint a Vígszínház, az MMA és a Magyar Falu Program képviselői.

„A színházban az emberek tökéletességre vágnak, ezért minden apróság fontos lehet a jelmezeknél, akár még egy zsebkendő színe is” – mondta Jánoskúti Márta, és ezt az alaposágot tükrözi a kiállítás hangulata, tematikája is. Az enteriőrökbe rendezett tárlaton iparművészeti remek, jelmeztervek, grafikák, textilminták, az anyagkezelés kulisszatitkai sorakoznak, melyek a prózai színháztól a sokszínű zenés műfajokig, valamint filmes és televíziós munkák néhány

Fotó: TURNAI TÍMEA

Turnai Tímea és Jánoskúti Márta a kiállítás megnyitóján

kivételes pillanatát vetítik elé. A szavakon túl egy immerzív, belemerülő, elmerülő élményben lehet részünk, ahol az ötletek, rendkívüli tervezői megoldások tobzódásától a szenvedély, a hivatás, a tradíció, az alázat és a szorgalom legkülönfélébb megnyilvánulásait láthatjuk. „Az én munkám legfőbb anyaga az ember” – sokszor nyilatkozta ezt Márta, én hozzátenném, hogy az emberség, a megértő kommunikáció, a személyes-empatikus kötődés, a csapatmunkában való gondolkodás is kiemelt fontosságot kapott minden létrehozott pillanatában. A teltházas megnyitó ezen tisztelet jegyében jött létre.

A színpadra tervezett szakmai beszélgetésen szót ejtettünk a támogató családról, harmonikus, de izgalomban bővelkedő életéről, a mindig küzdeni tudásról, egy-egy jelmez születéséről, az anyagkezelés sajátosságairól, a nemzeti gyűjteményekbe került kiemelt jelmezeiről, rajzairól, és persze mindarról is, ami „A szenvedélyem a hivatásom” című, 2017-ben megjelent életmű-kötetből kimaradt.

Széchenyi István szavait idézem a színházi munka és a kiállítás ajánlójaként: „Egynek minden nehéz, soknak semmi sem lehetetlen.” A kiállítás október 1-ig látható.

Turnai Tímea

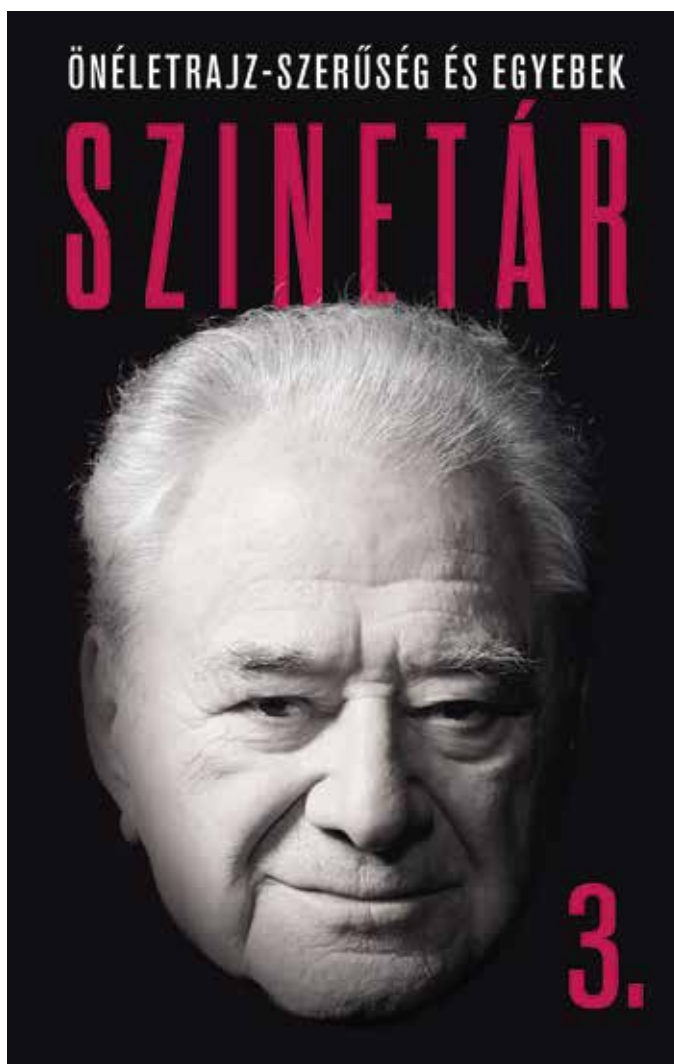
Szinetár 3.

Végéhez ért Szinetár Miklós önéletrajzi trilógiája, megjelent a harmadik rész is, elérkeztünk a máig. Az első két kötetről a *Szinpad* 2023/3., illetve 2024/2. számában olvashattak. Szinetár időközben betöltötte a kilencvenharmadik évét is, de fáradhatatlan energiával gyűjtötte össze ebben az utolsó önéletrajzi részben is az emlékeit, élményeit, és a tegnaphoz, tegnapelőtthöz kapcsolódó, nagyon is friss, mai gondolatait.

A hosszú, gazdag életutat nagyjából harminc évre bontó trilógia azért is remek olvasmány, mert noha Szinetár megtartja az események időrendjét, de a sztorikat, történeteket, folyamatokat izgalmas analógiákkal szövi át, melyeket a jelenből merít, vagy éppen fordítva. Ettől az olvasó az első oldaltól az utolsóig egy személyes beszélgetésben érzi magát, egy óriási tudással és tapasztalattal rendelkező, rendkívül érzékeny, ugyanakkor lebírhatatlan életszerelemmel teli művész tépelődéseit, vicceit, hol édes, hol keserű megfigyeléseit hallgatja. És szinte látja, ahogy Szinetár felhúzza a szemöldökét és kicsit hunyorít: ezt vedd komolyan, de annyira azért mégse...

Miről is szól ez a rendszerváltástól máig ívelő rész? Úszásról és finom ételekről, miniszterelnökökről és kultúrpolitikákról, nemzetközi televíziós fesztiválokról, háborúról és klímaváltozásról, az opera műfaja és az Operaház iránti soha nem múló szerelemről, családról és tanítványokról, mindenről, ami az előző kötetekből kimaradt és ami az azokban elmesélt időszakok után történt. A bevezető helyett Szinetár gyorsan összegyűjt olyan kis részleteket, amelyek a most tárgyalt korszak előtt történtek, de az előző két részbe nem kerültek bele, az 1970-es évekbeli taskenti filmfesztiváltól az 1980-as riói operalátogatásig, az észak-koreai szuper uszodától, amiben senki nem úszhatott, a dániai élő szexszínházig. Pikáns, erős, különleges pillanatokkal ajándékozza meg az olvasót már ez a felütés is.

Ami ezután következik, az már a közelmúltbeli és mai magyar kultúrpolitika által erősen meghatározott közeg. A rendszerváltás utáni évek, amikor Szinetár, kiszorulva a Magyar Televízióból, létrehozott egy filmes céget, és olyan sorozatokat hozott be az országba, mint a *Dallas*, vagy a *Csengetett, Mylord?* – habitusának köszönhetően minden rosszabb időszakban megtalálva a számára izgalmas kihívást és fejlődést kínáló lehetőségeket. Mesél az 1991-es kijevi látogatásáról, és persze vissza-visszatér a ma dúló ukrainai háborúhoz, az értelmetlen pusztításhoz, az erőpolitika egyre nagyobb teret elfoglaló jelenlétéhez.

A következő fejezet az Operettszínházról szól, ahol Szinetár 1993 és 1996 között volt igazgató; de elsősorban az operett és a musical műfajainak humoráról, aktualitásáról, remek művészekről és felejtethetetlen színházi pillanatokról. Majd az Operaházban töltött korszak következik, annak minden ellentmondásával. Szinetár sokat foglalkozik az opera jövőjével, szembeszállva a látványra és öncélú különlegességekre, mesterséges izgalmakra törő rendezői koncepciókkal. És azzal a kultúrpolitikai mentalitással is, amely a kultúrát mint „nem termelő ágazatot” leminősíti. Harcosan kiáll a művészet állami támogatása és a művészek társadalmi elismerése mellett, miközben olyan sztorikkal szórakoztatja el olvasóját, mint amikor egy bajor királyi herceg futva vitte utána a bőrdíjút...

A nagy mágus titka éppen ebben áll: végtelen humanizmussal nézni és láttatni az emberi világ szinpadát, karakteres véleményt formálva, de nem játszva el az igazság szájának szerepét.

Lépten-nyomon hangsúlyozza, hogy az emberi természet komplex, egy politikus sokszor szerepet játszik a nyilvánosság előtt, egy ideológiai szempontból elkötelezett művész pedig attól, hogy politikai szerepet vállal, még lehet kiváló alkotó. Nem az a fontos, hogy ki melyik oldalon áll, hanem a tehetség, a szakmai tudás és a színház iránti alázat.

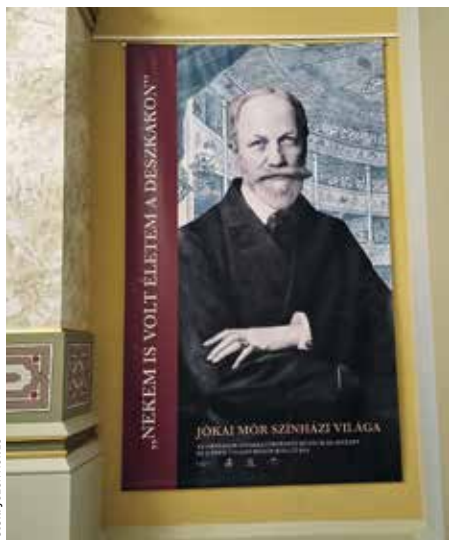
Szinetár kivételes személyiség és nagy hatású tanár. Ezt az olvasó is megtapasztalja, hiszen minden sorával tanít: az élet odaadó szeretetére, a művészi értékek feltétel nélküli tisztelésére, a pártoskodás pusztító következményeire és egyfajta belső szabadságra, derűre, ami annyira hiányzik a jelenből.

Köszönjük, Tanár úr!

Szinetár Miklós: Önéletrajz-szerűség és egyebek 3. Fapados kapitalizmus. Free Spirit Kiadó, 2025, 399 oldal

„Nekem is volt életem a deszkákon”

Jókai a Vigadóban

Fotók: Józsa Ágnes

Nem először. Itt volt ugyanis a nagy ünnepség az ötvenéves írói jubileum alkalmából 1894. január 4-én, amiről a korabeli sajtó így számolt be: „Páratlanul álló nagy ünnepet rendezett a magyar nemzet legnagyobb költőjének, Jókai Mór ötvenéves írói jubileuma alkalmából. 1894. január 5. és 6. napját választották az ünnepség napjává, este 8 órakor a Vigadó összes termében. 10 órakor a Magyar Királyi Operaházban Klotild hercegnő védeltsége alatt az egyetemi ifjuság által Jókai Mór tiszteletére megrendezett Opera-bál volt (...) a kormánytól, a közélet, a tudomány, a művészet embereitől, a magyar hölgyek képviselőitől a gyermekekig megjelent ott mindenki, aki tehette, hogy tanúja legyen annak a magasztos jelenetnek, midőn egy hálás nemzet a tisztelet s a szeretet minden jelei között nyújtja át nagy költőjének az elismerés díszkoszorúját... a közönség éljenzését félbeszakította Jókai megérkezése, hogy aztán harsogóan törjön ki.” (Jókai jubileuma, *Vasárnapi Ujság*, 1894. január 11.)

Születésének 200. évfordulója alkalmából az országgyűlés által kikiáltott 2025-ös Jókai-émlékév már nem sikerült ilyen fényesre. Voltak ugyan rendezvények, például az Óbudai Társaskörben Nyáry Krisztián kulturális standuppal, a tőle megszokott intimistás részletekkel (hogyan próbálta megakadályozni Petőfi Jókai házasságát, és hogyan állt ezért bosszút Petőfi halála után Liszt Ferenc segítségével; miért veszett össze Jókai és Liszt a cigányzene miatt, és hogyan írta meg ifj. Johann Strauss a *Cigánybárót* a *Szaffi* című novella alapján) idézte fel Jókai életét. A Magyar Nemzeti Múzeum Közgyűjteményi Központ a jeles évfordu-

ló alkalmából szabadon hozzáférhetővé tette tagintézményeinek – az Iparművészeti Múzeumnak, a Magyar Nemzeti Múzeumnak, a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumnak, a Magyar Természettudományi Múzeumnak, az Országos Széchényi Könyvtárnak, a Petőfi Irodalmi Múzeumnak és a Semmelweis Orvostörténeti Múzeumnak – az íróhoz kapcsolódó műtárgyait, válogatva a páratlan értékű Jókai-hagyatékából.

Bár Magyarországon és határon túl kétezer közterület viseli nevét – köztük több színház is –, de például a békéscsabai Jókai Színház repertoárján nem szerepel Jókai darab. A komáromi Jókai Színház az író tiszteletére az évforduló kapcsán azt a történetet dolgozta fel, amely Komáromban játszódik. Az *elátkozott család* 1858-ban jelent meg

először a *Pesti Napló*-ban, folytatásokban. Kilenc év telt el Világos óta, s kilenc év kellett még a kiegyezésig. A regény előszavában a szerző így fogalmaz: „Az élet poézis, nem az ideállét”, az „elátkozott család” maga az élet. A műből Varga Emese dramaturg és Telihay Péter rendező igazi színházi történetet varázsolt. Jó lenne, ha az előadást több magyarországi helyszínen is játszhatnák, de eddig nem volt érdeklődés iránta.

Jókai élete és életműve is több szálon kapcsolódott a színházi világhoz. Mindkét felesége színésznő volt. 23 évesen, 1848-ban vette feleségül a nála nyolc évvel idősebb Laborfalvi Rózát, a kor ünnepelt csillagát, majd annak halála után, 1899-ben a pályakezdő színésznőt, Nagy Bellát. Forradalmárként 1848-ban beszédet mondott a Nemzeti Színházban, és első sikereit is a hazaszeretetre buzdító történelmi tragédiáival aratta. Kokas Márton néven az 1850-es évektől színikritikákat írt. Kortársai olvasták, népszerű volt színpadon is, műveit sokszor kiadták, össztársadalmi ügy lett belőle: „Megmozdult az egész magyar társadalom, hogy legnagyobb poétáját ünnepelje, összerakta forintjait és filléreit a gazdag és szegény, hogy a nagy irodalmi vállalkozás, a százkötetes Jókai vállalkozás (a 100 kötetes díszkiadás) megszülethesen.” (*Pesti Napló*, 1904)

A hajdan állva ünnepelt költő most, a 200. születési évfordulója kapcsán – mintha büntetésben lenne – a Pesti Vigadó földszinti folyosójára, tárgyai bemutatása helyett pedig molinókra került. A molinók kevésbé alkalmasak a jó minőségű fotók visszaadására. A 19. század második felében üveglemezre készültek a fényképek, amelyeknek élessége vetekszik a legprofibb digitális kamerával készülttel. Itt ezt sajnos nem élvezhetjük.

A körülmények ellenére azonban az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet munkatársai

lelkiismeretes, alapos és tartalmi szempontból nagyon igényes kiállítási anyagot állítottak össze az írói és életútjának színházi vonatkozásaiból. Gazdag és szép a történeti képanyag, amelyen nemcsak a korabeli előadások és színészei, de a róluk megjelent kritikák is helyet kapnak. Végigkísérhetjük a színházi bemutatókat az elsőtől egészen a 20. század második feléig. Több előadás színpadképének és szereplőinek hite, ereje még a rossz minőségű anyagokon is átsugárzik. Külön egységet képviselnek az 1848-as forradalom napjainak képei, a Nemzeti Színház Jókai korában, Laborfalvi Róza és Nagy Bella alakításai. Majd a színlapok sora, a 19. század közepétől a 20. század végéig, gazdag válogatásban. Láthatjuk a korabeli előadások korabeli felvételeit, rajzait, pl. a *Dalma* c. előadásban Laborfalvi Rózát és Lendvai Mártont (Nemzeti Színház, 1853), Márkus Emiliát Moór Anna szerepében (Nemzeti Színház, 1892). Csupa érdekesség régi színész nagyjainkat szerepek pózában látni, többségüket Barabás Miklós rajzain. Természetesen a megfilmesítések sem maradhattak ki. A Magyarországon először forgatott filmadaptáció, *Az aranyember* Beregi Oszkárrel (1916, rendező: ifj. Uher Ödön), és a nagy Várkonyi-filmek, *A kőszívű ember fiai*, az *Egy magyar nábob* és a *Kárpáti Zoltán* képeit, valamint a Gertler Viktor rendezte 1962-es *Az aranyember*

felvételeit. A képekből, a kísérő szövegekből és idézetekből megismerhetjük nemcsak Jókai színházi világát, de az akkori színházi életet és annak szereplőit is.

(Kurátorok: Huber Beáta, Kiss Erika Zsuzsanna, Dr. Bodolay Géza, látványtervező: Fecsó Andrea)

Józsa Ágnes

Jókai Mór színpadi művei:

A zsidó fiú, 1843
Két gyám, 1946
A földönfutó, 1850
A hullá férje, 1851
Dalma, 1852
Manlius Sinister, 1853
Könyves Kálmán, 1955
Dózsa György, 1857
A szigetvári vértanúk, 1860
A murányi hölgy, 1860
Milton, 1876
Szép Mikhál, 1877
Hős Pálffy, 1879
Az arany ember, 1884
Fekete gyémántok, 1885
A bolondok grófja, 1887
Világszép leányok, 1888
Földön járó csillagok, 1890
Thespis kordéja, 1890
Az aradi hősnők, 1891
Gazdag szegények, 1893

4 The Power of Theatre Lies in People (ESZTER GÖTZ)

ÖRKÉNY THEATRE 20

5 Continuing with Courage. Interview with Máté Gáspár, the new director of the Örkény Theatre

THEATRE FESTIVAL

10 National Theatre Festival 2025

LISZT ACADEMY 150

11 Liszt Academy – A Source of Music for 150 Years. Nearly a century and a half in the service of harmony and education (GERGELY LAKATOS)

In 2025, Hungarian musical life will celebrate a milestone anniversary: 150 years since the founding of the Hungarian Royal Academy of Music, a defining institution in Hungarian musical life and the legal predecessor of today's Liszt Ferenc Academy of Music, better known as the Liszt Academy. Generations of musical giants grew up within its walls, many of whom went on to conquer not only concert halls but also theater stages.

THEATRE NEWS

15 News from the Hungarian Theatre Life

18 Farewell to set and costume designer Margit Bárdy (1929–2025) (GYÖRGY SZEGŐ)

OISTAT

20 Planning for the Future. OISTAT NOW 5.0 – International dialogue on the future of visual design and stage technology education

(FRUZSINA NAGY, JULI BALÁZS)

The OISTAT NOW conference series, organized by the Hungarian Center of OISTAT, examines current issues in theater visual design and stage technology, focusing on ideas and collaborations that will shape the future of the profession. On May 30, the 5th conference was held in the theater hall of the Jurányi House, entitled *Planning for the Future! – Training for Performing Arts Set Designers and Technicians at Home and Abroad*.

THEATRE HISTORY

22 Theater Ruins at the Budapest Images Conference (ILDIKÓ SIRATÓ DR)

24 "Executioner be clever" (LÁSZLÓ KADELKA)

Remembering set designer and stage designer József Bakó on the 50th anniversary of the performance of *The Tragedy of Man* at the Szeged Open Air Festival in 1965.

INTERNATIONAL THEATRE NEWS

26 Showlight 2025

26 Obsidian introduces the NXW compact lighting controller

27 PunQtum unveiled its two-channel intercom outdoor station

27 Brompton solution renews Rentex LED panels

27 Robe received a huge order for the LED conversion of Estonian theaters

28 In Memoriam Robert Wilson (1941–2025) (ESZTER GÖTZ)

The greatest magician of contemporary theater has passed away: Robert Wilson, the eternally young explorer of stage time and space, died on July 31 at the age of 83.

29 Summer in Venice. 53rd Venice International Theater Biennale

STAGE DESIGN

31 On the Road (TAMÁS JÁSZAY)

The interview has a very specific context: Eszter Kálmán received the award for best set design at the National Theater Meeting held in Szolnok for her set designed for the Latinovits Theater in Budaörs' production of *The Candles of Truth*. We also talked about the internal and external evaluation of the awards, houses that turn into suitcases, and her nearly two years as president of the Association of Hungarian Stage Designers (MALÁT).

THEATRE ARCHITECTURE

36 Saudi Arabia's First Opera House

PR

37 Innovative theater design with PC-based control in the World Trade Center District, NY

40 Ecler VIDA

THEATRE TECHNOLOGY

42 Adventures in the World of Immersive, or rather Hyperrealistic Sound, or a Leap into the Unknown (TAMÁS DITZMANN)

48 Long Rifle, or a Lanky Lamp (OTTÓ SIMON)

52 A World-famous Diva's Concert in the MVM Dome (PÉTER PEPE KISS)

TECHNICAL NEWS

55 Innovations from Lisys-Proiect and Chromasound

THEATRE ECONOMICS

56 The Expected Future of Theatres (SÁNDOR VENCZEL DR)

EXHIBITIONS, BOOKS

58 Passion and Profession (TÍMEA TURNAI)

On July 5, the exhibition of costume designer Márta Jánoskúti opened in the Tolnay Klári Memorial House in Mohora.

59 Szinetár 3 (ESZTER GÖTZ)

60 "I also had a life on stage" – Jókai at the Vigadó (ÁGNES JÓZSA)

HIRDETŐINK

AudMax	47. o.	Lisys-Proiect Kft.	64. o.
Avigo Kft.	19. o.	Luminis Kft.	57. o.
AVL Trade Kft.	25. o.	Pelyhe & Társa Kft.	63. o.
Beckhoff Automation Kft.	39. o.	Színpad Automatika Kft.	16. o.
Chromasound Zrt.	41. o.	Színpad- és Emelőgéptechnika Kft.	2. o.
Elimex Kft.	35. o.	Tüchler GmbH	33. o.

**Ha a színpad sötét, ne gondolj másra,
itt már csak egy segít,
a PELYHE ÉS TÁRSA!**

1033 Budapest
Husztí út 34.
www.pelyhe.hu
pelyhe@pelyhe.hu

+36 30 9321 640
+36 20 9321 640
+36 1 3689 235

MARADJ hatékony!

RUGALMAS, HORDOZHATÓ, BŐVÍTHETŐ.

grandMA3 compact / grandMA3 compact XT

LISYS-PROJECT

www.lisys-project.hu • szinpad@lisys-project.hu • +36 1 307 6209 • 1142 Budapest, Tengerszem utca 78.